

MLADIKA

Mrtvaški gost.

Veselje donélo od štirih je sten –
molčala nevesta, bled obraz bil njen.

Popival je ženin, mu šlo je na smeh:
«Povej, Martin, eno nočoj, saj ni greh!»

In dvignil je čašo kralj pivcev, Martin:
«Ti ptič si, ne šema, Jernej Hadalin!»

Dva grunta in gozda za dve, tri vasi,
Bog ve, kje v Galiciji mož njen leži.

Ne bo te ne strašil, ne hodil domov,
že davno strohnel je v deželi volkov.»

In dvignil se Luka pijani je svat,
prijel za kozarec, izlil ga za vrat.

Naenkrat nevesta je uprla oči
kot blazna na okno, kjer veter buči.

Zategel se krik je iz prsi izvil:
«Poglejte ga – tam le – saj mrtev ni bil!...»

Na okno naslonjen pred hišo je stal,
in srd kot železo je čelo oral.

In v belih zobéh mu je rastel šklepet,
od njega se širil je blad in trepet:

«Nezvestnica, žena, za kateri si kup
prodala stotero presvetih obljub?

Ne, nočem zvestobe do groba in čez,
ker vem, da kar ženska prisega ni res!

Ne veš več, da mi je Jernej Hadalin
v življenju povzročil nebroj bolečin?

Zarival se v zemljo mi dan je in noč;
v bolesti in jezi zaklel sem nekoč:

Naj mrtvega zemlja me vrže iz tal,
če kepo prsti boš kdaj moje oral. –

Nocoj me je vrgla iz daljnih grobov,
da tavam kot senca krog hišnih voglov.»

Dejal in izginil, zategli se stok
izvil je iz kota kot gosli na lok.

Strmeli so svatje – že sinil je svit,
ležala nevesta je mrzla kot zid.

France Bevk.

Sibolet.

Rane so smrt in zarja večerna je kri
in Efrajm, upornik premagan, iz boja beži
in Jordan je blizu! ... O Jordan reka, otmi!

Do Jordana reke vso noč se bežeči vali,
ob Jordanu reki ves Galaad v orožju stoji
in čuje in čaka. Ne sulice čez ne pusti.

«Kdo tu?» «Galaad! Tam Efrajm?» «Ni!»

«Sibolet!» «Sibolet!» «Klas je zrel, umri!»

In Jordan je blizu... in kalen in len... Sama kri...

Ioan Pregelj.

Hčerina kletev.

Kaj da lica so stemnela — hčerka moja?
Kaj da lica so stemnela?
Včasih bila si vesela,
zdaj pa ti prešel je smeh!

Umorila golobico — mati moja,
Umorila golobico,
osamelo sem samico —
bela bila je kot sneg!

To ni bila golobica, — hčerka moja!
To ni bila golobica!
Kaj si zarudela v lica
in pogled begotno zrè?

Āh, le dete sem ubila — mati moja!
Āh, le dete sem ubila,
ki sem sama ga rodila —
počilo mi bo srcé!

Ā, kaj misliš zdaj storiti — hčerka moja?
Ā, kaj misliš zdaj storiti?
Kak' tej krivdi zadostiti,
da se božji srd vmiri?

Šla iskat bom rože take — mati moja,
šla iskat bom rože take,
ki oprošča krivde vsake —
in razgreto kri hladì!

Āli kje so taki cveti — hčerka moja?
Āli kje so taki cveti
na tem širnoširnem sveti?
Kje je tisti lepi vrt?

Zunaj mesta, tam na griču — mati moja,
Zunaj mesta, tam na griču,
kjer so žebliji pri stebriču
in lanena, močna vrv!

Kaj boš fantu naročila — hčerka moja?
Kaj boš fantu naročila,
ki ga pot je k nam vodila,
je pri tebi vasaoval?

Naj ima v blagoslovljénje — mati moja,
naj ima v blagoslovljénje —
črva v duši vse življenje,
ker izdajsko je ravnal!

Kaj pa majki boš pustila — hčerka moja?
Kaj pa majki boš pustila,
ki te vedno je ljubila,
negovala te skrbnó?

Tebi kletev bom izrekla — mati moja!
Tebi kletev bom izrekla —
v grobu še te bode pekla,
ker si vzgajala slabó!

Karl Jaromir Erben — Tine Debeljak.

Neznanec z Rombona.

Na Rombonu so ga izkopali,
ob zeleni Soči skozinskoz
proti starodavni katedrali
peljal ga je tih, ovenčan voz.

Da ga tiho, zbrano počastimo,
zgrinjali smo se od vsepovsod.
V molk je naš, ko se je vozil mimo,
mrtvec govoril vso dolgo pot:

«Hvala vam, dasi koga častite,
vi ne veste, a ni jaz ne znam;
prošle moje so usode skrite
v sen pozabe meni kakor vam.

Proti starodavni katedrali
voz izginjal v dneva je zaton.
Tiho, plašno smo se razbežali . . .
Zemlja naša -- saj je vsa Rombon.

Kaj sem bil? Junak? Boritelj? Šleva?
Oče? Zaročen? Prileten? Mlad?
Kaj prebita mi lobanja zeva?
S kom, za koga šel ljudi sem klat?

Šem li prostovoljno se ponudil,
ali so me gnali na Rombon?
Sem se od sovražne krogle zgrudil,
al je naša rešila me spon?

Āli jih biló je mnogo z mano?
Koliko jih na Rombonu spi?
Kdo mi reši uganko zavozlano?
Kaj strmite v bedne te kosti?» —

ANDREJ KOŠUTA. SLOVENSKA POVEST. ALOJZIJ REMEC.

1.

BČINSKI sluga Matijček je čepel za vogalom in stiskal pesti od jeze.

»Ali jih bom!... Jaz jim pokažem!« je mrmral skozi stisnjene zobe in mežikal v temo januarске predpustne noči.

Na njegovi desni pa je tulila, cvnila in ropotala godba na čast Kodrove Metke, ki se je tiste dni drugič možila. Da se vdova možji, naj bi že bilo! A da se poroči v drugo vas, to ni dalo golobrdskim fantom miru in zato so noč na noč po zadnjih oklicih ropotali in piskali pod oknom postarne neveste.

Tako tudi nocoj. Prazni petrolejski zaboji so bili bobni, dolge cevi žganjskih kotlov trobente, pokrivače in železni lonci so celi godbi dajali primeren povdarek, kdor ni kaj drugega imel v rokah, je pa z usti oponašal godala, ki so še manjkala.

Ni čuda, da je bil ves konec vaši, kjer je bivala Kodrova Metka, pokonci. A nikjer ni bilo luči, nihče si ni upal odpreti vrat, samo Matijček je čepel za vogalom bližnje hiše in ugibal, ček ni mogel priti do živega.

Tedaj so se nenadoma odprla vrata pred Matijčkom in se je zaslišal mogočni glas Kodrovega sosedu, mesarja Vrčona: »Ali bo mir, ali ne?«

Tedaj se je opogumil tudi Matijček in stopil izza vogala.

»Fantje, mir! Drugače bom govoril v imeu postave!«

Tisti hip je odprla tudi Kodrova Metka okno in usta.

»Ali se to spodobi? Cele noči ne spim. Sramota za Golobrodo, da so taki fantje v njem! Matijček, po žandarje idi v Dolgovas, da uklebejo te hudobneže! Ta sramota, ta hudobija!... Oh, oh!«

Metka je zajokala.

Godba je utihnila.

»Fantje, spat se spravite! Drugače vas naznanim in gorje vam bo!« se je postavljval Matijček in se bližal fantom.

»Kdo se nam upa jemati stare pravice?« se je zaslišal glas iz gručice.

»To je kaljenje nočnega miru! Andrejček, drži jezik za zobmi! Ne vidim te, a po glasu te poznam!« se je jezil Matijček.

»Jaz tebe tudi!... Fantje, še eno zagodemo nocoj, potem bo dovolj!« je ukazal tisti glas, ki je precej povdarjal fantovske pravice.

»Andrejček, županu te naznanim...« je kričal Matijček, ki se je bal za svojo čast.

»Počakaj no, Matijček, da te denem čez kolena!«

Toda Matijček ni čakal. Slišalo se ni nič več drugega kakor beg dveh parov podkovanih škornjev po kameniti poti med hišami. Prvi par je bil Matijčka, ki je bežal, drugi Andrejčka, ki ga je lovil.

»Sramota!« je zagrmel Vrčon in zaloputnil vrata.

»Hudobneži! Ni več pravice na svetu!« je ihtela Metka.

Fantje pa so se smejali.

Kmalu je bil Andrejček zopet v njih sredi.

»Tako, fantje, zdaj še eno za slovo!« jih je pozdravil.

»Ne vem, ali bo varno?« je ugovarjal nekdo.

»Andrej Košuta je odgovoren za vse. Vsa vas naj sliši: Andrej Košuta! Dajmo!« je kričal Andrejček.

Zatrobilo in zapiskalo je s podvojeno močjo, zaboji so grmeli, pokrivače in lonci ropotali. Metka je jokala za oknom, mesar Vrčon je krel za vrati, vsa soseska se je iezila nad fantovsko prešernostjo, ki ji še vaški sluga Matijček ni mogel priti do živega.

Tak je bil Andrej Košuta.

Na soboto pred pustom je bila res Metkina poroka.

Zvonovi so veselo pritrkavali, sem po cesti so prihajali svatje, pred cerkvijo je stalo pol Golegabrda in prodajalo zijala.

Štirje pari so bili.

Spredej godec, veseli Špehonja, ki se brez njegove harmonike devet ur naokrog ni mogla vršiti nobena svatba. Po vasi je godel in raztegoval svoj meh, zdaj ga je stisnil in obesil na hrbet in se že oddaleč odkril in pokazal s tem, da ve, kaj tiče v cerkvi.

Za njim so stopali svatje. Metka ob starejšini, vsa košata in imenitna, s povešeno glavo in z očmi uprtimi v tla, kakor se spodobi nevesti. Za njo z družico ženin, stari fant Janez Žemlja, ki se je po štiridesetih samskega življenja spomnil, da treba gospodinje v hišo. No, klubuk je le imel po strani, tudi svatovski šopek v gumbnici in čez telovnik debelo srebrno verižico, kjer je cingljal velik srebrn tolar in s tenkim glasom oznanjal, da njegov lastnik ni ravno berač.

Za temi sta stopala še dva para.

Do cerkvenih stopnic je šlo vse po sreči.

Godec je bil že na vrhu, ko sta si za njegovim hrbtom podala dva fanta. Košuta Andrejček in Krapežev Tone, roke in potegnili prek vhoda iz žennih rut zvezano kičo.

»Tebe, Špehonja, že pustimo v cerkev, svatov pa ne. Ženin Janez Žemlja, odkupi se po stari pravici, ker nam pelješ nevesto iz vasi!« je izpregovoril Andrejček.

Med vaščani je zašumelo.

»Aha, glejte ga, Andrejček se je postavil!«

Ženin pa je nategnil obraz v dolge gube in preudarno izpregovoril: »Pri nas ni take nava-

de. Kdaj smo vas v Dolgivasi kaj prašali, če je šla katera na Golobrd? Zato tudi jaz ne dam nič!«

»Za vedro vina boš dal in pot bo prosta!« ga je zavrnil Andrej.

»Niti groša ne dam...« se je krčil ženin, ki mu je denar šel nerad izpod palca.

»Potem te v cerkev ne pustimo...«

»Bomo videli...«

Pred cerkvena vrata se je postavila vrsta fantov, Andrejček in Tone sta nategnila rute. Svatje so začeli v zadregi segati v žepe, nevesta je kremžila obraz na jok, in če bi ne bila v svatovski obleki, bi bila začela fante zmerjati.

Ni se mogla premagovati, da bi kaj ne rekla.

»Nič ni treba dajati, pojdemo pa skozi zakristijo v cerkev!« se je obrnila k svatom.

»Prav praviš!« ji je pritrdil ženin in se obrnil proti zakristiji.

»Ej, Janez, vrži jim tiste krone, drugače te bodo vlačili vse večne čase čez zobe!« je klical ženinu Špehonja izpred vrat.

Vaščani so se smejali. V srcu se jim je le dobro zdelo, da fantje tako povdarjajo stare navade.

Ženin je prijel nevesto za roko in jo vlekel proti zakristiji. Toda kamor je stopil, povsod se mu je kak fant postavil na pot.

Metka je imela oči vse solzne, ženin je bil rdeč v obraz in je že pesti stiskal, da sune prvega, ki se mu postavi še na pot, v prsa.

Svatje pa niso vedeli, kaj bi od sramote.

Tedaj sta se za cerkvenim vogalom zasvetila dva bajoneta in za orožnikoma škodoželjni Matijčkov obraz.

Orožnika sta si hitro napravila pot med ljudmi in eden izmed njiju je zagrmel nad fanti: »Kaj je to?«

Fantje so odstopili izpred vrat, potlačili klobuke na oči in se izgubili med ljudi, Tone je izpustil robce, samo Andrejček je stal visok in ponosen pred orožnikom in mu gledal v oči.

»Tisti je vsega kriv!« je viknila Metka, pokazala Andrejčka in prestopila z ženinom prag v cerkev, orgle so zapele, pred vratmi so ostali le še Andrejček, oba orožnika in Matijček. Celo Tone je bil izginil.

»Kaj je bilo to?« je strogo ponovil orožnik.

Andrejček je ovijal robce krog roke, tako tesno, tako uporno, da je roka rdela pod vozli.

»To je stara pravica...« je odgovoril, ko je bila vsa roka ovita.

»Stopiva za vogal, da se o tem natančneje pomeniva!« je dejal orožnik, ki se je pisal Holter.

Matijček je stopil v cerkev in se še Andrejku hudobno nasmejal, ko je moral za orožnikom.

Za zakristijo je orožnik začel fanta izpraševati in je vsako njegovo besedo zapisal v zelene bukvice, ki jih je potegnil iz žepa.

Ko je vse zapisal, kako je Andrejčku ime in kako se piše, kako je hišna številka njegove bajte in kdaj je bil rojen, ga je vprašal: »Ali nisi tudi ti pred tednom rogovilil pod ok-

nom Metke Koder in lovil Matijo Orožna, občinskega slugo?«

Andrejček je trdovratno molčal.

»Ali nočeš govoriti?«

»Če me je kdo videl, naj pove in priseže!« se je odrezal.

»No, nič ne de. Drugi so te slišali, ko si vpil, da je Andrej Košuta odgovoren za vse. Tudi za to se boš moral zagovarjati. Toda kaj je bilo to pred cerkvijo? To sem videl na lastne oči. Kako se drzneš braniti ženinu in nevesti vstop v cerkev? Kako se upaš še druge fante nagovarjati, da so potegnili s tabo?«

»To je stara navada in fantovska pravica.«

»Na sodnji boš slišal o tej pravici. Šest mescev ti ne odide. Zdaj pa glej, da izgineš! Drugače se še kaj pomeniva.«

Orožnik je s tovarišem odšel po vasi, Andrejček pa je stlačil rute v žep, pomaknil klobuk na stran in odšel proti domu.

Zvižgal je sam s seboj, toda v srcu mu je besnela jeza na orožnika, na Matijčka, na Metko, na ves svet.

»Če bi imel moč in pravico v rokah, bi vam pokazal, da sem prav ravnal. Pride čas, ko vam to pokažem. Stara pravica je pravica, če tudi deset žandarjev trdi, da ni. In tistih šestih mescev se ravno tako malo bojim kakor Metke in Matijčka.«

Doma je Andrejček vzel ključ izpod praga, kamor ga je mati vedno polagala, ko je šla z doma. Šel je v hišo, legel na posteljo in začel premišljevat.

»Vsi drugi fantje so pravzaprav zanič...« si je mislil. »Če bi bili potegnili z menoj, bi bil odšel Matijček z dolgim nosom in žandaria povrhu. Dolgi Janez bi bil moral plačati za vino in Metka bi zelenela od jeze. Tako se pa res ne izplača. Janez se bo postavljaj, kako me je ugnal, Matijček se bo na skrivnem veselil, da se je maščeval, ker je pred mano moral teči, orožnik me naznani sodnji in vsi drugi se bodo izgovarjali name. Še Krapežev Tone se bo umikal, odgovarjal pa bom za vse jaz, Andrej Košuta.«

Na glas je zakričal zadnje besede in v srcu mu je bilo tako, da bi šel in se metal z vsem svetom.

Toda zatisnil je oči in nehal misliti.

Koliko časa je tako ležal, ni vedel. Zavedel se je šele, ko so zaškripala vrata in je stopila v sobo njegova mati. Hipoma se je zravnal in sedel na stranico pri postelji.

Sram ga je bilo.

Mati je spravila praznično ruto in predpasnik v skrinjo, si otrla oči in vprašala, ne da bi Andrejčka pogledala: »Andrejček, ali si moj sin?«

Andrejček je zvonil z nogama ob postelji, sklepal roke nad kolena in v grlu ga je dušilo, ko je odgovoril: »Kdo pa je vaš sin, če ne jaz?«

»Pa mi delaš tako sramoto in toliko skrbi. Kaj je bilo danes vsega tega treba? Vsi drugi so se potuhnili, samo tebe je orožnik prijel.

Povsod moraš biti zraven, kjer je kaka nerodnost, vsega si ti kriv. Ko so Vrčonu v klet vlomili in izpili pol vedra vina in mu pojedli celo gnjat, so vsi rekli, da si bil tudi ti zraven. Ko so se o svetem Martinu pri Komarju stepli, je cela vas govorila, da si bil ti tisti, ki je prvi udaril. Zdaj tudi vse nate leti. V grob me boš spravil s svojim obnašanjem...»

»Ali sem jaz kriv? Saj je bilo vedno tako, da se je vsak tuji ženin moral odkupiti. Zakaj bi se Zemlja iz Dolge vasi ne?« je mrmral Andrejček, ki ga je pekla materina žalost, dasi bi tega za ves svet ne razodel. »In vina in mesa jaz nisem nikoli kradel...« je dejal na glas.

»Kaj se vtikaš v te stvari? Revez si, nihče te ne zagovori, vsi so jezni nate in vsako fantovsko nerodnost moraš ti plačati. Ni dobre ga konca s teboj, če ne postaneš drugačen...«

Mati si je obrisala oči in gledala Andrejčka proseče in z usmiljenjem.

»Eh, kaj! Vedno sem se izmazal, se bom tudi sedaj. Kaj bo to, če sem Zemljo spomnil na dolžnost, ki iz golega skopuštva ni hotel vedeti zanjo? Sram ga bodi!«

Pusti vse skupaj, Andrejček, in poslušaj mene, svojo mater, ki ti želi dobro kakor nihče na svetu ne!«

No, da — bomo že naredili!« je tolažil Andrejček mater in sebi potisnil klobuk na glavo, ogrnil suknjič in vzel kramp iz kota.

»Čakaj, da ti pogrejem mleka za zajutrek!«

»Ne, mati, pozno je že in ljubi se mi tudi ne... Zbogom!«

Andrejček je odšel po vasi k županu na delo in mati je gledala pol žalostna, pol vesela za njim. Saj je bil lep fant, najlepši v vasi, in bil ga je sam ogenj. Prepričana je bila, da se bo ugnal in poboljšal, ker je bil to jutro tako mehok z njo kakor še nikoli ne. Po vsakem opominjanju je bila gotova, da bo njena beseda imela vspeh, to jutro pa bi bila dala glavo zato, da se sin izpreobrne.

Doslej je Andrejček ostal vedno Andrejček in tako nemara tudi topot ne bo nič drugega iz njega.

(Dalje).

Dvoje otrok.

Dvoje gladnih otrok za mizo sedi
in drugemu prvi govori:

»Odšel je naš oče in mi dejal:

Ko se povrnem s tujih tal,
prinesem ti kruha, igrač in sladčic
in cela družina bo vedrih lic . . .
Iz doma ubožnega zraste nam hram
blagostanja, da nič več ne bo te sram
obleke in čevljev . . . In hudi mrz
nikoli več se ne ustavi pri nas . . .

Odšel je . . . A kmalu se vrne, gospod
v kočiji, v bogati spet k nam domov,
da nam prinese blagoslov;
a mi mu z zelenjem potrosimo pot
in vse mu povemo, kako težko
nam je brez njega živeti biló — —»

Dvoje gladnih otrok za mizo sedi,
dvoje ustnic v mrazu trepeta
za dva;
dvoje vlažnih oči skozi okno strmí . . .

Stano Kosorel.

GOSPODIČNA ANICA IN PEDAGOGIKA.

CIRIL JEGLIČ

EVERJETNO! Saj je študirala pedagogiko in hodila v šolo in še zdaj prečita marsikatero, lahko reče, učeno didaktično razpravo, ampak praksa, ta je od sile težavna. Pri otrokih namreč. In

pri takih otrokih, kakor je tale Hudoklin!

Stopi v razred; vsi vstanejo, samo Hudoklin okleva, ali bi, ali ne bi. Pa naj ne bo jezna? Če pride nadzornik, kaj bo rekel!

»Hudoklin, si se kaj navadil?«

On se pa ozira.

»Znaš poštevanko?«

»Ne vem.«

Tako je, kakor da bi ti figo pokazal: čo! Čakaj, boš kmalu vedel! »Ob štirih ostaneš tukaj!« Tak lenuh! Naj ga le pogledajo in se smejejo otroci; saj ni nobenega dosti prida, ampak, da bodo vedeli, kaj je lenuh, in da ne bodo sami takšni.

»Pazite, tihoo!« Lahko reče, vsi ubogajo, ker ona je že vajena otrok. »Tihoo-o!« Zdaj se pa Hudoklin smeje!

»Zakaj se smeješ, Hudoklin?«

»Saj se ne smejem.«

O ti -, seveda zdaj, ko se tako grdo drži, zgaga hudoklinasta! Ni, da bi govoril. Ampak ta skobec jo kar med razlago moti. Ko jim tako dobro razlaga, po najboljih metodikah! Na tablo zariše tri debele pike, take, da bi jih videl slepec z zavezanimi očmi. In s palico po-

kaže ter razloži natančno, ah, že smešno nazorno: »To so pike. Ena in spet ena in spet ena! Ena, dve, tri... kaj torej vidiš, Hudoklin?«

»Pike.«

»Dobro. Poštej jih!«

»Ena in spet ena in spet ena in spet...«
Kakor da bi se hotel zraven smejati. Nak, še oponašal jo bo!

»Sédi, grdavž! In drugič te naj doma počesejo, da ne boš tako razkuštran! Roke na klop, Hudoklin!«

No, vendar! Ampak, kako jo gleda! Morda se ga bodo pa vendar kaj prijele njene besede? O, saj ona zna! »Vidiš, Hudoklin, zdaj si pa priden, le tako, lepo...«

Tudi pohvala nič ne izda! Hudoklin se smeje. In nogo je iztegnil izpod klopi, kakor pijanec v krčmi. Če pride nadzornik! Sicer pa: ona se ubija in peha, pa vse nič ne pomaga! Bo že povedala, tudi gospodu nadzorniku...

Le, kako jo gleda ta Hudoklin! Pravzaprav pa strmi nekam drugam, tja gor na steno.

»Kaj gledaš?«

»Cesarja.«

To naj bo odgovor! Seveda, čez cesarja se ne sme nič reči. Da je tale Hudoklin tudi tak, pa tak hinavec, tega si ne bi mislila. Oh, od sile!

In toliko trpljenja prenaša gospodična Anica po cele ure, vsak dan, lahko reče, od zore do mraka, ali, kakor tako znamenito poje pesnik Prešeren: od zore do mraka, od mraka do dne! Oh! Pomoči pa ni od nikoder. Zadnjič je peljala tega Hudoklina k gospodu vodji. »Saj si ga ne upam krotiti! Še iz klopi ga ne izbežam.«

»Tako?« se je začudil izkušeni mož.

»Da. Gospod ravnatelj, izvolite, kaj naj storim z njim?«

Hudoklin pa v — smeh, vpričo njiju!

»Še smejal se boš, poba?!«

»Saj se ne smejem.« Fant se je v hipu do srca nacmeril, tako da sta se mu zamajala uhlja v kuštravih laseh; pa je zapičil svoje krmežljave oči k tlom, v hlače, v svoje široke hlače dopetače, v tiste zapeljive hlače — viž ga!

»Na vsak način«, je preudaril nato gospod ravnatelj, »je fant silno popačen; hudoben, bi skoro rekel!« — Hudoben, pa še kako! Kdaj je že to spoznala ona! — »Naredili bomo pri- tožbo na deželni šolski svet. Čuješ, poba?«

»Da«, se je ustrašil Hudoklin.

»Vam pa, gospodična«, je nadaljeval gospod vodja, »svetujem dotlej, da uporabite vsa sredstva ki bi ga prisilila k poboljšanju. Jaz, gospodična, imam dolgoletne izkušnje. Če absolutno ne gre drugače«, je zašepetal, »izberite najmočnejšega fanta, ki ga imate v razredu, dajte mu jermen.«

Nista se še dobro zavedla, Hudoklin je bil že pri vratih. Tako je: če ne pomaga absolutno nobena reč, ne zlepa ne zgrda! Seveda jermen, ki ga je nasvetoval g. ravnatelj, je nekoliko kočljivo, banalno sredstvo. Če pride gospod nadzornik...! Toda, saj ona se rajši ravna zmerom le po predpisih, po štatutih šolske metodike...

Potlej ga je pa srečala na cesti, tega Hudoklina. Bil je razoglav, ko jo je pa zagledal, je brž nataknil klobuk, tisti s petelinovim peresom. Še ne boji se je ne!

»Kam greš, mladi prijateljček?« se je premagala dobrohotna učiteljica.

»Nikamor.«

Vsak človek, izobraženec ali rokomavh, ki gre po cesti, nekam gre; le Hudoklin, ki je celo tekel, naj bi ne bil nikamor namenjen?

Veste, pa pridejo stariši: »Primate ga, gospodična, lepo Vas prosim, trdo, oh, le trdo! Doma ga držimo, da je včasih ves črn.«

Kaj še, le premalo ga prijemljejo! Kakršni starši, takšni otroci. Najbrž mislijo, da ga bo po cestah lovila gospodična Anica, tega Hudoklina. Čo, jih vidite, Benetke! Oh, ko je teh otrok že do grla sita in še čez! Pride domov, še jesti ne more.

»Cvrtje ti napravim, z marmelado, ali pa volovsko oko, kar hočeš«, pravi mamá.

»Ufi, ne maram!«

»Posušila se boš ko trska, ker nič ne ješ!«

»Pa se naj!«

Kako naj pa jé, če jo vse jezi! Ljubi Bog, ki si v nebesih! Saj pravzaprav ni tako huda in ne jé samo zavoljo tega Hudoklina: Bog mu daj dobro, revček je, morebiti se bo še poboljšal... Ampak jezna je, jezna pa tako, da bi... Enkrat je že mislila, da bi sedla in napisala daljši članek, lahko reče, zelo dolg članek za »Vzgojno Kroniko« o nujni potrebi kakšne nove šolske metodike; tam bi razbičala, neusmiljeno razbičala vse te grozne razmere... Toda, saj ne pomaga absolutno nobena reč! — Od sile!....

Še malo ur...

Še malo ur, še malo ur —
pa megla skrije nam azur,
še nekaj dni, še nekaj dni —
jesen potrosi nam poti,
še kratek čas, še kratek čas
radost se poslovi od nas,
in dannadan, in dannadan
letela smrt bo prek poljan . . .

SKOPUH IVANC. POVESTI O STRAHOVIH. FRANCE BEVK.

NEG je ležal na debelo, da se je drevje lomilo. Še je naletaval v gostih kosmih, da je bil razgled iz zakurjenih sob ves zameglen. Oči vseh so gledale v belino in se čudile, dokler se niso naveličale. Nato je legel

mrak. Tedaj so se obrnile oči v sé in v preteklost. Beseda je dobila razmah in se razpredala na gorki peči kot gorkota in navdajala duše s toplino zadovoljnosti.

Govorili so o hudih zimah, o Francozih in o Turkih daleč nazaj, govorili so o pobožnosti in skopuštvu, nenapisana zgodovina ene vasi je oživela, zgodovina kmetov in bajtarjev dninarjev, vsi umori in vsa prešušva.

Ko so govorili o skopuštvu, je dejala Meta.

»Rajni Ivanc Bregarjev je bil tak, Bog mu daj nebesa.«

Tedaj se je zganila v mraku silhueta starega Tončeta, ki je visel na zapečku.

»Vsem ljudem Bog ne daje nebes. Temu ki jih je zaslužil.«

»Ne bodi tak, Tonče, nad mrtvim, kot modras. Če te je vgriznil on za tistih par sto goldinarjev — da je bila goljufija, je očitno — saj se je morda spokoril. Odpustiti bi mu moral.«

»Ali mu nisem odpustil? Ko je bil na smrtni postelji, sem mu šel po duhovnika. K pogrebu sem ga tudi nesel. Zato pa vem.«

Poltiho, pritajeno govorjenje je ponehalo. Iz teme kotov so vstajale v domišljiji vseh zimске prikazni, podobne škratom in zmajem ter zopet izginjale.

Skoraj čisto tiho se je oglasil glas v kotu in dejal v lahnem trepetu:

»Kaj pa veš?«

Tone je odhrkal, pomislil, nato je dejal s počasnim glasom, v katerega se je trudil položiti obilo groze in napetosti.

»Tisto leto je bilo snega kot letos. Našo tepko je preklalo po sredi do tal. Mrakov kozolec je bilo polomilo. Skoraj nismo mogli iz hiše.«

Ivanc se je bil prehladil in je moral v posteljo. Cel teden ni vedel nihče v vasi, da je bolan. Tudi niso nikomur povedali. Ko je bilo ž njim že na koncu, me je pripeljala pot mimo hiše. Stopil sem vanjo, ker je bil že mrak, da poprosim za trsko, sicer bi se izgubil v zametih.

V izbi na postelji je ležal. Ko me je zagledal, je obrnil glavo v stran, tak je bil. Šele ko mi je žena namignila, naj spregovorim ž njim radi duhovnika, sem mu omenil. Počasi je obrnil glavo. Bil je bled, izkašljan, oči je imel vdr-

te, močni brki so mu viseli čez usta na brado kot streha. Par trenutkov me je gledal, nato je dejal z žvižgajočim glasom, ki je silil na kašelj:

»Če res misliš, da bom umrl, pojdi!«

»Ne radi smrti«, sem mu odgovoril, »ampak radi duše.«

Gledal me je prodirno, skoraj sovražno. V meni je vstala misel, da se bo morda spokoril, spovedal, in da poravna storjeno goljufijo. Kako je drugače mogoča odveza od takega greha. Drugemu ne bi bil šel po duhovnika.

Dali so mi luč in čez dve uri je bil že duhovnik pri njem, zmrzel in zasnežen čez in čez. Z bolnikom sta se zaprla v izbo, mi smo čakali v veži.

Kot na žerjavici sem čakal. Iz izbe se je slišal glasen govor, tu pa tam podoben kregu, ki ga je prekinil včasih silen kašelj.

Pričel sem glasno moliti rožni venec, da bi kateri izmed grehov ne prodrl skozi ključavnico na naša ušesa. Bal sem se, da ne bi slišal svoje ime. Molil sem glasno, zateglo, pojoče, drugi so mi istotako odgovarjali.

Naenkrat so se odprla vrata. Župnik nas je z naglo kretnjo poklical v sobo.

»Prižgite sveče!«

Ena je gorela. Na postelji je ležal Ivanc z odprtimi usti in steklenimi očmi, nem, brez besede. Mrtev je gledal v strop, kot bi prešteval tramove, katere je usekal v mojem gozdu in jih ni plačal.

Družina je zajokala. Župnik je mrliča naglo mazilil, za obhajilo je bilo prepozno. Nato so mu sklenili roke, in ga pogrnilli.

Bila je že enajsta ura, ko sva se z župnikom odpravila domov. Sneg je pričel naletavati znova in zametal stopinjo za stopinjo. Bila je tema. Jaz sem svetil naprej in delal pot, župnik je šel za menoj.

Par trenutkov od hiše nihče od naju ni spregovoril niti besede. Ko sva prišla mimo skednja in kozolca in se ni več videlo nazaj k hiši, se mi je zazdelo, da gazi nekdo vstric mene in župnika nanovo sneg. Menil sem, da je morda župnik zgrešil stezo in prišel v sneg. Ozrl sem se. Župnik je šel po poti kot jaz, le da mi ni več zaostajal, bil mi je že čisto na petah.

Groza me je prešinila, mrzel pot me je obilil. Kaj more biti. Na desni strani vstric naju je stopal nekdo po snegu do kolen; startl, spodnji sneg, ki je bil zmrzel, je hreščal. Tisti je težko sopol, v prsih mu je žvižgalo.

Pospešil sem korake, župnik mi je stopal na pete, molčala sva oba.

V hipu mi je prišlo na misel, da župnik tako sope in da vidim po strani lastno senco in župnikovo in da moja stopinja tako hrešči.

Ko sem to mislil, sem se ozrl na desno. In ali verjamete ali ne, to vam povem: Z nama je šel rajni Ivanc, ravno tak, kot je ležal na postelji. Bil je gologlav in golorok, blede, brki so mu viseli globoko čez usta, lasé je imel razmršene. Usta so bila odprta, oči steklene, uprte v sneg, sapa v prsni mu je žvižgala. Težko je vzdigoval noge iz snega in naju dohiteval, toda zastal ni niti za korak, niti se ozrl na naju. Vštric mene in njega je šel, kot da je mrlič, ki sva ga pustila na postelji, oživel in naju spremlja.

Prešinilo me je, kot bi me bil kdo s kolom udaril. Skoraj sem zavpil in vrgel svetilko v sneg, v katerega sem ves zmešan zagazil in se ustavil, da se je duhovnik zaletel vame. Poiskal sem stezo in videl postrani, kako je tudi Ivane počakal in ni trenil z očesom. Ko sem bil zopet na stezi, sem šel, kar sem mogel naglo. Gledal sem tik pred se in hotel odvrniti misli in pogled v tisto stran, koder je šel mr-tvi Ivanc, skopuh, ki mi je pojedel tri sto goldinarjev.

Vendar sem ga vedno čutil ob strani, za seboj pa duhovnika. Lasje so mi vstali, da sem čutil, da mi je privzdignilo klobuk. Pot je tekel po meni kot o svetem Jakopu, ko sušimo seno in nosimo snope. V noge mi je stopilo, kot da je svinec v njih. Oni pa je gazil pot na celem...

Ko sem zagledal župnišče pod seboj in luč v oknu, sem se spustil v beg po stezi in snegu. Še le pred vrati sem obstal, župnik je bil tik za mano. Ivanca ni bilo več. Župnik ni dejal niti besede, vse je teklo od njega, odprl je vrata, stopil naglo v vežo in jih zaprl za seboj.

Tudi župnik je videl — sem pomislil in streslo me je po životu. Zavil sem naglo okrog župnišča na vas. Ivanca ni bilo nič več, vendar me je neznana sila gnala, da sem bežal. Butnil sem v vrata in jih skoro podrl. Ko sem planil v izbo, kjer me je čakala žena, sem skočil

na peč, obut, pokrit in s svetilko v roki, niti vrat nisem zaprl.«

Tonče je nehaj pripovedovati. Tema je bila v sobi. Vseh oči so zrle v smer, odkoder je prihajal glas. Trenutek so bili vsi tiho, nato se je zopet oglasil glas iz kota.

»Kaj pa je hotel?«

»Kaj je hotel? Hotel je slišati skopuh grešni, če župnik ne bo povedal rešto njegovih grehov in sleparij.«

»Saj ne sme povedati.«

»Komu je zaupal, grešnik, ki niti v cerkev ni hodil in ni bral katekizma? — Dolgo se zvečer nisem upal iz hiše. Ko smo ga pokopali, je bil visok sneg, da smo komaj gazili na pokopališče. Z lastnimi rokami sem ga prijel in del v krsto. Bil je težek, ko smo ga dvignili na rame. Ko pa smo ga nesli po stezi, je bila krsta naenkrat prazna. Vprašajte Znojilarjevega Luko, tudi on je nesel. Sam les in nič drugega. Ko smo ga položili na tla, sva se spogledala. Tedaj, ko smo ga spustili v jamo, je bila krsta zopet polna. Zagrebel sem ga s temi le rokami. Drugi dan je našel cerkovnik grob izgreben, krsta pa je ležala na vrhu. Sam jo je zopet zagrebel. Rajni Blaž je bil to, Bog mu daj nebesa!«

»Kdo ga je izgrebel?«

»Vrag ali kdo? Videl nisem. Stavil bi glavo, da ne bodo našli niti koščice, ko ga bodo čez par let prekopali. Prazna krsta je bila v zemlji. Jaz sem mu odpustil, naj ga sodi Bog.«

Zopet so bili vsi tiho. Toplota je udarjala od peči, groza, omiljena z bajnostjo pripovedovanja je ležala na dušah. Od oken se je svetila lahka belina, ki je počasi izginjala v popolno temo, iz katere so vstajale nove in vedno nove prikazni. V kotu pod razpelom se je dvignil iz tal skopuh Ivanc, gologlav, golorok in gledal pred se.....

Samoodločba.

Potomstvo nad nami strmelo nekoč bo,
kako smo uredili se s samoodločbo:
kdo še bode suženj in kdo ne bo več,
samá sta odlóčila — sila in meč.

Pastuškin.

KDO JE KRIV. JURE JURIC — ALOJZIJ GRADNIK.

O blatni in razriti cesti stopa Gojiša Mitrović, seljak od kakih štiridesetih let in goni pred sabo mršavo in ščetinasto prase. Hodi tako Gojiša bosonog v blatnih in kratkih hlačah, a na ramenih mu

visi stara vojaška sukinja. Razkuštrane lase je komaj pokrival star klobuk. Pač hodil je že petnajst kilometrov, a še pet jih je do trga, kjer bo jutri prodal to svoje prase. Na celem potu se ni z nikomur srečal, a ni niti pomislil na kaj drugega, nego samo, da proda prase, kupi sol in poplača nekakšne dolgove, ki jih zahteva od njega občina. To isto prase mu je zarubila občina za dolg, ali on upa, da ga bo sam boljše prodal, zato je ušel iz svojega sela s prasatom po bližnjicah. Goneč pred seboj prase, je bil neprestano v strahu, da se ne bi kje srečal s kakšnim občinskim uslužbencem.

»Požrle bi ga te zverine«, misli Gajiša, če bi tudi bilo prase takšno kakor vol; kako ne bi tega kilavca. Zakupnik sejmnine je razglasil, da bodo jutri navalili tuji trgovci in zato bodo jutri prašiči dražji, nego je drugače prašičje meso. Tako je razmišljal Gajiša in se odločil, da bo prase zacenil z desetimi goldinarji in ga pustil nazadnje za sedem.

»Nisem sicer na dobičku«, je mislil Gajiša, »ker če izračunam, kaj je pojedlo, stane mene dražje; a koliko koristi bi vrglo v hiši, da človek ne bi moral prodati! Ali, kaj se hoče! Potreba menja zakon« — in Gajiša pljune na mokro in blatno zemljo, po kateri je z bosimi nogami gazil že skoro dvajset kilometrov; potem pa je niti sam ne vedoč zakaj, pogledal v motno oblačno jesensko nebo in vzdihnil. Prase se je vstavljalo in ni maralo hoditi. Zato je začel Gajiša hoditi pred njim in mu je metal koščke koruznega kruha, ki ga je vzel s seboj za danes in jutri sebi za kosilo. Žal mu je bilo kruha, ali kaj hoče! Prase ne ve, kaj je potreba, a on si bo že kako pomagal, dokler ga ne proda in pride do denarja.

Prenočil je Gajiša poleg praseta v hlevu nekega seljaka, v tistem mestu, kjer je imel prase prodati. Seljak ga je pustil iz usmiljenja na prenočišče, in še mu je dal zvečer kuhanega krompirja, da se naje. Ponoči je Gajiša snel desko od ograje, za katero je bila spravljena seljakova koruza in izvlekel takoj deset koruznih storžev in skoro celo noč je ličkal koruzo, a prase ni prenehalo hrustati. Zjutraj, ob zori, je natrgal še koruze v blatno platneno torbo, ki mu je visela preko ramena, in odšel z dvorišča še predno so drugi vstali. Koruzne oklaske pa je pustil tam, kjer je ličkal koruzo. Na sejem se je zbralo sila živine in Gajiši se

je zdelo, da je njegova dovolj debela in dovolj velika. Gledal je okoli sebe, kaj drugi ljudje zahtevajo za svojo, in vse se mu je zdelo, da bo on svojo dal izpod cene, ako jo da kakor je po poti odločil. O tujih trgovcih ni bilo zjutraj nobenega sledu, zato je cena bila slaba, in ker so bili mnogo prignali, je tudi malokdo prodal. Šla je neka žena kraj Gajiše, ustavila se in vprašala, koliko zahteva, a ko je čula, da zahteva cel desetak, je odšla in ni rekla besede. »Pojdi, baba, če hočeš, k vragu!« zamrmra Gajiša in le čaka na tuje trgovce, ki bodo vse po vrsti kupovali. Ali teh ni bilo. Bil je že poldan, a pri Gajiši se nihče skoro niti ustavil ni, ampak je vsak takoj odšel, komaj je začul ceno. V tem gre mimo njega neki njegov sovaščan Todorina.

»Kaj bi«, pravi Gajiša, »zahteval za to prase?«

»Zahtevaj«, mu odvrne Todorina, »šest goldinarjev, pa daj za petico, ako ti bo kdo hotel dati.«

»Kakšno petico, strela!«

»Kaj pa, bi hotel morda dve?« reče Todorina. »Da je kaj vredna, ne bi te podgane niti prodajal.«

»Prav govoriš!« reče ona ženska, ki je prva vprašala za ceno, a zdaj se je že tretji krat približala, da vpraša za ceno, vedno v nadi, da se Gajiša spameti in udari malo nižje. In gre ženska s tem njegovim sovaščanom Todorino razgovarjajoč se in se neprestano obrača na Gojišo in na njegovo prase in ju striže z očmi, kakor da hoče vreči njega in njegovo prase. Od tistega hipa se ni nihče ustavil več pri Gojiši. Gojiša se ni jezil, ampak je sam mislil, da je oni Todorina kriv, da ne more prodati praseta. Prošlo je že davno poldne, ljudstvo se je razšlo, a Gojiša stoji kraj praseta in mu strže pomalo koruzo, ki jo je ponoči ukradel. Sklenil je slednjič, da odda prase za vsako ceno, samo, da ga tako dolgo pot ne goni nazaj, a bal se je, da ga kdo od občine opazi s prasatom in bo za to moral odgovarjati. In kar je sklenil, to je tudi storil: prodal je prase za tri goldinarje in pol.

»Smolo imam«, je mislil, »pa naj bo.« Poringe denar v srajco, stisne prazni trebuh z nekakšno vrvjo tesnejše okoli pasu, da ne bi izgubil denarja in komaj more premakniti noge, ki so mu bile vse odrevenele od stanja in od vlažnega jesenskega mraza. Potem stopi do trgovca, ki je trgoval s soljo, da nakupi soli.

II.

Pred trgovcem s soljo se je zbralo sila ljudstva in množica se stiska in suva, kdo pride prej do soli, ker so že zadnji dnevi, da se lahko kupi sol za to leto. Trgovec neprestano odpira štacuno in jo zopet zapira, baje da stehta in izmeri, a le zavlačuje, samo da se ljudje naveličajo čakanja in jih noč prisili domu. Trgovka stoji na vratih in pušča tistega, ki ji da sre-

brno desetico. Ljudje se pelhajo, mečejo srebrne desetice, čakajo, kolnejo in psujejo, ker vidijo, da trgovec zavlačuje, samo da bi ostalo njemu čim več neodkupljene soli in bi je prodajal po ceni, kakor bo on hotel. Tudi Gojiša se je vmešal med gncečo. Ko se je že dosti načakal in nasuval, ga zagrabi nekdo za rame. Okrene se in opazi za seboj občinskega biriča iz svoje občine.

»Čuj«, pravi birič, »gospod te kliče«.

»Kakšen gospod?«, ga vpraša Gojiša.

»Sem hodi, pa boš videl«.

In povleče ga na stran, kjer je stal občinski eksekutor. Ta ga začne zmerjati in mu groziti, ker je prodal prase, ki da je zarubljeno za javni dolg. Gojiša je najprvo tajil, a ko mu eksekutor omeni Todorina, ki se je ž njim na sejmu razgovarjal, prizna.

»Pa daj sem denar!« reče strogo eksekutor. »Vidiš, tako ne dobiš soli danes, a najbrže nikoli v tem letu.« V resnici zapre trgovec vrata in reče ljudem, da to pot ne bo dajal več soli; ljudstvo pa se je preklinjajoč in psujoč začelo razhajati.

Gojiša izvleče denar, a eksekutor svojo knjigo. Ko pa vidi, da ima Gojiša tri goldinarje in pol, zahteva, da mu da tri goldinarje.

»Saj vendar nisem toliko dolžan!« reče Gojiša.

»Malo manj. Ali izvršilni stroški! Nekaj pa moraš dati tudi biriču, da te ne zatoži, ker si prodal zarubljeno prase!« Gojiša vidi, da ni mogoče izmakniti se in dá eksekutorju tri goldinarje, vrže preko ramena prazno vrečo, ki jo je prinesel za sol in krene po isti izriti in blatni cesti proti svojemu selu.

Šli so z njim še drugi in vsi so složno psovali »na pravico«, ker ne morejo dobiti soli. Gojiša je molčal. Tako je bil lačen in premrzal, da ni mogel niti zmerjati, niti jeziti se. Na poti ga sreča tudi oni njegov sovaščan Todorina.

»Ali si prodal prase?« ga vpraša Todorina.

Gojiša je molčal v očitvidni zadregi, a v njem se je nekaj zganilo in pogledal je počez Todorina.

»Kaj pa te je«, pravi mu Todorina, »iskal birič in eksekutor?« in venomeer se reži in uživa, kako se jezi Gojiša, a ne more ničesar odgovoriti.

Gojiša mu zopet ne odgovori, ampak začne razmišljati, kje se je on zameril Todorinu, da ga je ta danes napadel. In domisli se, da je pred nekolikimi leti pri sodišču pričal proti Todorinu in da je Todorina bil obsojen na pol-drugo leto ječe. »Kaj sem ga«, misli Gojiša dalje, »danes zjutraj nagovoril!« Hotel je, da bi mu nekaj rekel, ali ni vedel, kaj bi. Ni mogel več prenašati, da hodi kraj tega človeka, zato je krenil v neko krčmo, ki je stala kraj poti. Na vratih je bilo napisano s kreda, da se dobi va tu v krčmi liter žganja po trideset novčičev, a liter špirita po šestdeset. Ko je Gojiša molče stopil v krčmo, je zaklical Todorina za njim, ali ne plača tudi njemu čašo žganja, ko je napravil tako dobro kupčijo.

»Bom, morda me potem pusti!« reče Gojiša in oba vstopita.

V krčmi je že gorela sajasta petrolejka, vi seča na zarjaveli in sajasti žici. Skozi blatno steklo se je komaj videl žoltordeči plamenček svetilke. Pod je bil moker, popljuvan, a dolga, ozka klop, zbita od neostruganih desk je bila napojena s špiritom. Zrak je bil poln špirita, petroleja in smradu od nagnitih opank. Gojiša in Todorina sta sedla na klop, ki je stala ob zidu; Gojiša je naročil pol litra žganja in za pet novčičev kruha. Kruh je sam jedel, a žganje je delil s Todorinom.

»Nevaren človek!« misli Gojiša in pogledava v Todorina. A Todorina je zapletel razgovor z drugimi seljaki, ki so sedeli v žganjarni, in skupaj z njimi psuje na zakupnika sejemine, ki je prevaril ljudi, da pridejo trgovci, samo, da našenejo živino in da nagrabi on čimveč denarja.

»Glejte tega zajca«, pravi Todorina, in navidezno obžaluje Gojišo, pomežikne porogljivo na drugo stran, »tudi on je prignal prašiča; bil je vreden med brati desetak, a pri hiši bi — če je blagoslov in če je sreča — vrglo koristi še za dva! Pa za koliko si ga prodal?« se okrene navidezno skrbno in jezno proti Gojiši.

Gojiša je videl, da se Todorina roga, zato mu je bilo težko. Se to, da bi pravil za koliko je prodal!

»Za figo, ko sem pa moral dati vse za bero in za davke. Nisem mogel niti soli kupiti.«

»Kaj pa bodo s tolikim denarjem!« se razvname eden seljakov in začne tožiti, kako so tudi njemu zarubili ozimino za bero.

»Kaj bi njim denar! Ne bodo ž njimi odpirali rajskih vrat, ne sebi ne nam, ampak bodo vruga podkovali. Zapili ga bodo, kakor bi ga mi!« Tako je govoril Todorina. »Kaj ga bomo še pol litra?« se je okrenil proti Gojiši.

»Da, še pol litra!« zakliče takoj Gojiša in pomisli, kako bo s tem lopovom zapravil še zadnji novčič.

Popila sta tudi tega pol litra razvodenjenega špirita in Gojiša je naročil še tretjo polovico, Todorina pa je kupil dve cigari in dal Gojiši, ki je cigaro komaj držal v ustih. Žganje ga je omamljalo.

»Čuješ!« povzame Todorina, ko sta s tresočima se rokama komaj cigare zapahila. »Zakaj si ti, vrag te vzemi, pričal pred sodiščem, ko so takrat rekli, da sem jaz oropal Kranjca?«

»Žandarji so videli pri meni tisto pipo, ki sem jo kupil od tebe, a Kranjc je pipo spoznal. Žandarji pa so me preplašili, da bom moral zato odgovarjati, Kranjec pa je zopet rekel, da dá onemu deset goldinarjev, ki mu pomore najti krivca.«

»To je. In ti si šel pričat proti svojemu človeku!«

»Nevaren človek je to!« pomisli Gojiša zopet. »Vidim, meri na zlo! Ali predno boš ti mene...« pomisli on in se potiplje okoli pasa, ali popolnoma niti ne domisli te misli. Za vrvo, s katero je stisnil srajco, je bil zataknen v nožnico dolg nož. Nož je bil odzadaj, na hrbtu, in Gojiša ga je nekoliko pomaknil na-

prej. Nožnica je imela torbo, na kateri je visela ob vrvi in ko je potegnil vrv na eno stran, mu je nož počasi prišel na trebuh. Todorina ni videl, kaj on dela.

Medtem sta bila zopet popila žganje. Ona nedovršena misel in strah pred Todorinom so odjemali Gojišo žganju in premikajoč polagoma vrv je gledal ostro v Todorina.

»Kaj pa lajšaš vame?« se zadere Todorina in sune prazno steklenico pred njega. »Pokli-

či še eno!« Gojiša izvleče iz nedrij zadnji groš in ga vrže na mizo.

»Zakaj pa si me tedaj zval v krčmo? Mevža si bil, mevža tudi ostaneš. Kaj se tako prijatelji gostijo?« In pokliče pol litra in izvleče sam trideset novčičev, a za pet Gojišinih naroči cigaro.

»Tako se časti prijatelj«, je govoril Todorina, suvajoč polno čašo žganja pred Gojišo.

(Konec prih.)

Križ v polju.

Samoten križ, od dežja ves izpran . . .
ne kiti s cvetjem roka ga nobena.
Ne veš mu rojstva in ne veš imena,
ki tu leži pod zemljo zakopan.

In morda daleč tam na ono stran
nanj čakajo otroci še in žena;
in polja pusta vsa in zapuščena,
da bi zorala jih njegova dlan?

A on je tu . . . in nič mu več ni mari:
kdo na njegovem domu gospodari,
kdo bo njegovo polje razoral?

Nevesta – smrt ga vzela je brez priče;
a ko Bog Oče k sebi ga pokliče,
takrat v življenje novo spet bo vstal!

Janko Smeč.

BREZEN. KULTURNO-ZGODOVINSKI PABERKI. LEOPOLD KEBER.

PROLOG.

EDEL sem pod senčnatim orehom. Pred mano položna, pravkar pokošena senožet, na desni steza, spajajoča cesto ob potoku s kolovozom za mojimi hrbtom, na levi gozd, spuščajoč se polagoma do

ceste in vzpenjajoč se onkraj potoka po nasprotni rebri višje in višje do skalnega roba. Ves ta idilični in slikoviti kos planinskega raja so pa obrobljali sivi grebeni nebotačnih orjakov.

Nemoteno je vsrkovalo oko lepoto gorske narave v objemu srpanovega solnca. Zdelo se mi je, da sanjam. Pred dvema dnevoma še v prašnem mestu, v zadimljenem uradu, med akti, pri enoličnem ritmu pisalnega stroja, sedaj v gorski samoti, na svežem zraku, prost vsakih skrbi, skratka na brezdelnem dopustu. Čudno, kako mora izbrisati človek iz spomina tako rekoč čez noč to, iz česar se je sestav-

ljalo njegovo delovanje od lanskega dopusta dalje. S tem, da je slekel tesno uradniško suktnjo in jo zamenjal z ohlapnim športnim je pičem, se mu je tudi duša prelevila.

Pogledal sem na uro. Peta je bila. Moj stanovski tovariš, ki me nadomešča in ki se mu je odkazalo tudi moje delo, je skoroda z eno nogo že izven urada. Zre skozi okno, vidi krasno nebo in razmišlja, bo li tudi tako ugodno vreme, ko pojde on sam na dopust. Pri tem razmišljanju ga gotovo moti stranka, ki prihaja k meni skoro dan za dnevom tik pred zatvoritvijo urada in ki mi je zagrenila že marsikatero uro. Tovariš se zopet spomni na me, lepega vremena in da se mu pri takih spominih ne pode prav prijazne misli po glavi, bi lahko stavil brez pomisleka. Jaz pa sedim istočasno v senci in dihám gorski zrak ob vznožju velikanov. Saj res, ali ni tam Krn, ne, morda je Matajur.

In zalotil sem se pri ugibanju, kako je ime tej ali oni gori, kakor bi človek sicer ne mogel uživati krasne narave. Spoznal sem, da so bila moja prejšnja izvavanja napačna. Dasi odet z ohlapnim športnim jopičem, sem čutil še vedno tesnost

prejšnje suknje. Kadar pa človek pregleduje svoje zaključke in izvajanja in dožene, da se je pri tem zmotil, ne prizna svoje zmete, rajši se tolaži z nado, da se bodo v doglednem času gotovo udejevala njegova izvajanja. Tako je bilo tudi z mano. V planinskem zraku se utope vsi spomini in vsa preteklost. Gorska narava me že prisili, da bom znal ceniti brezdelno sedanjost.

»Dober popoldan Vam želim, gospod!«

Po kolovozu za orehom jo je primahal postaven možak z ogrnjenim jopičem in s koso na rami. Prišedši do mene se je ustavil in me pozdravil. Na licu se mu je brala želja, pokramljati nekoliko z mano.

»Bog daj, očka! Odkod pa in kam?«

»Pokosil sem Bajtovo ravan na Jazbini in sedaj grem proti domu. Vstal sem še pred zoro, prvi solnčni žarki so me pozdravili, ko sem že drugič klepal koso, počival nisem skoro nič, zato pa dovolite, gospod, da prisedem k Vam in se nekoliko odpočijem!« Nato je položil kmet svojo koso in svoj jopič na tla, sedel zraven mene, nabasal si pipo, prižgal jo, potlačil dvakrat, trikrat tobak v pipi in nadaljeval: »Saj oprostite mojo zvedavost, kaj ne, Vi ste oni gospod, ki je sinoči prispel v našo vas in si najel sobo za tri tedne!«

»Nič se niste zmotili! Svoj letošnji dopust hočem prebiti v Breznu.«

»Saj prav temu Vašemu namenu se jaz čudim. Vedite, da ste Vi prvi, ki si je izbral našo vas kot letovišče, odkar pomni najstarejša oseba v vasi, moja pet in osemdeset letna babica. Ali neki se Vam je moralo prikupiti na našem samotnem Breznu?«

»Uganili ste, edino le samota me je privabila v vašo vas. Ni mi do zabave, ne maram za družbo, jaz iščem samote. Da Vam pa preženem začudenje glede svojega namena, Vam povem to-le: Lansko leto sem preživel svoj dopust v neki vasi na Vipavskem. Koj prvi večer sem se seznanil v vaški krčmi z mnogimi vaščani, menili smo se o tem in onem, obravnali slednjič tudi prosvetno delovanje na kmetih in preden sem se zavedel, sem bil že naprošen, naj poučujem igralce-diletante novo igro za njihov prvi nastop. Ker je bil na razpolago en sam izvod precej obsežne drame, sem moral od ranega jutra do poznega večera prepisovati posamezne uloge, po večerji sem pa uril začetnike v kretanju, izgovarjanju itd. Uspeh, res, ni izostal. Ko so bili igralci že tako daleč, da so nastopali popolnoma sigurno in brezhibno, je potekel moj dopust in jaz sem moral odpotovati dan pred javnim nastopom. Zato sem si pa letos izbral samoto! Rad se odzivam pozivu na sodelovanje v interesu celokupnosti, toda človek dolguje tudi nekaj svojemu lastnemu jazu, svojem zdravju in to je — počitek!«

»Pogodili ste jo, gospod! V Breznu se Vam ni bati ne dramatičnih, ne pevskih nastopov. V resnici ne nudi Brezen razen samote ničesar. In to je, kar me žalosti! Če dovolite, Vam pojasnim svojo žalost!« Moj so-

sed pod orehom se je zagledal v daljo, v temnosive konture gorskih velikanov, kakor bi lovil po strmih obronkih pravih besed, ki naj bi kratko in jedrnatno utemeljile njegovo žalost.

»Jaz ljubim svojo rojstno vas, a ta ljubezen se mi zdi kakor ljubezen igravega otroka do navadnega kamena. Ljubezen ne krije pomembnosti predmeta.« Iztrkal je pipo in jo natlačil znova s tobakom. »Lansko leto se je odkrila ob desetletnici njegove smrti v sosedni vasi Lipovcu, spominskega plošča pesniku Petru Logarju. Javnost je poznala ponajveč le njegov psevdonim: Lipovski. Slavnost, mlaji, zastave, možnarji, deklamacije, govori, banket. Da bi bili slišali župana, kako se je košatil z nevenljivimi zaslugami prerano umrlega domačina! Kakor bi ga bil on sam navdihnil! Edina ljubav, ki jo je izkazal Lipovec svojemu slavnemu sinu, je bila ta, da mu je izdajalo županstvo začetkom vsakega šolskega leta ubožno izpričevalo, da se je z njim oprasčal šolnine. Nič več in nič manj! Sedaj pa preudarite sami! Pesnikov stari oče je bil naš domačin, priženil se je bil od nas v Lipovec, pesnikova mati je bila naša domačinka, pesnik sam je bil skozi dvoje počitnic kuhan in pečen v Breznu, kjer je dajala naša domačinka, Barbika, dovolj snovi njegovi pesniški duši. Menite, da se je spomnil župan pri banketu le z eno samo besedico Brezna, menite, da se je povabila na obed pesnikova žlahta iz Brezna? Kaj še! Vse občine se povzpno na površje, četudi ob našem sodelovanju, le Brezen bo životaril, ker nima nobene zgodovine!«

Skoro z žalostnim glasom ja zaključil moj novi znanec svojo trpko izpoved. Neumestno zapostavljanje svoje rojstne vasi je čutil v živo, in pritajena žalost je odkrila na mah njegovo veliko ljubezen do rodne grude.

»Le pomirite se, očka«, sem ga izkušal tolažiti, »če ima že vsaka družina svoj romanček, bo imela prejkone tudi vsaka vas svojo zgodovino. Poiskati treba zanjo le posebnega zgodovinarja!«

»Vi niti ne pojmite, koliko knjig sem že prebral, da bi kje izsledil naš Brezen. Rutar omenja v svoji Zgodovini Tolminskega malone vsako vas, o Breznu ne duha ne sluha. O njem govore edino le davčne knjige in sodnijske listine izvršilnega oddelka iz novejšje dobe. Vse naše občine in vasi sede okrog belo pogrnjene in bogato naložene mize, goste se s svojimi zgodovinskimi spomini in srkajo svojo opojno preteklost, Brezen pa pride zraven šele, ko je treba plačati račune cele gostije. Na slabšem smo kakor je bil svetopisemski Lazar, ki ni ne pil, ne jedel, ki pa tudi ni plačal!«

Komaj pri tej prisposobi se je zavedel moj sosed, da je držal ves čas neprižgano pipo v roki. Podrgnil je s smradljivko po hlačnici, privzdignil skrivljeno dlan z gorečo užigalico nekoliko nad glavo, da bi mi ne škodilo žveplo. zakašljal in že je bil ves v dimu.

Tudi jaz sem zakašljaj, a ta moj kašelj ni bil naraven, označil je bolj hipno zadrego. Da

bi se trafil v tej krasni naravi z zgodovino tako rekoč koj po svojem sklepu, pretrgati vse vezi s preteklostjo, mi ni prijalo. Pogovor treba speljati v drugo strugo.

»Govorili ste prej o Barbiki. Če upoštevam še dejstvo, da je bila pesnikova mati tudi iz te vasi, se moram na vsak način seznaniti s tukajšnjimi dekleti. Zgoditi se zna, da me ta ali ona vzdigne na pegaza in potem pa Brezen, jezen, črezenj, oprezen, pomislite, že bližina Vaših deklet mi izsiplje iz rokava najtežje rime!«

»Seveda, tudi to se zna zgoditi, pesnik lahko postanete in deset let po Vaši smrti bo zopet govorančil župan Vašega rojstnega kraja o vsem mogočem in nemogočem, zamolčal bo pa dejstvo, da je bilo dekle iz Brezna, ki Vam je pomagalo na pegaza. To je usoda kraja, ki nima preteklosti, ki nima svoje zgodovine.«

In bila sva zopet tam, kjer prej. Premalo časa sem še užival zlato prostost, da bi mi mogla ta že ozdraviti šibke živce, zato me je besedica: zgodovina neprijetno dirnila, saj sem bil napravil pred desetimi minutami križ čez vse spomine.

«Naj Vam pomanjkanje zgodovine ne greni sedanjosti! Vas, ki nima svoje zgodovine, naj si jo sama ustvari! V tem oziru iščite krivcev v sebi samih! Zgodovina je namreč veda, pri kateri se navadno ne zahtevajo dokazi kakor pri matematiki. Poslušajte! Profesor predava učencem, da so Grki l. 490. pred K. r. pod vodstvom Miltiadesa premagali pri Maratonu perzijsko vojsko, ki sta jo vodila Datis in Artafernes.

Predstavlajte si učenca, ki bi prosil profesorja v imenu svojih sošolcev dokazov, 1.) da se je res vršila bitka pri Maratonu, 2.) l. 490. pred. K. r., 3.) med Grki in Perzijci, 4.) da je vodil Grke Miltiades in 5.) Perzijce pa Datis in Artafernes. Profesor bi ne mogel nič drugega ukreniti, kakor vpisati predrzneža v razrednico, ali pa ugoditi prošnji in se sklicevati na edino pričo zgodovinarja Tukididesa, ki je bil Grk in ki je kot tak gotovo pel slavo v prvi vrsti grškemu orožju. Lagal je na vse kriplje. Če ni dobil pravega aorista, je pa dejanje izpremenil, samo da se je izrazil v pravilni grščini. In mogoče so prav aoristi zakrivilili perzijske poraze na grškem ozemlju. Kaj ne! Ze zahteva dijakov se Vam zdi smešna. Isto tako bi ne vprašal nobeden Vašega zgodovinarja po dokazih. Zgodovini, posebno tiskani, treba verjeti! Vaš zgodovinar bi imel celo zelo hvaležno nalogo, saj bi ga ne motile letnice pri delu, ker se Brezen do najnovejše dobe sploh nikjer ne omenja. Zlasti starejšo dobo, ki je v vseh zgodovinah pomanjkljiva in tako rekoč le plod zgodovinarjeve domišljije, bi lahko temeljito izdelal. Da sem jaz zgodovinar, bi Vam preskrbel tako zgodovino, da bi ne bilo nikdar v zadregi glede slavnosti. V vsakem letnem času, poleti na prostem, pozimi v zaprtih prostorih, bi lahko praznovali kako obletnico, Slavoloke bi morali napraviti železne,

da bi Vam delj časa trajali. Zastave Vam bi plapolale sleherni dan skozi okno. To pa edino radi Vaših domačih slavnostnih prilik; če bi pa prišel zraven še kak državni praznik, no, potem bi moralo imeti vsako okno po dve zastavi. Vaša vas bi pa sedela pri belo pogrjnjeni in bogato naloženi mizi na častnem mestu, vsi drugi gostie bi bili le pritepenci, ki bi se gostili z Vašimi zgodovinskimi spomini, ki bi srkali Vašo opojno preteklosti! Pri slavnostnih banketih bi pa vstal zastopnik Vaše vasi, vzdignil kozarec in napil: »Slavna družba! Danes je minulo štiri sto let, odkar je naš sovaščan itd.«

»In to bi bil najlepši dan v življenju Vida Petriča!«. S tem vzklikom me je prekinil moj sosed in mi vzradoščen stisnil roko. »Veste kaj«, je še dostavil počasi vstajaje, »Vi morate z mano! Po sicer preprosti, a okusni južini dobi duša potrebnega razmaha in take zadeve se lažje obravnavajo pri kozarcu vina.«

Kaj sem hotel, sprejel sem vabilo in že sva jo krenila po stezi ob senožeti navzdol na cesto. Medpotoma me je moj spremljevalec Petrič — neizčrpna je bila njegova zgovornost — seznanjal s posebnostmi Brezna. Zvedel sem na ta način, da šteje vas tri in dvajset posestnikov, da zna Petričeva stara mati mnogo pravilic, ki bi se uporabile eventualno tudi v zgodovini Brezna, (pri tem me je moj spremljevalec hvaležno pogledal, sam nisem bil na jasnem, čemu), da je vas skoro gotovo dobila svoje ime po globoki jami, ki mi jo je Petrič ne daleč od prve skupine hiš, kjer sem si bil najel svojo sobo, tudi pokazal. Dva velika hloda položena navzkriž nad žrelom in žična ograja okrog žrela so odganjali živino od tega nevarnega mesta. Videl sem hišo, v koji se je bila rodila Barbika, in se čudil, kako je moglo iz tako preproste bajte izvirati toliko poezije, da je napolnila dva precej obsežna zvezka zbranih spisov poeta — Lipovskega. Dante je imel Beatriko, Petrarca Lavro, Boccaccio Fiammetto, Prešeren Julijo, Peter Logar pa Barbiko!

Kakor bi trenil, je minila urica, ko sva korakala po cesti, med sadovnjaki, njivami, hišami, nekoliko navzgor, pa zopet navzdol, dokler se nisva ustavila v Petričevi hiši.

Izba sicer nizka, a čedna, gospodinja prijazna. Še med predstavljanjem me je vprašala, če je res, kar se je govorilo po vasi, da me je namreč krvaveče in prevarjeno srce prignalo v samoto. Kaj pa kmečki ljudje v gorski vasi vedo o dopustu! Obdali so me bili zato takoj z gloriolo mučenika ljubezni. Gostoljubnost je pa bila naravnost prvovrstna. Presno maslo, planinski sir, na drobno zrezane prekajene klobase s hrenom, s krivcem debelo narezana gorska gnjat, domač kruh, vse to se je zalilo z izborno kapljico iz bratove kleti na Vipavskem.

Tudi meni se je razvozal jezik. Pridejo trenutki v življenju, ko ubere človek popolnoma drugačne strune, kakršnih navadno ne ubira. Spoznavši slabost t. j. nagnenje svojega

gostitelja do zgodovine, sem se hotel nemalo povelečiti s svojim znanjem, saj ni bilo nikogar zraven, ki bi bil nadzoroval moja izvajanja. Govoril sem o Keltih, o Langobardih, o preseljevanju narodov, o Slovencih, srednjeveških grofih, kmečkih puntih, letnice so frčale po zraku kakor hrošči v majskih večerih, deset, sto let prej ali pozneje, kdo je pa mogel trditi, da sem se zmotil jaz in ne zgodovina.

Pri tretji posodi je prisedla k nama tudi gospodinja. »Veš, Tinca.« ji je rekel Petrič precej svečanostno, »ta gospod je prišel k nam, da nam spiše zgodovino Brezna. V treh tednih skonča svoje delo. Pokliči hčer Dorico, naj skoči koj k Rijavčevim, naj odpove sobo, saj Rijavčevi so sploh na tesnem s prostori, naj prinese kovčeg gospodov k nam, ti pa pospravi tačas sobo nad stopniščem! Tu bo imel gospod mir in nihče ga ne bo motil.«

V sobo je stopilo dekle, pogledalo me radovedno s svojimi velikimi, črnimi očmi in spoznal sem skozi tobakov dim in skozi vinske megle v njej Klio, modrico, muzo zgodovine. Vstal sem pod vplivom njenega pogleda in obljubil izpolniti gostitelju njegovo željo.

V nadaljnjem razgovoru so se rešile le še prozaične točke celega vprašanja. Potrebni papir mi prinese drugi dan gospodinja sama iz trga, kator pojde nakupovat nekatere stvari za hišo, iz mlekarne pa dobim potom Dorice pisalni stroj, ki je sicer neraben, ker ga ne zna nobeden popraviti, ki bo pa zopet služil svojemu namenu, čim se ga loti moja spretna in vešča roka.

Usodi se človek ne izogne! Zvečer se spravlja spat kot uradnik na dopustu, drugo jutro se pa zbudi bodisi kot režiser vaškega odra, bodisi kot zgodovinar. Da sem se moral tako zmotiti in da sem moral zamenjati Dorico z nesrečno modrico Klio, Brezenska dekleta so res vražja. Če ne postaneš lirik, postaneš pa zgodovinar. Toda kaj mi pomagajo očitjanja, obljuba dela dolg in dolg treba plačati.

Kmalu se je začelo delo. Pisalni stroj je že drugi dan v prijazni, mirni sobi nad stopniščem zanel svojo nelep pesem, prepeval jo uro za uro, zvečer ga je pa že oponašal škorec v moji sobi. In če je prenehal za trenutek mrtvi stroj

svojo melodijo, jo je nadaljeval živi stroj v kletki. Oddahnil sem se šele zvečer, ko sem sedeč na klopi pred hišo, poslušal pravljice stare mamice in pretresoval, katera med njimi hrani v sebi zgodovinsko jedro.

Koncem prvega tedna, — prišel sem pri svojem delu do točke, ko sem se porivan od narodov preseljeval z drugimi narodi na jug pleneč in ropajoč, moreč starino, onečaščajoč mladino, paleč in zažigajoč hiše ves čas svojega pohoda, — sem dobil od tovariša iz mesta dopisnico, sestavljeno v brzojavni okrajšavi: »Dragi! Srečen ti! Tu ogromnega dela! Ti vriščeš, uživaš! Jaz hiram, umiram! Odpiši! Če lepo, izberem zase tudi Brezen! Tvoj Joža!«

Nič mu nisem odgovoril. Tako se norčevati s prijateljem! Rogati se tovarišu! Čakaj, pride že še dan osvete! Boš že videl, kaj se pravi: vriskati v planinskem raju in uživati zlato prostost! Če to ni lumparija!

S svojim delom sem bil pa vkljub temu zadovoljen. Od mojega škorca sta se naučila dva kosa, ki sta hodila iz bližnjega loga pobirat drobtine pod njegovo kletko, oponašati pisalni stroj in zroč nekoč skozi okno, sem se čudil, kako hitro se je bila gorska narava pouradila. Vsi krilatí pevci so tipkali po bližnjem grmovju in me spominjali na mojo še ne dokončano zgodovino, zato sem pa zopet sedel k mizi in nadaljeval svoje delo.

Z vsakim dnem je napredovala Brezenska zgodovina za dva človeška roda in za par strani. Začel sem se sam čuditi, da ima mala, neznamna vasica tako znamenito zgodovino.

Prišel je slednjič zadnji dan mojega dopusta. S postrežljivim škorcem sva skončavala svoje delo.

»Gospod, konja sta že vprežena! Če hočete priti pravočasno na postajo, požurite se!«

»Tako j sem gotov, gospod Petrič! Še vire, katerih sem se posluževal, dostavim! Tako, sedaj pa na pot! Hvala lepa za vse! Pozdravljena mamica! Zbogom Dora!« Konjička sta potegnili, jaz sem se pa peljal po treh tednih prvič po zgodovinskih Brezenskih tleh. Slovo od planinskega raja mi pa ni obtežilo srca, ker sem bil le premalo spoznal njegovih krasot.

(Dalje).

Deklice pojó.

Kako smo me deklice same, same na cesti...
Mordà, ker bolj daleč kot zarja večerna
gorijo nam sanje,
(tihe, tak tihe kot pomladanje
so sapice v gaju) —
nam vse takó je žalostno tuje...

Kako vse je drugače kakor si mislimo
v sobicah naših zvečer,
ko mamica spleta lasé nam mehkó
in molimo, pojemo k Bogu, Mariji —
o, takó lepó . . .

Kako vse je drugače kakor si mislimo . . . .

Anton Vodnik.

POUCNI DEL

O. IVAN SVETOKRIŠKI. OBRAZI NAŠIH MOŽ, VENCE-SLAV BELÉ

TOJIMO na razdobju med XVII. in XVIII. stoletjem. Posledica predidnih dolgotrajnih verskih bojev reformacije in posebno protireformacije je bila med drugim velika verska gorečnost, pre-

vladovanje bogoslovne stroke v slovstvu, vna ma za poslušanje božje besede in razvoj cerkvenega govorništva.

V Italiji je bila zadnja polovica XVII. veka doba najlepšega razcvita v cerkvenem govorništvu, doba slavnega govornika jezuita o. Pavla Ségnerija (1624.—1694.). — Na Dunaju je slovel eden izmed največjih in najizvirnejših nemških govorniških talentov, avguštinec o. Abraham á Sancta Clara (1644.—1709.). Ta doba je tudi Slovencem rodila enega največjih in najzanimivejših cerkvenih govornikov — kapucina o. Ivana Krstnika Svetokriškega (164?—1714.).

Ivan Svetokriški je bil rojen nekako med letom 1640. in 1645. Natančna letnica njegovega rojstva nam ni znana. Tudi o njegovem rojstnem kraju se je ugibalo; gotovo se smatra, da je bil rojen v vipavskem Sv. Križu, ker nam v neki pridigi pripoveduje, kako je v mladosti poslušal polnočno zvonjenje kopucinskega zvona in je radovedno vprašal nekega patra, zakaj kapucini tudi po noči molijo. Da je bil iz Sv. Križa, nam najbolj priča njegovo ime: »Joannes Baptista á Sancta Cruce Vippacensi« — Janez Krstnik iz Sv. Križa vipavskega. Pod tem imenom je on izdal svojih petero knjig, ko že ni bival več v Sv. Križu — imenoval pa se je še vedno Svetokriški.

Njegov oče je bil plemič benečanskega rodu s priimkom Leonelli; njegova mati pa je bi-

la Slovenka iz plemiške rodbine rilienberške. Ivan se je priznaval za Slovenca, dasi je bil po očetu italijanskega pokolenja; slovensčina mu je bila nad vse draga in jo v svojih spisih imenuje svoj lasten jezik; Slovenijo imenuje on svojo »ljubo deželo« in narod slovenski svoje »dobro ljudstvo.«

Brezdvomno je bila njegova prva vzgoja v rokah svetokriških očetov kapucinov, s katerimi je — kakor nam sam poroča — v svoji mladosti občeval. Ko je dovršil klasične študije, se je posvetil še modroslovju in bogoslovju. Šolal se je najbrže v Gorici pri jezuitih. Iz njegovih pridig vemo, da je bil nekaj časa v Benetkah; morda je tudi tam študiral. Iz njegovih del je razvidno, da je bila njegova izobrazba zelo temeljita in obširna.

Po dovršenih študijah je vstopil v kapucinski red v vipavskem Sv. Križu. Ta korak je bil brezdvomno posledica njegovega stika s samostanom izza mladostnih let. V Svetem Križu se je pripravljajl za mašništvo in za pridigarški poklic. — V mašnika posvečenega so ga njegovi predstojniki zaradi njegovih posebnih zmožnosti imenovali za pridigarja štajerske kapucinske province, katera je obsegala vse kapucinske samostane na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem in Goriškem.

Ivan Svetokriški se je v govorništvu vežbal po grških in latinskih, po italijanskih in nemških vzornikih; poseben vpliv pa sta imela nanj njegova dva sloveča sodobnika — Italijan Ségneri in Nemeč Abraham a S. Clara.

V pridigah je imel zbran bogat zaklad zgledov, citatov in sentenc; sveto pismo je tako obvladal, da je kakor iz rokava iztresal sveto-pisemske izreke in primere; predaval pa je s tako vnemo in tako živahnostjo, da so ljudje od vseh strani skupaj drli in ga z največjim zanimanjem in največjo pazljivostjo poslušali, dasi ravno so bile nekatere njegovih pridig tako dolge, da so nekatere morale trajati celo dve uri. Da je razživil in razdramil poslušalce, je — po zgledu svojega dunajskega sodobnika — osolil svoje pridige večkrat z duhovitim humorjem in z jedrovitimi šalami tako, da je moralo biti pri njegovih govorih poleg drugega tudi veliko zabave in smeha. Odlikuje se v tem oziru nje-

gova novoletna pridiga 1697. (III. knj.) Prvenstvo v humorju bi morda dali lahko pridigi na nedeljo v Božični osmini (V. knj.); večkrat je pridigal na prosten pod milim nebom. Tako povdarja sam v pridigi na dan svetega Lovrenca: »Nespameten bi bil, inu se zamiril, kadar bi jest v letej veliki uročini, zlasti na današnji, dan, na katerem ceilu lejtju nej vekši uročine, kakor Lahi pravio. San Lorenzo della gran caldura. Inu sami skusimo, de od uročine kumaj dihamo, vsi od uročine v Cerkui ostati nej smo mogli, satoraj pod letem hrastam jim bom mogal pridiguat — — « (III. knj. 403.)

Posebno važna doba njegovega pridigar-skega življenja so bila tri leta, ki jih je preživel kot pridigar v Ljubljani, kjer je imel poleg navadnih pridig tudi nekake apologetične govore bolj za izobraženstvo; Ljubljanci so ves čas zelo pridno obiskovali njegove govore, kakor jih sam pohvali v svojem poslovnem govoru (IV. knj.) Dobro je poznal naše slovenske dežele; še bolj so te dežele njega poznale. Bil pa je tudi prednik raznih samostanov. Leta 1679. je postal gvardijan kapucinskega samostana v Trstu; od 19. julija 1682. do 28. aprila 1684. je bil gvardijan v domačem samostanu svetokriškem; iz Križa je prišel kot gvardijan v Ljubljano za dobo dveh let; v tem času ali pa že prej je postal član ljubljanskega znanstvenega društva »Academia operosorum« z imenom »Promptus«; iz Ljubljane je odšel zopet v Trst; dne 3. septembra 1688. je bil izvoljen za gvardijana v Novem mestu, kjer je ostal do 5. maja 1690.; od 10. septembra 1693. do leta 1695. je bil gvardijan v Gorici, kjer je preživel zadnja leta svojega življenja, umrl 17. oktobra 1714. in bil tam pokopan.

Kakor nam Ivan Svetokriški v predgovoru k svoji prvi knjigi sam pripoveduje, so ga mašniki večkrat prosili, naj bi jim dovolil, da si prepišejo njegove pridige, ali pa naj bi jih dal tiskati. Ta splošna želja duhovnikov je nagnila Ivana Svetokriškega k temu, da je dal svoje pridige v tisk. Ta izdaja njegovih pridig je bilo za takratni — in bilo bi tudi za današnji — čas izredno delo v slovenski književnosti že zaradi svojega obsega. Izdal je na približno 2800 straneh 4° v peterih knjigah 233 pridig. A ne samo po obsegu, ampak tudi po svoji vsebini in obliki so ti govori za čas pred 200 leti nekaj velikega in dovršenega.

Prvi dve knjigi sta izšli v Benetkah l. 1691. in l. 1695., ostale tri v Ljubljani l. 1698., 1700. in 1707. Glavni naslov knjig je: »S a c r u m P r o m p t u a r i u m«, po naše bi rekli: »Sveti Priročnik«; na naslovni strani se je kot avtor podpisal s polnim imenom, kakor smo ga navedli zgoraj.

V četrtem zvezku so znameniti trije govori, ki jih je imel ob času, ko so Turki oblegali

Dunaj l. 1683., kakor tudi trije govori ob času kuge in dva ob času lakote.

Za naše dni se nam zdi njegov jezik slab, a če vpoštevamo čas in razmere, ko so bile te pridige pisane in izdane, moramo reči, da je primeroma dovolj dober.

Čutimo in vidimo pa, da je rabil zelo veliko nemških in dokaj laških besed. Pravopis je rabil sicer Bohoričev, a bil je v njem precej nedosleden; posebno se mu je v beneških izdajah vsiljeval laški pravopis. — Nekaj zanimivega je v prvih dveh knjigah pred vsako pridigo slovenski »Sapopadik«. Dva slovenska siterarna zgodovinarja (eden je prof. Grafenauer), imenujeta ta »Sapopadik« kot nekaj posebnega pri o. Rogeriju, pa ga niti ne omenjata pri njegovem homiletičnem učeniku Ivan Svetokriškem, od katerega je Rogerij to prevzel.

Pridige Ivana Svetokriškega imajo velik kulturno - historični pomen za tisto dobo, v kateri je živel. Iz domače zgodovine in domačega življenja nam pove marsikateri dogodek, omenja različne šege in navade, opisuje nošo in zasebno življenje svojih dni. Objavil je tudi veliko pripovedk in basni, ki imajo narodni značaj.

Oče in učitelj, pravi klasik slovenske homiletike, cerkvene pridige, je postal pred vsem le po svojih spisih; k njemu so hodili v šolo vsi resni in dobri govorniki. V njegovih knjigah so imeli klasične vzore glede formalne in vsebinske sestave pridige, imeli so pa tudi izvrsten, bogat vir in pripomoček za črpanje misli, citatov in zgledov. — Kakor se je on učil pri Italijanu Segneriju in pri Nemcu Abrahamu a S. Clara, tako so se učili pri njem drugi Slovenci; med drugim o. Rogerij.

A ne samo za cerkvene govornike, tudi za ljudstvo je bilo važno njegovo tiskano delo, ker so bile njegove pridige precej razširjene, spoštljivo prebirane in skrbno čuvane med narodom do poznih časov.

Če gledamo Ivana Svetokriškega v luči njegovega časa in v njegovi osebni prikazni, ali pa če ga gledamo v njegovem vplivu in pomenu v poznejšem času, moramo priznati, da je izredna, nenavadna, zanimiva osebnost.

ČIGAV JE DANTE PROF.

DR. ANDREJ BUDAL.

VELIKI možje stoje v povestnici človeškega rodu v velikih, redkih razdaljah. Nepregledne množice vali usoda skozi stoletja in tisočletja, a tako malokje štrli iz meglene nebroja kakšna pomembnejša osebnost. Niti vsako stoletje nima vedno svojega heroja; celo skozi več stoletij se včasih vleče sama siva, enolična povprečnost. Ali čim dalje časa narava odlaša, tem krasnejšo, tem veličastejšo prikazen postavi nato nenadoma pred strmeče množice. Zdi se včasih, kakor bi pri-

roda svoje najsilnejše kali in sokove nalašč dolgo zadrževala, da jih zgosti in nakopiči ter jih nato položi vse v svojega izvoljenca, ki naj se pozemeljski rod ob njem zopet enkrat malo dvigne in okrepi, ki naj ob njem nekoliko pozabi svojo revno. Taki možje zablestijo v dolgih presledkih zdaj tu zdaj tam, zdaj pri tem narodu zdaj pri onem, zdaj na tem polju človeškega prizadevanja zdaj na onem. Takih velikanov ni inogoče postavljati v pravično vrsto, ker ni nobenega merila za njih medsebojno primerjanje, za določanje njih prave netrzanje cene. Naj še tako skrbno pretehtamo vsako njih besedo, naj še tako vestno premotrimo sleherni njih dejanje, naj se še tako poglobimo v težnje in struje njihovih dobe: vedno znova se zdimo sami sebi podobni otroku, ki z drobno žličko namera va izplati neizmerno morje. In vendar nas ravno taki možje privlačijo z neodoljivo močjo, da se jim vedno znova bližamo, da skušamo v njihovo bistvo, obogatiti ob njih svoje netrzanje življenje, polastiti se vsaj onega dela teh gigantov, ki najbolj ugaja našemu nagnjenju in stremljenju. Iz takega početja si ni težko razlagati, zakaj si razne sodbe o takih velikanih neštetokrat tako nasprotujejo, zakaj se med raznovrstnimi privrženci in čistilci velikih mož vnemajo hude in srdite borbe o vprašanih, kdo take genije prav razume, komu pravzaprav pripadajo, kdo ima največ pravice do njih, kdo jih s krivim tolmačenjem zlorablja in skrni njihov spomin — skratka: čigavi so ti možje. Pri takem početju vidimo, kako skuša vsakdo potegniti velikana v svojo ozko strujo, kako si te struje med seboj načelno nasprotujejo, kako se med seboj pobijajo — in vse to v imenu istega velikega moža.

Tak mož je tudi Dante. Že njegovo življenje nudi vnetim raziskovalcem mnogo takega, kar povzroča med dantologi hude in brezkončne polemike. Ti prepiri se včasih sučejo krog najbolj navadnih vsakdanjosti, ki pa pri takem možu niso prazne.

Ni še dognano n. pr., v kateri hiši v Firenci in katerega dne v l. 1265. je bil Dante rojen. On sam poroča v 22. spevu raja, da se je rodil pod ozvezdjem dvojčkov, o katerih trdi neki trecentist, da pomenijo «destino di scrittura, di scienza e di cognoscibilitade» (t. j. usodo pisanja, znanja in slovečega imena). Dante proslavlja svoje ozvezdje v znani tercini:

O gloriose stelle, o lume pregno
di gran virtù dal quale io riconosco
tutto, qual che si sia, il mio ingegno.

(O slavno ozvezdje, o luč polna velike kreposti, ki priznavam, da iz nje izhaja ves moj dar, bodi kakršenkoli.)

Še hujši spori in polemike prepletajo znanstvena raziskovanja o najvažnejših trenutkih in dobah Dantejevega pozemeljskega bivanja in zlasti njegovega neprestanega romanja širom Italije v prvih dveh desetletjih 14. stoletja, ko je izgnan iz svojega rodnega mesta, s strašno ob-

sodbo nad glavo: »Igne comburatur« (V ognju se naj sežge) preblodil ves Apeninski polotok »mencicando suo pane a frusto a frusto« (in za kruh prosjačil drobtino za drobtino). V tej zvezi lahko omenjamo razprave o Dantejevi jami na Tolminskem in o vprašanju, nosi li ta votlina upravičeno ali neupravičeno ime velikega pesnika. Danes prevladuje mnenje opata Bianchija, da ni bil Dante nikoli v Tolminu, in z njim očitno soglaša tudi uradno naziranje italijanske države; drugače bi se bila Italija, ki je po rapalski pogodbi postala lastnica Dantejeve jame, ob šeststoletnici smrti svojega največjega sina gotovo spomnila tudi njegove jame ter bi bila v njej slovesno proslavila nesmrtno ime svojega pesnika.

In koliko najbolj nasprotujočih si mnenj je po knjižnicah nagradenih o Dantejevi Beatrici, ki jo pesnik tako lepo in preprosto naziva »la gentilissimo« (zelo plemenita!) Kako različna so ta mnenja počenši pri onih, ki vidijo v njej zgolj pozemeljsko bitje, pa do ovh, ki jo tolmačijo kot teologijo ali kakor G. Carducci v 61. pesmi iz »Juvenilia«:

»Voi mi cercate indarno
ne' vostri augusti lari.

Non Bice Portinari — io son l'idea.«

(Zaman me iščete pod svojimi tesnimi krovci. Ne Bice Portinari, — jaz sem ideja.) (Dalje.)

SMRT LEONIDA ANDREJEVA DR. ALOJZIJ RES.

KONCEM septembra 1919, je prispela k nam težka vest, da je umrl veliki ruski pisatelj Leonid Andrejev.

Vse evropsko časopisje je poročalo najbolj absurdne in neverjetne potankosti o smrti slavnega Rusa. Najbolj resni meščanski dnevniki so trdili z vso getovostjo, da je bil Andrejev umorjen na ukaz bolševiške vlade, drugi so celo pripovedovali, da je brodevlje »rdečih« letal bombardiralo hišo pisatelja, ki je iz strahu znorel in ga je bežečega iz goreče hiše, razmesarila bomba.

Podkrepljali so to vest s tem, ker je bil Andrejev odločen protivnik bolševiškega režima. Malo pred smrtjo se je po severnih krajih Rusije silno razširil vojevit in oster članek Andrejeva, naslovljen »Rešimo naše duše«, ki je z zgočimi besedami upora skušal vzbuniti ruske mase proti rdeči Moskvi.

Kmalu za tem je Andrejev umrl. Nič čudnega torej, če so vse zgorajšnje vesti o nasilni njegovi smrti našle kolikortoliko vere.

Začetkom septembra l. l. se je naselila v Rimu žena Andrejeva, Ana Denisijevičeva, »najlepša žena Odese«, skupno s svojo sestro Ano Viktorijo. Sprejela je poročevalca rimskega dnevnika »L'Epoca«, kateremu je pripovedovala sledeče:

»Zadnje čase je Leonid mrzlično, neprestano delal. Zdelo se je, kot da ima predslutnje smrti...«

»Kje ste stanovali po ustanovitvi boljševiškega režima?«

»Spočetka v Petrogradu v naši hiši, nato...«

»Toda, ali je res, da so v Petrogradu Andrejevu radi protiboljševiške propagande vedno grozili s smrtjo?«

»Vse to ni res! Moj mož se je žilavo, a legalno in pošteno boril proti zistemu, a mu vsled tega nihče ni grozil s smrtjo ali pa ga strahoval. Nasprotno! Zelò so ga cenili in spoštovali. Samo enkrat je bil aretiran in še to po nevednosti ali radi velike vnetosti kakega komisarja.«

»Kam ste odšli, ko ste zapustili Petrograd?«

»Na Finlandsko, na naš grad v Rajvolu, malo obmejno vasico, z vlakom komaj uro daleč od Petrograda. V tem tihem kraju, daleč proč od šuma in nemira velikih mest, je moj mož mnogo delal. V tem času pa je malo več pisal, ker je na desni roki zbolel in je pri najmanjšem njenem gibu silno trpel.

Narekoval mi je in sledila sem mu čim hitreje pišoč na stroju. Strašno je bilo večkrat: Njegova misel in ideje so ga premagale, zdrobile in kopičile njegovega duha. Narekoval je s fantastično naglico in je bil pri tem tako prevzet in zlit s koncepcijo v eno, da je osebo, ki jo je bil zamislil, tudi resnično živel.«

»Katera so njegova zadnja dela?«

»Drama »Oklofutaneč« in »Sava«. Obe ti dve deli štejem gledé prodiranja v človeško dušo med njegove najboljše stvari. Narekoval mi ju je s presenetljivo impetuznostjo, vsako približno šest ali sedem ur. Temu je sledila dolga doba brezdelja...«

»Gotovo radi potrebnega počitka.«

»Ne: njegov duh ni nikoli miroval. Molk je bil zani delo, dozorevanje. Ko je svoje ideje dobro uvrstil in v vsakem pogledu uredil, je znova mrzlično in naglo ustvarjal...«

Gospa je obmolknila: rana, ki jo je zadala moževa smrt, je še odprta in še krvavi. Tudi njena sestra molči in zre z velikim, mehkim, zasanjanim očesom okoli, ki je lasten njenemu plemenu.

Toda poročevalčeva radovednost še ni potolažena. Neusmiljeno vprašuje dalje:

»Vaš grad na Finlandskem je sedaj prazen?«

»Da, zaklenjen je. Vlada ga je proglasila za narodni muzej. Toliko spominov je tam notri: rokopisi, papirji, obširna in izredno bogata knjižnica. Nato slike, spomini velikih prijateljev, posebno Maksima Gorkega, ki je bil takorekoč varih in zagovornik slave mojega moža.«

»In hiša v Petrogradu? Gotovo so jo rekvirirali.«

»Kaj še! Tudi to sem zaklenila in ključke imam pri sebi. Nahaia se v popolnem redu, ničesar niso odnesli ali pokvarili.«

Žena Andrejeva je zopet obmolknila, a takoj zopet povzela:

»Gotovo je na smrt mojega moža zelò vplivala žalost, ki jo je občutil ob pogledu na Rusijo, ki se krčevito zvija v boljševiških jeleščah. Silno je trpel radi tega. Njegovi članki so bili polni tuge in nepopisne bolesti. Vse to je poslabšalo njegovo zdravje, ki je bilo itak šibko in njegovo ubogo srce ni vzdržalo več udarcev.«

Njene oči, ki so strmele v praznoto, so postale vlažne. Tu pravi njena sestra Ana:

»O! Dobro vemo, koliko laži so pripovedovali časopisi in revije o smrti Andrejeva!«

»Torej ga niso umorili?«

Kot da bi jo udarilo poročevalčevo vprašanje v obraz, je dvignila gospa glavo.

»Umorili?... Saj ni res! Umril je nenadoma 30. septembra 1919. (imel je komaj 48 let) v Mustomičevih, mali vasici blizu Rajvole. Ljer smo stanovali.

Tistega žalostnega dne smo bili pri kosilu v hiši Falkovskega, znanega in čislane dramaturga, intimnega prijatelja mojega moža. Štirje smo bili pri mizi: Falkovskij in njegova žena, moj mož in jaz. Kmalu po kosilu, ko se je razvil živahen pogovor (o umetnosti in politiki), je moj mož potožil, da se slabo počuti. Dolžil je tega veliko utrujenost in se je umaknil v bližnjo sobo, da se spočije na postelji. Mi trije smo nadaljevali s pogovorom v jedilnici, polglasno, da bi ga ne motili. Komaj črtit ure za tem slišim razločno njegov glas šibak, kot udušen, ki me je klical: »Olga!... Olga!...« Kar sem čutila tisti trenotek, ne morem povedati. Hipoma sem bila pri njem in ga videla dvignjenega na postelji, kako si je hotel odprti jopo pri vratu, a je njegova uboga, skoro mrzla roka zaman poizkušala.

Dvignila sem ga v naročje, a padel je nazaj brez moči. Zagrnel je še malo, nato je še trikrat, štirikrat odprl oči in se ni ganil več!«

Ana Denisijevičeva, ki je bila z Andrejevim združena v globoki zvezi duš in idealov, ki mu je bila vse: žena, mati, tovarišica, prijateljica, je sklonila lepo glavo v presilni žalosti ob spominu nanj, ki je bil Rusiji in človeštvu glasnik novih lepot in nove, boljše bodočnosti.

PO DEŽELI CITRON IN ROŽIČEV, ALOJZIJ FILIPIČ I. »POJDI, GREVA!«

VZDIGNI se, ljubi čitatelj, in napravi! Hodila bova letos nekoliko in svet pregledovala. Če si mož zato, se ne boš ustrašil.

»Po svetu pa, po svetu,« porečeš, in še z velikim veseljem; »samo, kam pa v tej zimi, anti ne v hribe?«

Ne boj se, tudi mene rado zebe. Triglava ne bova dramila; ogrnil se je z belo plahto,

raj le mirno počiva in naj prespi trobento sodnjega dneva.

Doli v Italijo, v deželo zlatih pomaranč in sladkih rožičev jo mahneva. Za te vrste sadje je tam sedaj ravno »bendima«.

Eno te pa, ljubi čitatelj-spremljevalec, lepo prosim, da se me na vsem potovanju zvesto držiš, kakor otrok materinega krila. Nevarnost je namreč, da se mi kje ne izgubiš, posebno v šumu in vrvenju večjih mest, kakor so Neapel, Rim, Genova, Turin... Sitnost, če se človek v Italiji izgubi, je namreč velika.

To bridkost je moral marsikateri begunec poizkusiti, med njimi tudi stara »Jurnovka« iz Žage, ki je v Genovi tako daleč zabredla, da ni znala nazaj.

Ko jo je noč dohitela, se je reva stisnila pod neki »porton« in jokala. Ljudje so jo izpraševali, odkod je in kako se piše. Pa je znala eno samo laško besedo: »Ženova-plac« in na vsa vprašanja je dajala le ta odgovor. V Genovi je pa veliko »placov« in zato je niso vedeli kam peljati. Usmiljene gospe so ji prinesle jedil, posteljnak in odeje, tako da je tisto noč spala v veži. Drugi dan so jo pa naložili na električni tramvaj in jo kot medveda okoli vozili. Kazali so ji hiše in »place«, dokler niso res našli pravega ter jo spravili pod streho hotela »Cristoforo Colombo«, kjer so imeli begunci svoje stanovanje.

No, saj pa tudi ni nobena čuda, če se kdo izgubi. Vedeti moraš, da je Italija, v katero se napravljava, zelo velika dežela. Že pred izbruhom svetovne vojne je znašala nje površina, (brez kolonij seveda), 286.682 kvadratnih kilometrov ter je štela skoro 36 milijonov prebivalcev.

Med toliko ljudi se bova torej podala. Zato pa prav previdna bodiva, da se kje komu ne zameriva. Oddaleč si pa svet lahko ogledujeva: pametnim bova pritrjevala, poredne natihoma grajala, neumnim se pa smejala. Našla bova vsega dosti, zakaj ta dežela je pisana kakor egiptovskega Jožefa suknja. Vse barve se v njej prelivajo: lepe kakor mavrica, pa tudi črne in sajaste kakor vrag.

Tako je tedaj ljudstvo: zelo fino in olikano, pa tudi silovito priprosto, da ne rečem dvesto »klafter« za luno. Pa zopet: nebeško dobrosrčno in usmiljeno, in tudi satansko nagajivo in trdosrčno, da bi raz žive mule meso trgalo in ga cvrlo. Nadalje: globokoverno in sveto, a najdeš tudi spake, ki bi Kristusa s kropom polivale in nebesa z bencinom zažgale, če bi mogle.

Nekoliko bolj učeno povedano bi rekli: dežela ekstremov, dobrih in slabih, čeravno dobiš tudi tam včasih umirjenega človeka, ki skuša držati sredino med enim in drugim.

Na splešno prevladuje čuvstvo razum, zato naletimo večkrat na lahkomiselnost, posebno v obljubah.

Ne pozabim nikoli, kako me je nekoč častitljivi »prevosto«, ki ga je bila sama prijaz-

nost in ljubeznivost — povabil za drugi dan na domačega zajca. Ob poldvanajstih sem bil na licu mesta. Gospoda sem našel na vrtu, ko je ravno paradižnikom ogrebal. Ko me je mož zagledal, se je tako prestrašil, da mu je padel kramp iz roke. Seveda, kunec je še veselo po jaslih skakal in gospodu se niti sanjalo več ni, da je njegovo glavo včeraj meni obljubil. Vabil je pač takole iz vljudnosti, jaz pa sem vzel besedo zares. No, lačnega me vendar ni pustil nazaj, njegova iznajdljivost je obema pomagala iz zadrege.

Tam doli, v deželi citron in cibibov, kamor sva namenjena, najdeš vsega, povsodi pa veliko živahnost. Po mestih tako šumi in vrvi kakor v kakem panju. Vse piska, prepeva in vpije. Omenjenih čudnih ekstremov je pa krivo največ podnebje in mešanica krvi.

Neštevilno narodov je namreč iskalo v Italiji svoje zavetje: od Cimbrov in Tevtonov, Langobardov in Grkov do zvitih Arabcev in Saracenov — vse se je že doli valjalo in seveda puščalo za sabo tudi svoje sledove. Prav pristne, starorimljanske krvi je menda v Italiji malo več. Zato ni enotnosti ne v običajih, ne v značajih.

Staro kraljestvo je bilo razdeljeno v 16 provinc in sicer: Benečija, Lombardija, Piemont, Liguria, Emilia, Toskana, Marke, Rim, Umbria, Abruci, Kampania, Pulje, Bazilikat, Kalabria, Sicilia in Sardinia. Ako bi hotela laško deželo dobro spoznati, bi morala po vseh teh krajih. Niti v dveh provincah ne najdeš enakih navad in običajev. Tudi narečje je včasih od ene province do druge toliko različno, da ga boš le s težavo razumel. Pa saj si že tu opazil, da je razloček med lepo rejenim, vitkostasim picmonteškim alpinom, pa med črnikaštim, suhim in strastnim kalabreškim fantom! In kakor je različna zunanost, je še različnejša notranjost.

Ker je bilo do Garibaldija v Italiji več raznih kneževin, republik in kraljestev s svojimi mejami in carinami in mnogokrat tudi boji — zato se še danes pozna precejšen provincializem, da ne rečem ravno sovražstvo ali mržnja, ki ga ima n. pr. Benečan do Kalabrežja, Piemontez, do Napoletanca, Ligurec do Toskanca itd. To so ostanki starih tradicij, ki se tudi po združitvi Italije niso še poizgubile. To bi bilo sicer nekaj slabega, a v vojski koristi, ker so vojaštvu otežkočeni upori.

Izmed šestnajstih provinc si vseh ne moreva ogledati. Ogledala si bova le, kar slučajno pride pred naju. Saj še kamor pojdeva, se bova večkrat na državne stroške ali po domače »na šup« vozila, česar se pa nikar ne prestraši! »Šup« ima namreč svojo slabo, a tudi dobro stran. Ko te gonijo »po šupu« — te nič ne stane, in se ti ni treba bati, da vlak zamudiš, ali da na pravi postaji ne presedeš, dalje se ti ni bati zavratnih napadov, ker je straža poleg, in slednjič — ker garaš vedno po tretjem razredu — imaš priložnost marsikaj slišati in vi-

deti, česar bi pri bolj olikanih potnikih prvega in drugega razreda ne mogel.

Pripravi se torej, prihodnjič odrineva. Če nimaš potnega lista v redu, vprašaj na županstvu, naj ti izgotovijo eno »pasjo torto«, ki bo za silo ravno tako dobro služila.

Urezala jo bova čez Kobarid na Beneško, ter se ustavila v Šempetru ob Nadiži.
(Dalje.)

VLAD. KOROLENKO.

VLADIMIR Korolenko je umrl, star 68 let. Rojen je bil l. 1853. v Žitomirju. L. 1876. je bil politično osumljen in kot tak izgnan v Sibirijo, kjer je spoznal tuje kraje in ljudi, ki so dali snov in ozadje marsikateremu njegovemu delu (Sibirske novele). Po sedmih letih se je smel zopet vrniti v domovino. Živel je v Nižnjem Novgorodu in pozneje v Petrogradu. Ob revoluciji je šel na Finsko.

Vladimir Korolenko je mojster psihološkega risanja, zelo krepek talent in kaže v svojih delih za človeško trpljenje čuteče srce in stoji ob strani preganjanih in teptanih. Prvo delo, ki je vzbudilo občo pozornost, je »Makarove sanje«. Najboljše njegovo delo je »Slepi godec« (Slepoj muzikant), umetniško popolnoma psihološka študija, a sicer preprosta snov. Naša slika ga kaže v najboljših letih ustvarjanja. Prinašamo tudi kratko črtico izpod njegovega peresa.

OGENJČKI.

Pred davnim časom sem se nekega temnega jesenskega večera peljal po temni sibirski reki. Naenkrat je na ovinku reke, čisto spredaj, pod črnimi gorami vzplapolal ogenjček.

Vplapolal je žarko, svetlo. Čisto blizu... »No, hvala Bogu!« — sem dejal radosten, »zda smo na cilju!«

Čolnar pa se je okrenil, pogledal čez rame na ogenjček in se je zopet malomarno oprl na veslo.

»Še je daleč.«

Nisem verjel: ogenjček se je pokazal tako razločno iz nejasnih obrisov noči. Toda čolnar je imel prav: spoznal sem, da je še daleč.

Posebno svojstvo teh nočnih ognjev je, da prodrejo temo in se približajo, se svetlikajo in vabijo zapeljivo s svojo bližino. Zdi se — zdaj zdaj — še dva ali tri udarce z veslom — in pot bo končana... In vendar je še daleč!..

In dolgo še smo pluli po reki, temni kot črnilo. Bregovi in skale so vstale iz noči, šle mimo in izginile, ostale so daleč zadaj in se izgubile v dozdevno neskončnih daljavah. Ogenjček pa je bil spredaj, neprestano tako blizu in neprestano tako daleč...

Pogosto se spomnim temne od z gozdovi porašenih gorá osenčene reke in živega ogenjčka. Mnogo ognjev je že, ne mena samega vabilo prei in slej s svojo bližino. Toda življenje in ogenjčki s črnimi bregovi in gorami so še daleč. In zopet se je treba unreti v vesla...

In vendar... vendar so pred nami — o-
genjčki.

KRIZANTEMA V GUMBNICI.

DOBRO je, da ugotovimo vsaj imena vseh onih kulturnih delavcev, ki žive danes v tem ozemlju, ali so bili tu rojeni. Povedali smo zadnjič, da znanstvenikov to pot nismo imenovali, in da spis ni popoln; brez namena je bil ta in oni izpuščen. Pobudo smo dali in glasovi, ki smo jih čuli, naj skušajo izpolniti sliko, ki getovo še vedno ne bo popolna.

Med pisatelji nismo omenili Ivana Baloha, ki je danes v Zagorju na Krasu in je dal našemu slovsstvu zbirko črtic; mnogo črtic smo brali po podlistkih raznih listov.

Pesnik Ivo Trinko spada tudi v naš kraj; odlične so njegove domoliubne pesmi Gregorčičevega žanra. Živi v Vidmu kot profesor bogoslovja.

Med onimi, ki so zapustili naše kraje in žive med svobodnimi brati, je tudi Ivo Česnik, znan temu in onemu naših čitateljev iz »Dom in Sveta« in Mohorjeve družbe. —

Tiha in neumorna delavka je gospa M. Stepančič, roj. Gregorič, ki izdaja list »Jadranko«, ga urejuje in silno mnogo piše; soisa-

ja je tudi dve slovensko italijanski slovnici, spisala je več otroških igric, kot pisateljica smo jo srečavali pod različnimi psevdonimi skoraj po vseh naših leposlovnih revijah.

Učitelj **Ferdó Kleinmayr** je naš znani humorist iz pol pretekle dobe, izdal je »Tilho in drugi«, in pisal v naše humoristične in druge liste. Bil je urednik »Njive«.

Naj omenimo tudi **Jaka Štoka**, knjigarja v Trstu, ki je spisal več burk in izdaja vsako leto »Vedeža«.

Odlični pisatelj je dr. **Alozij Kraigher**, doma iz Postojne, danes zdravnik v Ljubljani; lani so igrali njegovo že pred leti napisano dramo »Skoljko«; pisal je za »Slovani« in »Lj. Zvon«. — Dr. **Ivan Lah** je doma iz Trnovega pri Ilir. Bistrici, zdaj prof. v Ljublj., znan nam je iz knjig »Slovenske Matice«, »Slovana«, »Ljublj. Zvona« in tudi iz starejših letnikov »Dom in Sveta«. — **Ivo Trošt** je eden najplodovitejših mladinskih pisateljev, doma s Coła nad Vipavo, nekdanji sotrudnik »Dom in Sveta« s svojimi notranjskimi povestimi. — Tudi mladega pesnika **Toneta Bagatelja**, ki je doma iz Šturij, ne bi smeli prezreti; pisal je v »Slovana«, tudi v »Novem rodu« smo ga letos že srečali. — Eden najmlajših, ki nam se je jedva častno predstavil, je Tržačan **Angelo Cerkvenik**, sedaj v Ljubljani, sotrudnik »Maske« in »Kresa«; njegove novele nosijo znak zrelosti. V »Dom in Sveta« in tudi drugje je že priobčil svoje pesmi igralec **Silvester Škerl**. — **Marica Nadliškova** iz Štivanja tudi še živi v Ljubljani; literarnega življenja se ne vdeležuje več.

Med glasbeniki smo pozabili imenovati našega skladatelja urednika »Cerkvenega Glasbenika« **Stanka Premrla**, poleg **Franceta Ferjančiča**. Tudi **Zorko Prelovec** je bajé doma iz Idrije; v Idriji deluje že dolgo vrsto let **Pogačnik**, ki ima za nas tudi mnogo zaslug na glasbenem polju, četudi morda ni rojen pri nas. — Kot prijazno poročila g. **J. K.**, zasluži lepo mesto med našimi glasbeniki prof. **Viktor Šonc**, izvrsten voditelj tržaške »Glasbene Matice«, izšolan na najboljših konservatorijih in od najboljših mojstrov; kot komponista smo ga slišali pri narodnih pesmih, ki jih je prirejal za mešani in moški zbor. — Ne smemo pozabiti tudi pianista **Cirila Ličarja**, gospico **H. A. Khurkov**, učiteljico klavirja pri »Glasbeni Matici« in pianista drja **Evgena Bunca**. **Avgust Ivančič** je učitelj na gosli. Toliko mimgrede, da ne pozabimo nikogar in da bo javnost informirana.

Tudi nekaterim bivšim igralcem še par vrstic: Med njimi so bili, gosp. **Ponikvarjeva** od Sv. Ivana, **Jaka Štoka** iz Trsta, **Ludovik Švagelj** iz Trsta (zdaj na gled. v Mariboru) g. **Podkrajšek**, gospa **Germeškova** pri Sv. Ivanu, g. **Bukovnik** starejši v Trstu in **Marij Gorjup** iz Trsta.

S tem še nismo končali. Ta in oni še bo potrkal na našo vest. Zapisali bomo njih imena in zaključili tisti krog, ki nam ga je zarisala usoda. Zgodovinar naj bo izbiral in upošteval ljudi po njih pomenu ter jim dal mesto, ki ga zaslužijo — ne mi.

POSTRV. PO H. LÖNSU. FRANČIŠEK PENGOV.

MED mlinom in med mostičkom, ki je razpet preko Mlinščice, se zožuje struga tako močno, da tvori potem divjo brzico. Sikajoč, šumeč in pljuskajoč se vrtinči med izpranimi klečmi, se prši v srebrne pene in zakadi slednjič v tolmun pod mostom. Ta tolmun obkrožajo strme skale, ki gledajo s svojimi čermi iz vode, tvoreč med seboj majhne vodne kotanje, po katerih lazijo ob topiem vremenu kapeljni.

Smaragdnazelena je tolmunova gladina; tako je prozorna, da ji vidiš do dna, ki ga tvorijo ropljate kleči z mnogimi luknjami in šprami; navzgor oklepajo skale tolmun popoinoma, na dnu pa se odpirajo polukrožna vrata, v katerih se šibi nekoliko zelenih vitic počasi sem in tja.

V tej skalni soteski stoluje »babica« bistriških postrvic. Tako so jo poznamenovali trnkarji, ki hodijo semkaj z umetnim pajkom in muho na lov na postrvi in lipane, mogočno, nad šest funtov težko salmonidko (ribo iz lososovega rodu), ki si je bila izbrala tolmun za stalno bivališče. Tu stoji pred skalnimi durmi in čaka na plen, ki ga ji napravlja potok pred usta. Vse mora mimo nje, zato ni čuda če je postala izbirčna. Za kakega črvčka ali muho se niti ne zmeni; toda vsaka postrvica (nesrečna »babica« je torej ljudožrka med svojimi družicami), vsak biserni lipan in vsaka druga riba, ki privesla mimo, vsaka miška, mlada ptička, vsak rjavi hrošč in celo rak s košem na hrbtu vred, vse zgine kot žrtev v njenem molohu.

Večinoma tiči skrita v skalni soteski izhoda, tako, da komaj razločiš njeno široko, belo-blestečo glavo. Kadar pa poljublja solnce s toplimi žarki tolmun in ga razsvetli prav do dna, tedaj se prikaže iz svojega roparskega brloga na plano. Počasi in svečano plava sem in tja, se ustavi za časek, se obrne, in kakor hitro zastre oblaček solncu obličje, takoj se potopi v svojo skrivalnico. Kadar kaplja rahel, krotek dežek na potok, kadar se dvigajo vse postrvi in lipani na površino za muhami in se prikaže zdaj tu, zdaj tam zlat ali srebrn trebuh, ki zopet zgine ploskajoč — tedaj priplava tudi naša babica visoko gori, skoro do vodne gladine, a niti na misel ji ne pride, da bi se zagnala za muho, ki jih plešejo celi roji nad vodo in celo, ako se pripelje kak tolst hrošč ali večerni veščec (metulj) mimo, ne hlastne po njem. Ima pa tudi vzroke za to.

Ko je bila babica še mlada in steumita deklica, je poskakovala za vsako svarjo, ki je bila na vodni gladini, se je pollaščala vsega, kar je prineslo valovje, in marsikak večer je zablestel njen zlati trebuh po stokrat pod jelševim grmom. Nekega dne pa je hodil ob potoku mož, ki je imel na nogah sandale in dolge nogavice. V roki je držal palico, sestavljeno iz mnogih členov, na njenem ročaju pa je bil svetel škripec, od katerega je držala sviinata vrstica ob palici skozi žičnate obročke prav do konice; na koncu vrvice je bila privezana dolga, kot steklo svetla nit, ki so jo bili izmotovili iz gosenice svilnega preleca neposredno predno se je imela zabubiti. Na nitki pa je visel prenežen kaveljček, popolnoma skrit v umetno razporejenih perescih in lascih, ki so bili podobni mladoletnicam (žeželkam iz družine mrežokrilcev), ki so rfoletale tisti večer nad potokom.

Počasi je stopal mož proti vodi navzgor, obstal tu in tam in metal s kratkim, mirnim pregibom zapestja vrstico tako spretno sem ali tja, da je pala umetna muha na njenem koncu s toliko lahkoto na vodo, ko bi bila prava. Mnogokrat je šinila postrv po potuhljeni vabi in predno je opazila, da ima dlako in perje med ustnami, je mož s trnkom urno zamahnil, kavelj pa se ji je zapičil v ustnice. Nato je prijel mož za ročaj, namotal zopet vrstico in spravil ribo na suho. Premajhne je metal v potok nazaj, dobre pa je udaril s krepelcem po tilniku in jih metal v košaro na hrbtu. — Bil se več trnkar ki je poznal vse zvižaje ribiškega športa. Njegovo geslo je bilo: »Postrv popade vselej, če je na debelejšem koncu palice več trnkar.

Ko je opazil, da prihaja pod jelševim grmom postrv vsak trenotek kvišku, je vrgel tja umetno muho; takoj je začutil, da je vgriznila in nategnil je vrstico. Burno je švigala postrv sem in tje, ko je čutila bolečino v ustih, a čutila je tudi, kako jo vleče neznan nekaj nevdržno proti bregu in dviga v zrak. Otepala je z repno plavuljo, a ni se rešila. »Prav prijazna četrtfuntnica«, je rekel trnkar in segel po krepelcu; a se je premislil in mrmral: »Dovolj jih imam za hotel.« izdril ji je kavelje iz ust z odločno, spretno potezo in jo vrgel nazaj v vodo. Vsa omamljena od strahu je obstala za trenotek na mestu, nato pa šinila kot strela v globočino med korenine svojega jelševja. Tam se ni genila celo uro. Ranice v gornji čeljusti že skoro ni več čutila, a temni občutek groze je ni zapustil več. Šele, ko se je stemnilo je priplavala, a ni si upala na vrh, ampak je lovila različno črvad le na dnu potoka.

Gladina potokova ji je od te ure zagrenila; zaupala ni več nobeni muhi, ki je pala na vodo. Trnkar je poskusil, za kratek čas, da bi jo vjel še enkrat, toda ni se zmenila za suho muho. Zato je lovil z mokro muho na ta način, da je vlekel vrstico z muho vred skozi vodo. Trikrat je plavala muha mimo postrvinih ust, četrtnokrat pa je le pograbila, čutila zopet vbod in tajno silo, ki jo je vlekla proti bregu in bila

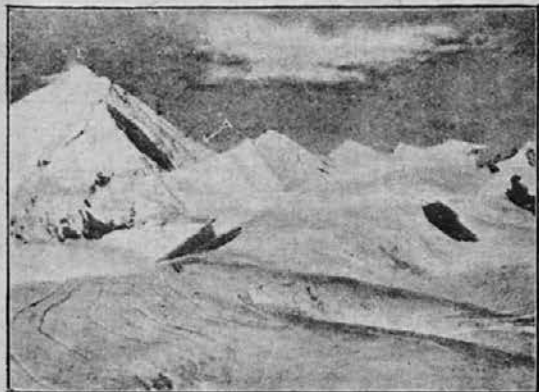
kmalu na to v rokah ribičevih. Ta ji je izdril kvačico iz gobca in jo je ravno hotel umoriti, a zakihnil je in riba mu je spolznila iz rok. Pabila je na gramozasti breg, se dvakrat prekopicnila in pljusknila v vodo; trnkar pa je gledal za njo, se smejal in rekel: »Srečno poi!« Ona pa je stala za dolgimi, rožnordečimi vodnimi koreninami, ki so mahijale kot prijazno kuže sem in tja, a ribica je nemela pod svojim grmom in komaj, komaj genila s plavuti. Cel dan ni pokusila ničesar, potem pa se zakadila med kletne v zatoku in med mlade postrvce in je plenila med njimi, dokler ni bila sra. Muhe pa so se ji priskutile za vselej.

Cez dan je bila večji del skrita, šele proti mraku je šla na lov. Takrat je resno in umerjeno plavala sem in tje ter iskala postravic, črvov, polžev, raznovrstnih ličink in mlade ribje zalege. Tako je rasla večja in večja in ko se je data nekega dne stara stalna gostja v vodni brzici ugnati roparskim ribičem v kozji rog, čem reči v mrežo, tedaj je zavzela naša znanka njeno mesto v skalnatih durih na dnu tolmuna in pregnala vse druge postrvi, ki so se tudi potezale za dobičkonosno mesto. In to mesto je bilo res dobro, najboljše v potoku na miljo daleč. Nad brzicami je viselo različno vejevje, ne samo jelševno, ampak tudi vihovo, trepetličje, hrastovo, čemževo, in sleherni trenotek je pridežila odtod kaka dobrotka, zdaj hrošč, rejena gosenica, drugič zateleban večšec, neredko celo na pol goden ptiček ali mlada miška, kadar pa je prišel kak močnejši dež ob nevihti, je bilo treba postrvi odpreti samo usta -- kot kitu v morju, ki ji ni nič v sorodu -- in vanj je kar vrelo mleka in medu. V teh njenih hladnih Termopilah (Termopile na Grškem so pomenjale po naše »topla vrata«) ji ni mogel nihče do živlega; na trnek ni šla več, pa naj je visela na njem umetna muha, pajek ali celo deževna glista — mlinski hlapci so namreč po noči skrivaj nastavljali trnke. Naša »babica« je spoznala na prvi pogled, da črv ne plava pravilno in ni se več zmenila zanj; saj je imela dan na dan hrane v izobilju. Tudi z roko ni mogel nihče v njen labirint, voda je bila pregloboka. Tako je postala naša babica največja postrv v potoku.

Vsi športniki, ki so zahajali v ta kraj, so jo poznali in so si prizadevali na vso moč, da bi jo vjeli. Nek Anglež, čegar priprava za ribolov na trnek je stala nad 2000 predvojnih dinarjev, ki je bil vlovil nanjo sulca v Donavi, lasosa na Norveškem, v Kanadi zlatovščico, na atlantskem oceanu in v Jadranu mogočnega lubna (morski ostriž) in lunatico, ta svetovljan med narodi je ponudil naši babici 40 različnih umetnih muh in ravno toliko umetnih kobilic in hroščev; bil je namreč stavil z nekim drugim petičnim trnkarjem za veliko vsoto, da bo vjel babico. Cel teden je bil pripravljen žrtvovati v ta namen, tri tedne je hodil, poskušat svojo sreče, nalovil je cel muzej lepih rib, a česar ni vjel, to je bila naša babica — postrvica.

MOUNT EVREST.

MISLILI, smo, da je najvišja gora na svetu Gavrisankar. Izkazalo se je pa, da je višji Mount Evrest, ki je visok 8840 m, najvišja točka na zemlji. Tega kraja človeška noga še ni prestopila. Človek pa, ki hoče vse preiskati in priti vsemu do dna, se je odločil,

da prekorači tudi ta vrhunec. Angleška vlada je poslala lansko leto posebno ekspedicijo pod vodstvom raziskovalca Himalaje, ki se ime-

nuje Hovard Bury, na to nevarno in drzno pot. Več mesecev so hodili in se borili z raznimi težkočami. Nazadnje so prišli do višine 7100 metrov (na sliki prelaz Lhakpaha A) in spoznali, da morejo na hrib le z severovzhodne strani. Ko so hoteli na vrh, je nastal tak metež, da so se morali vrniti. To leto bodo poizkus obnovili. Vendar ni še gotovo, če se jim bo stvar posrečila. Zadnjih 2000 metrov jim nudi vse polno težkoč. Kako bodo nesli živež s seboj? Zrak je na gori tanjši, ali bo mogel kaj takega prenesti človeški organizem? Toda, ako tudi bi ne mogli na vrh gore, je to, kar so videli do danes, obilo plačilo za trud. Odkrili so do sedaj neznane pokrajine. V višini 5000 metrov so našli posebno živalstvo in rastlinstvo. Mnogokrat so obšli Evrest, a mu niso mogli blizu. Eden članov ekspedicije je zbolel, drugi umrl. Zadnjič so prišli v višino 7100 metrov. Drugi dan so našli v tej snežni in ledeni puščavi sledove zajcev in lisic in kar je najbolj čudno, sled gole človeške noge. Tibetanski spremljevalci so s strahom razlagali, da je to sled kosmatih ljudi, ki prebivajo po ledenih puščavah Himalaje. Angleži menijo, da se to morda posebne vrste opice.

Tipi Ainov.

NAROD AINOV.

IVAN BEŽNIK.

NAROD Aino, o katerem gotovo še niste ničesar slišali, prebiva na daljnem vzhodu, na otokih Jeso, Sahalin in na malih otočjih, ki se imenujejo Kurili. Ti otoki so na severu Japonske in spadajo danes k Japonski.

Narod je majhen in šteje komaj nad 12.000 duš. Japoncem niso nič podobni, bili so najbrž prvotni prebivalci japonskega otočja, ki so bili pozneje od Japoncev izpodrinjeni.

Aini so srednje postave, zastavni in močnih kosti, širokih prsi in pleč, ter zelo razvitih nog in rok. Lobanja je nenavadno okrogla, lične kosti niso vidne, čelo je visoko, nos raven

in širok, ustnice so razvite. Obrvi imajo krepke; njihov pogled je nežen in sanjav, usta jim grede na smeh, glas je donč.

Ženske so majhne, vitke, njih roké in noge so nenavadno male. Grde ravno niso, nekatere so samo umazane in tetovirane, zato so videti kot strašilo.

Aini so na glasu, da so zelo porastli z dlako. To pa le radi tega, ker jim raste dlaka bolj naglo in je bolj debela, in črna kot pri Evropejcih, v resnici pa je bolj redka.

Oblačijo se v suknje iz živalske kožuvine, imajo tudi hlače. Suknje si privezujejo s pasom, za katerem tiči nož, podoben bodalcu. Podobna je tudi noša žensk, le da ne nosijo pasu.

Vas Ainov.

Njih hiše so čiste, podobne so lišam, ki jih imajo prebivalci Polinezije. Okoli vasi so polja, na katerih raste poleg plevla tudi ohrovt, tobak in buče.

Ženske pri njih niso sužnje kot pri Japoncih, ampak zavzemajo v družbi važno mesto, njih besedo upoštevajo. Aino ima le po eno ženo, dasi je večženstvo dovoljeno. Iz ene vasi v drugo se navadno ne ženijo. Med stariši in otroci vlada sporazumljenje.

Vsaka vas ima svojega poglavarja, ki mu pomagajo štirje uradniki. Poglavarja voli vas za vse življenje, uradnike pa le za določen čas. Kazni so zelo mile. Tat mora povrniti okradencu večkratno vrednost ukradenega blaga. Morilca so en teden dolgo privezovali na križ. Krvne osvete Aini ne poznajo.

Ženske se krasijo na način, da si denejo rdeče bombažaste niti krog vratu, na katere obesijo kovinaste gumbice in zvezdice. Deklice prično tetovirati že v njih 7. letu in sicer na ustnicah. Ko so žene, se že ponašajo z močnimi brkami, ki so seveda samo naslikane. Tkanje je zelo v navadi; iz niti neke vrste srobota si napravljajo obleke.

Aini so prijazno, dobrodušno in pošteno ljudstvo. Med seboj se zelo prijazno pozdravljajo. Inteligentni so, z malim zadovoljni, ne delajo nič več, kot zadostuje za njih potrebe. Glavno njih opravilo je lov. Medvede in jele ne streljajo z zastrupljenimi puščicami. Za štetje so izborni. Vse imajo v evidenci. Spomin jim osvežuje nekaka pisava vozlov.

Verujejo v več bogov, ki jih imenujejo Kamui. Najvišje častijo boga ognja. Nato pride hišni bog, kateremu so podrejeni gorski bog, morski bog, rečni bog, drevesni bog, solnčni, mescev i. t. d. Vsem tem bogovom je posvečen mrtev plot na vzhodni strani vsake hiše. Bogovom darujejo pijače, vsako jutro in molijo: »Zahvaljujemo te, Kamui, da prebivaš na na-

šem obrežju in stražiš za nas. Kamui, imej vedno skrb za nas!« Lisičje glave imajo zato, da jih izprašujejo po neznanih stvareh, če so se izgubili, kje je prava pot, kdo je kradel, kakšno bo vreme in drugo. V posmrtnost Aini ne verujejo. Vendar dajejo umrlim ljudem na pot stvari, ki so jih v življenju rabili, kar potrjuje nasprotno.

GAUGJN.

POKRAJINA.

KRALJ IN TRIJE SINOVİ, BOS. NARODNA PRIPOVEDKA.

DALJNI deželi je živel kralj, ki je imel tri sinke - edince, a hčerke nobene. Neki večer je poslal vse tri spati in jim dejal, kar bodo sanjali, da mu drugi dan povedo.

Ko so zjutraj vstali, jih je vprašal kralj: »Kaj ste sanjali, moji sinovi?«

Starejši je rekel: »Sanjal sem, da sem bil kralj.«

Drugi je dejal: »Jaz sem sanjal, da sem bil velik gospod.«

A tretji: »Meni se je sanjalo, da si mi ti roke umival, da jih je mati brisala, da mi je starejši brat posodo držal in drugi brat stregel.«

Ko je kralj to zaslišal, ga je proklet in izgnal iz dežele. »Poglejte človeka«, je dejal, »jaz da bi mu umival roké!«

Ubogi princ je uvidel, da je razžalil očeta in da ga ni mogoče več potolažiti; šel je in taval po tujih deželah in ni našel mirnega mesta. Ko je romal nekoč skozi gozd, je prišel do votline, šel vanjo in našel kotel poln močnika na ognju. Dočakal je komaj, da je bil kuhan, že je sedel ker je bil lačen in ga pojedel do dna. Ko je bil sit, je splezal nad vhod in se skrnil. Prišla je noč in z njo starec enooki, ki je koze s paše prignal. Ko je starec zagledal, da ni močnika več je začel iskati po votlini, pogledal nad vhod in zagledal človeka: »Kdo pa ti ti?«

Ta je dejal: »Ubog mož, nimam doma, po svetu se klatim in prišel sem k tebi, če me hočeš vzeti.«

Starec je odgovoril: »Da, ti boš od zdaj zanaprej kahal močnik, a jaz bom pasel kozé.«

Tako je bilo; kraljevi sin je kahal močnik vsak dan, starec je pasel kozé, zvečer pa sta skupaj večerjala.

Nekega dne je prišel starec k kraljevemu sinu: »Danes boš pasel ti, a jaz bom kahal.«

Kraljevi sin je ubogal; starec ga je poučil: »Tam je devet gorá, na osmih smeš pasti, a varuj se devete, ker tamkaj so vile, ki so meni oko izlile in bojim se, da tega tudi tebi ne storé.«

Med kozami je bil kozel, ki ga je starec jahal; tega je zajahal tudi kraljevič in gnal koze na pašo. Gnal jih je čez prvo, čez drugo, čez tretjo goro, tja do osme. Ko je prišel na mesto, je pomislil: »Šel bom tudi na deveto, naj se zgodi, kar se hoče.«

Komaj je prišel na deveto goro, že so vile priletele, da bi mu izlile oko; on pa je prosil: »Ljube vile, ali mi ustrezete to, da zabijemo kol v zemljo in če ga preskočite, mi smete oči iztakniti?«

Vile so bile zadovoljne; kraljevič je poiskal precej debel kol, preklal ga od konca kot ščipavko, zataknil klin vanj in ga zabil v zemljo.

Ko je končal, se je pognal, ga preskočil ter povabil še vile: »Zdaj je vrsta na vas, da preskočite.«

Prva vila se je pognala in ko je bila ravno nad kolom, je potegnil kraljevič klin iz špranje, in vila se je vjela.

Tu so priletele ostale tri vile in mu dejale: »Izpusti tovarišico in zahtevaj, kar hočeš.«

On je dejal: »Drugega nočem, kot da starcu zopet ozdravite oko.«

Vile so odgovorile: »Vzemí od tega zelišča, dotakni se z njim starčevega očesa in zopet bo videl.«

Izpustil je vilo, vzel zelišče, zajahal kozla in šel domov v votlino. Tam se je dotaknil z zeliščem starčevega očesa in ta je zopet spregledal.

Naslednjega dne je dal starec kraljeviču ključe osmih sob, a od devete ne, ker so v nji dragocene stvari in mu dejal, naj skuha močnik, sam pa je gnal koze na pašo.

Ko je starec odšel in je bil -kraljevič sam doma, je mislil pri sebi: »Jaz moram pač vedeti, zakaj mi je dal ključe od osmih sob in ne tudi od devete« in je sklenil, da bo ključ od devete sobe sam poiskal. Rečeno, storjeno. Ključ je našel nad vrati. Kdo je bil zadovoljnejši kot on? Odprl je vrata: kaj vsega je tu videl! V sobi je stal z zlatom okovani koni, pri njem zlat pes, zlata putka z zlatimi piščanci, ki so zobali zlata zrna.

Kraljevič je dejal konju: »Pojva, beži z manoj, predno se stavec na kozlu povrne.«

Konj je odgovoril: »Dobro, toda stori, kar ti rečem: vzemi platna in razprostri ga pred vhodom, da stavec ne sliši topotanje kopit, ko boš odjahal, sicer te umori; vzemi tudi mal kamen, škarje in kapljo vode, in kadar ti rečem, da vrzi eno teh stvari proč, jo vrzi.«

Kraljevič je ubogal, vzel je vrečo, spravil vanjo putko in piščance, zlezal na konja, peljal psa in šel proč!

Ko je prišel kraljevič iz votline, je slišal stavec na gori topotanje kopit in je zaklical svojemu kozlu: »Na noge! Za njim! Konja mi je odpeljal.«

Medpotoma je stavec kraljeviča dohitel, toda v tistem hipu je zaklical konj: »Vrzi kamenček!«

Kraljevič je ubogal, in pri priči je vzrastla pred starcem velika gora. Preden je prišel čez goro, je bil konj že daleč, toda stavec mu je bil koj za petami.

Tu je zaklical konj: »Vrzi kapljico vode!« Kraljevič je ubogal in pred starcem je zrastle voda velika kot morje; preden jo je stavec s kozlom preplaval, je bil kraljevič s konjem že daleč, toda ves trud zaman, stavec je zopet za njim.

Konj je zaklical: »Zdaj vrzi škarje!« Kraljevič je ubogal; kozel je stopil v škarje, ki so mu odrezale dvoje nog.

Nato je zaklical stavec: »No! Vidim, da te ne ujamem, toda čuj, kaj ti porečem: sleči oslu kožo s telesa in obleci jo konju, sicer lahko glavo izgubiš.«

Stavec se je vrnil, kraljevič pa je storil, kar mu je ta ukazal.

Čez nekaj časa se je izvedelo, da je ukazal kralj izkopati jarke, tri sto komolcev globoke in štiri sto komolcev široke; kdor jih preskoči, dobi kraljičino in tisoč cekinov.

Eno leto nadolgo ni mogel nihče tega storiti; kraljevič si je mislil. »Šel bom in s svojim konjem jarke preskočil.«

Rečeno, storjeno. Služabniki so javili kralju, da je prišel nekdo, ki je s svojim oslom preskočil jarke; ta ni hotel verjeti, sam je šel in videl, da je resnica. Bilo pa mu ni prav, da je storil osel, kar konji niso zmogli.

Zato je zaukazal kralj, naj vržejo v ječo mladega moža, kraljično, konja in psa. Ko je drugi dan solnce vzšlo, je spet zapovedal, naj vržejo truplo iz ječe, misleč, da je mož že mrtev.

Ko so služabniki vstopili, so ostrmeli, vsa ječa je od svetlobe sijala. To so povedali kralju, ki je prišel sam in videl vse, kar so mu služabniki povedali. Prijel je kraljeviča za roko in ga peljal v grad.

Poljubil ga je in mu umil rokó, kraljica mu jih je obrisala, brata pa sta mu stregla. Tedaj se je dal spoznati, kdo je in kaj in kralj je dejal: »Tako so se tvoje sanje vendarle izpolnile.«

Od tistega časa ni kralj nič več izpraševal svojih sinov, kaj so sanjali.

LARSON: PG ZIMI.

MARA PLETE.

Mara plete nogavice
dvakrat, trikrat naokrog;
o pomagaj, ljubi Bog,
trudne moje so ročice!

Rade bi na vrt nožice,
dvakrat, trikrat naokrog;
z mano kužek, kup otrok, —
Zbogom, dolge nogavice.

NESREČA.

Hitro po rešilni voz,
Marko padel je na nos,
hitro most in tri brvi,
teče, teče, rdeča kri!

Marko je drugačen ptič,
Marko ni zajokal nič,
sam se z nosom vred pobral,
zježil se in se smejal.

*Iz knjige: Vida Jerajeva „Iz
Ijul tjane čez poliane“.*

ZENSKI SVET

HELENA KELLER.

SPISALA F.

DOR hoče doseči pravo spoznanje, mora sam, s svojimi lastnimi močmi prenesti vse težave, ki ga vodijo preko gore težav in trpljenja do vrhunca. Ker mi ni bilo namenjeno hoditi po ravni cesti,

morala sem pač dospeti po stranpotih na vrhunec k cilju.«

Tako se je izrazila Helena Keller v svojem životopisu, ki nam kaže, kaj moreta vse doseči človeška energija in potrpežljivost. Zlasti me ženske, od katerih zahteva življenje veliko samozatajevanja, zamoremo črpati mnogo pouka iz življenja te nesrečnice, ki je bila gluha, slepa in nema. A veselila se je kljub temu življenja in vseh naravnih pojavov. Pravi: »Vsaka stvar vsebuje svojo lepoto, tudi tema in tišina, trpljenje in prevare.«

Helena Keller se je rodila 27. junija leta 1880. v Tuskumbji, malem ameriškem mestu. Ko je zagledala luč sveta, je bila popolnoma zdrava. V starosti devetnajstih mesecev je zbolela na vnetju možgan in trebušnem vnetju. Prenesla je krizo, mrzlica je nenadoma zginila, a bolezen je pustila bridko sled za seboj. Deklica je izgubila vid, sluh in govor.

Kolika žalost za stariše in še večja za otroka, ki je bil oropan najlepših božjih darov! Temna je bila njena mladost, brez radosti, brez solnca. Toda božja previdnost, ki misli na slehernega človeka, je nudila pomoč tudi Heleni. Sedem let je štela, ko so se ji odprla vrata v drugi svetlejši svet.

Učiteljica Ana Mansfield Sullivan, ki je bila do 14. leta sama slepa, je bila poklicana k Heleni, da jo vzgaja in vodi. »Privadila sem se že na obdajajočo me temo in tihočo,« pravi Helena. — »pozabila, da mi je bila nekoč usoda milejša, ko je prišla ona — moja učiteljica — ki mi je osvobodila dušo.«

Težko je dognati, katera izmed teh dveh je večjega občudovanja vredna, Helena, gluho-nema in slepa, ki si je priborila z izvanredno energijo, marljivostjo in potrpežljivostjo visoko stopnjo znanosti — absolvirala je visoko šolo in položila izpit iz angleščine, latinščine, francoščine in nemščine — ali njena učiteljica, ki je s svojo požrtvovalnostjo, dobroto in potrpežljivostjo prinesla svoji učenki solnca v temo uma in duše. Njuno srečanje je bilo pomembno za obe. Kakor da bi bili ustvarjeni ena za drugo; glavni potezi, ki sta ju določili, je bila neumorna potrpežljivost in zdrav humor.

Ana Sullivan je bila kot učiteljica neizprosno stroga. Zaslutila je v njej duševnih zakladov, ki jih je hotela dvigniti. Helena je bila od starišev razvajena in zato svojeglavna. Ker se ni dala upogniti z milobo, se je zatekla učitelji-

Helena Keller.

ca k strogosti. Ko je s trdno voljo in potrpljenjem ukrotila malo tiranko, je začela z duševnim delom in se oklenila svoje učenke z ljubečim srcem. Igraje ž njo jo je naučila spoznavati razne predmete in jej utisnila v spomin njih ime potom prstne abecede. Kar je normalnemu človeku uho, to je bila Heleni roka,

Po trimesečnem poučevanju je napisala Helena svoj sestrlični prvo, v sestavi priprosto pismo. Čimdalje bolj se je izpolnjevala v branju in pisanju; vsaka nova zaznava jo je zanimala in razveselila. Največ preglavice je povzročalo učiteljici, seznanjati Heleno z abstraktnimi pojmi, a tudi tu se je izkazala neprekosljivo pedagoginjo.

Potem se je poglobila v učenje raznih tujih jezikov, katerih se je oprijela le iz gole vedoželjnosti. Nepopisno je ljubila pisatelje in njih dela, ki so ji dali vse ono, kar ni mogla gledati in slišati sama.

Mnogo ljudi, zlasti učenjakov se je zbiralo okrog Helene, ker je bila čudovit pojav in je vzbujala zanimanje. Čutila se je nepopisno srečno med njimi, kar je posneti iz besed: »Rada bi navedla po vrsti vse one, ki so povečali mojo srečo. Prazniki so to v našem življenju, ko srečamo človeka, ki vpliva na nas v isti meri, kakor lepa pesem. Njih mila a bogata narava nam donaja čudodelni mir.«

Mnogo težave ji je povzročalo govorenje, a končno je premagala vse ovire in dosegla je toliko, da ji ni bilo treba izraziti misli z roko. Nepopisno srečo je občutila, ko je izpregovorila prvo besedo. »Moja duša«, pravi, »je spoznala takrat, da je vstala v meni nova moč, ki me je rešila hlapčevstva!«

OKUS IN MODA. G. B.

NI ga predmeta, o katerem se ženski svet toliko razgovarja, kakor o modi. Bodisi priprosto neuko dekle, bodisi izobrazena dama, vsaka si ustvari po svoje mnenje o modi, a najčešče je moda le posnemanje noše po modnih listih.

Mnogo zlatega časa se trati tudi po nepotrebnem, razgovarjajoč in razmotrivajoč kaj je in kaj ni moderno, kakor da bi ne bilo važnejših opravil, ki so življenjskim potrebam bližja in važnejša.

A kljub vsem je moda potrebno zlo.

Žena in moda sta dva pojma, ki združena v lepo harmonijo donajata svežost in življenje. Okolica, v kateri prebiva žensko bitje, kaže njeno duševnost. Hišna oprema, celò stene govore njene misli in čustva. Tako kaže gracioznost človeka in eleganca obleke te notranjost nositelja, ker je zunanost telesa le odsev njege duševnosti.

Eno je gotovo! Denar kupi mnogo, kupi razkošje, lahko izbira, lahko izpolni vsako željo človekovo, a lastnega okusa mu vendar ne more priboriti. Pravi okus je nekaj čisto osebnega, nekaj prirojenega, nekaj umetniškega. Zato lahko kaže okus tudi ona ženska v svoji priprostosti, kateri ne cvetejo ne cekini ne tolarji.

Ako se govori o modi, se navadno misli le na ono, kar prinašajo najnovejši modni listi, katerih namen je, pomagati v prvi vrsti ženskam, ki nimajo lastnega okusa. Lažje je izbi-

rati, ko samo nekaj ustvariti. Le žal, da se često posnema tudi vse ono, kar je sicer najmodernejše, ako tudi ni lepo in ne izraža umetniškega okusa. Da je le moderno, pa se dozdeva lepo!

Ženska ne nosi rada obleke vedno ene in iste barve, rezano vedno po istem kroju. Da ljubi izpremembo, je povsem naravno, kar ni nikaka ženska kaprica. Kaprica so le nepotrebnosti in razsipnost v preveliki menjavi. Tudi štedljiva in varčna ženska, ki ima le količkaj okusa, ljubi menjavo v barvah in linijah. Njena spretna roka zamore z malimi stroški slediti okusu, tako da je lahko opravljena vedno čedno in času primerno.

Rekla sem, da se oblači le ona ženska po okusu, kateri je ta čut prirojen. Druge slede slepo tem, ali pa izbirajo brez prave razsodnosti po modnih listih in brez preudarka, kaj bi jim bolj pristojalo. Ni vse, za vsako telo in vsaka barva ne pristojata vsaki ženski.

Le čut do lepote mora navdahniti žensko, da hrepeni po lepem oblačilu in ne gizdavost in želja vglajati drugim. Dekle, žena mora biti vedno snažno opravljena tudi tedaj, ko jo nihče ne vidi. Resnici na ljubo moram priznati, da jih je mnogo, mnogo, ki so med štirimi stenami, same s seboj, neredne, razčesane, tudi raztrgane, a ko jih vidiš v družbi, na cesti, so ko da bi bile prerrojene.

Ne le za okolico in za družbo kaže okus; v prvi vrsti radi same sebe in iz ljubezni do lepega. Čim priprostejša si v svoji zunanosti in izberi, tem finejšo notranjost boš razodevala.

KOSTUM ZA ULICO.

Rujav suknen kostum s temnejšo aplikacijo.
Kostum iz podganjastega sukna, ovrtnik in manšete iz črne kožukocine.

IVAN CANKAR.

ROŠLEGA decembra so potekla tri leta, odkar je umrl naš največji pripovednik Ivan Cankar. Radi pomanjkanja prostora se ga tedaj nismo spomnili, oddolžiti se mu moramo danes.

Ivan Cankar nam ni več tuj. Vsi tisti, ki so mislili, da so poklicani, da režejo našemu ljudstvu literarni kruh in mu ga delijo, so izginili, Cankar pa gre med ljudstvo. In celo tisti, ki ga niso marali, se danes ž njim ponašajo, četudi zavoljo parade. To je bilo vselej in bo z velikimi možmi: v življenju ga ne mara nihče, po smrti se ga vsakdo lasti.

Pa pustimo ljudi, ki nosijo naše moče samo v gumbnici in na jeziku, pojdimo k tistim, ki so ga znali umevati poprej in ga znajo umevati danes. Za tiste tihe apostole resnice in ljubezni je Cankar pisal, za druge je pletel bič. In kako nam danes manjka tega biča!

* * *

Naj napišem en spomin.

Vedno svež in prožen se mi je približal enkrat med vojno na blatni ljubljanski cesti.

Bil je ravno čas, ko so nastajale »Podobe iz sanj«, čas, ko je pisatelj iskal izraza, ki bi se ognil cenzorjevemu ušesu in našel vseeno razumevanje pri tistih, ki so bili v tistih dneh poguma in tolažbe najbolj potrebni. Vsi naši simbolični junaki so tedaj vstali: kralj Matjaž, Matija Gubec, Peter Klepec in drugi.

Takrat sem mu povedal, da mi je cenzura nemila in on se je nasmehnil in mi povedal: »Prehud izraz imaš, prejasen. Zavij ga, zakrij, saj so tepci in ne razumejo kmalu. Ideja naj bo močna in ne izraz, ta naj udari. Tisti, katerim je namenjeno, bodo že razumeli. Ali si bral v »Dom in Svetu«, kaj vsega že sem jim jaz povedal. Saj so tepci — samo da ni očitno...«

Smejal se mi je kot otroku, ki si ne zna pomagati in ponovil še enkrat: »Ideja naj udari, ne izraz!«

Tisto popoldne mi je povedal še mnogo, toda izmed vseh besed in misli, je tedaj najživeje štrlela ta, ki sem jo vzel s seboj na pot.

* * *

Nekako tedaj je tudi bilo, ko je Ivan Cankar pisal svojo knjigo »Grešnik Lenart«. Zakaj je izšla jedva lansko leto, mi ni znano. Menda je to razen nekaterih raztresenih grobtin zadnja njegova knjiga, ne boljša kot »Podobe iz sanj« ali »Moje življenje«, ali vendar zanimiva, čisto Cankarjeva. Včasih se zazdi, da povest ni enotna, da sta dva načina pripovedovanja v knjigi, teža pade nate kot mora ko bereš, le zdaj pa zdaj se zopet prikaže jasa, svetloba, in se odpočiješ. V revščini je bil rojen Lenart, težko je živel med ljudmi, ki so prihujeni in hinavski, poštene samo po sukni in do-

broščni samo po jeziku, niso ga razumeli, samo dva sta ga razumela: priroda in uboga mamica, ki mu je že s pogledom vse odustila radi velike ljubezni. V povesti vidimo utripati tisto Cankarjevo detinsko dobo, ki smo jo podobno videli v par potezah že v »Kurentu« in

v »Moje življenje«. Nihče izmed slovenskih pisateljev ni postavil tako lepega spomenika svoji materi kot Cankar. Ta ni samo izmišljena, simbolična, ampak je realno bitje, podoba slovenske matere mučenice, ki je bogata samo na ljubezni, ki daje vse, kar ima, odpušča vse. Če drugega ne, te ljubezni, tega spoštovanja bi se morali s pridom učiti od njega.

V knjigi je tudi polno grenke ironije, polno zasluženega biča. Ironija zagrenjena s tolikim pelinom, da te prej sili na jok kot na smeh. Čudovita sta v tem oziru osmo in enajsto poglavje. Navedem naj kos tretjega poglavja, ko govori o materi, od življenja izmognani.

* * *

Prišel je iz mesta zlovoljen, truden zaprašen do grla. Takrat je bil po letih mlad, v lica že star, v srcu hudo bolan. Iz toplega jesenskega večera je stopil v mračno vežo, nizko in zakajeno. Pomel si je luč in prah iz oči, da bi izpregledal. Mati je sedela na pragu pred durmi; globoko sključena je bila, roke so se oklepale kolen, glava je bila doli v čelo in preko ramen zavita v rjavo pleteno ruto, ki je bila križem prevezana čez prsi in krog pasu; tako je bila podobna majhnemu svežnju cunj, pozabljenemu na pragu.

Zabolelo ga je, kakor da bi mu potegnili jermen skozi dušo.

»Kaj delate, mati?« je vprašal.

Razklenila je roke, vzdignila glavo; oči so se mu bile toliko privadile mraku, da je razločil njen otroški smehljaj, ki je prosil za odpuščanje.

»Lea sem!« je rekla.

Vstala je počasi; delavec, ki je počival na kamnu kraj ceste, s težkim tovorom na plečih. Ko je stala pred njim, mu je segla komaj do ramen, kakor sam ni bil velik.

»Saj niste leni, mati, hudo bolni ste!« se je zgrozil. »Čemu sedite na pragu, v temi in čisto sami, kakor...«

»Kakor grešnica!« se je tiho zasmejala. »Nož bo kmalu; skuham ti kave, ko si prišel s take poti.«

Šla je v kuhinjo, on je stopil v izbo. Zapuščena je bila izba, samotna in žalostna, kakor pogorišče. Kar je bilo napisanih spominov na očrnelih stenah, so gledali nanj kakor bolni bratje, nemo s trudnimi očmi, otopenimi od trpljenja.

Mati je prinesla kavo, eno samo skodelico.

»Pa vi?« je vprašal.

»Sem že večerjala!«

Prižgala je svetilko in je sedla za mizo, njemu nasproti.

Videl jo je v luči pred seboj in srce se mu je stisnilo, vzdignilo se vroče proti grlu. Njeno čelo je bilo vsekriž kakor z nohtom narezano; lica so bila splahnela, z rumenimi progami preprežena; ustnice, nekoč tako mile in lepe, so bile tenke, suhe, brez krvi, kakor zgrizene; oči so gledale mirno, od nekod iz daljave, trepalnice so bile zakrvavele in gole, najbrž izpra-

ne od solz. Ali najbolj so se mu smilile roke, te drobne, uboge, ki so toliko dale, nikoli ničesar prejele; trudne so bile sklenjene na mizi, kakor za večerno molitev; nagubančene, so bile, do kraja zdelane, že čisto brez moči; kmalu pač pride ura, ko bodo omagale, spustile na tla pretežko breme ter ga ne vzdignile nikoli več.

»Zakaj me tako gledaš?«

V njenih očeh, na njenih ustnicah se je zgenilo kakor plahost in sram.

»Mati, boljše bi bilo, da bi legli v posteljo!«

»Kaj bi v postelji? Le tako čudno mi je časih, kakor da bi kosti ne imela več; in slabo že vidim, oči so mi odpovedale. To je starost!«

Kri mu je pognalo v lica, vzravvalo mu je život; ljubezen in žalost in srd in upor.

»Ni starost, mati! Utrujenost je, nečloveška, zopernaturalna! V takih letih so druge ženske mlade, videl sem jih polno; imajo vesele oči, rdeče ustnice, gladke roke. Vozijo se v gosposkih kočijah, to gosposko kočijo pa vleče par lepih, močnih koni. Vi ste vlekli sami svoj voz, po blatu in čez klance; in koliko nas je sedelo na lojtrnicah, da smo vas gonili brez nehanja in brez usmiljenja! Vse dokler niste obležali na cesti, ubogi, brez telesa in krvi, kakor sveženj cunj, ki jih je popotnik vrgel v prah. To je vaša bolezen, je vaša starost, mati!«

Skril je obraz v dlani.

»O Bog, kaj mora tako biti?«

Obstrmela je, bolelost ji je segla v srce in sladkost obenem; kajti videla je svojega moža, ljubega, in slišala njegov glas.

Tisti večer je legla, je ležala štirinajst dni in ni vstala več.

Lenart je bdel ob njenem vzglavju, ko je bila mrzla in tiha, vsa bela. Tako mrzlo in tiho je bilo v njegovem srcu, tako prazno belo, kakor samotna zimska pokrajina. Ali likrat je bilo vse tako razločno in jasno v njegovih mislih, da je videl brez težave in do praška natančno v daljave in globočine, kakor prej nikoli ni segel njegov pogled. Ker tako je, da najhujša bolečina podeli duši mir, jo napravi močno, blago in vsegavedno.

Mnogo je do tiste ure Lenart trpel. Zdaj pa so se vsi divji, peneči se potoki bridkosti in trpljenja strnili v neizmerno, pokojno morje, ki se je razpenjalo tiho in jasno pod tihim in jasnim nebom. Položil je lice na materino vzglavje in je zatislil oči.

* * *

Za tretjo obletnico je izšla Cankarju posvečena številka »Kresa«, tudi drugi listi so se ga skromno spomnili, »Lj. Z.« je izdal »Cankarjev zbornik« z bogatimi doneski za spoznavanje Cankarja kot umetnika in človeka. Ob katerem Cankarjevem jubileju bomo dobili zopet vsa najboljša njegova dela, ki jih že dolgo ni več na književnem trgu?

France Bevk.

PESEM.

(Prosto po Verlainu.)

Ne vklepamo je več v pravila stara —
naj pesem v vetru zaživi,
naj v lahek dih se razgubi:
zvok, zvok — vse drugo zaprašena šara!
Besed ne iščemo. Čemu, ko vse se druží,
kar nam v življenju pride pod roko!
Premišljeno je vse okorno in težko.
Zato lepoti nova pesem služi!

Oči, kako jih pajčolan zakriva,
poldan, kako njegov soparen molk brni,
in luč, kako se v noči izgori:
beseda naša razodev'aj živa.

Barv nočemo, le bežne sence,
in lahek, v slutnji srca viden, tih prehod,
tresljaje le in rahel zvok, ki dušo vzdrami, kliče na pot
in sanje, ki se v sanjah pletejo spet v nove vence.

Vseh »duhovitosti« in vseh »potez«, ko strupa se bojimo
in pred zahrbtnimi »povdarki« vsi bežimo;
vemo: na zlogov iskanem številu
povprečnik rogovili.

Zlomili hrbtenico smo vseh praznih fraz
in z rinami se ne igramo,
da ne bi zapeljale nas
v kratko in bogato, zlato, plehko, mehko in podobno
slamo.

Kedo bi le za njim stopinje ubiral,
ki danes smeje se mu še otrok,
da neokušno je skandiral
in zloge štel na prstih rok in nog!
Razumite tedaj: zvok, zvok in zopet zvok
in v vsaki vrsti duša,
ki sebe in ves svet posluša,
in oglasi se kakor ptič, ki dramí še pred zarjo log.

Naš verz je kakor dih, ki gre
čez rosne setve na pomlad
in kakor vir, ki ves začuden iz goré privre —
kar se glasi drugače, je verižil — literat.

J. L.

UČENJAK IN PREPROSTI.

Učenjak, ki je poznal vse zgodbe sveta, se je bil
odločil, da bo povedal kakor je v resnici bilo in je re-
kel: »Vprašal sem borca od Termopil: Kaj ne, padel
si iz ljubezni do domovine? In je odgovoril: Ne! Zato,

ker sem bil Tebanec. Vprašal sem Kartazana: Za dom?
Ne, je rekel, za Hanibala. Vprašal sem legionarja: Za
orla in čast. Ne, je rekel, za Caesarja. Vprašal sem
grenadirja. Za slavo ljudovlade? Ne, je rekel, zato, ker
je Napoleon hotel.«

Učenjak je zaključil:

»To, glejte, je ljubezen do domovine«. Učenjaka,
ki je to doumel, so odlikovali. Nekoga, ki je vse lepo za
njim ponovil, so ustrélili po vojsknem sodu in še »enc
oko so zatisnili«, so rekli. Bili bi ga morali postavno
obesiti.

Jaz in moji dijaki pa pišemo leto za letom po eno
ralogo v slednjem razredu z naslovom:

»Dulce est pro patria mori!«

Ivan Pregelj.

PRINCEZINJA MARIJA.

hči rumunskega kralja, vnukinja znane pesnice — kra-
ljice Carmen Sylve, ki se je zaročila z jugoslovenskim

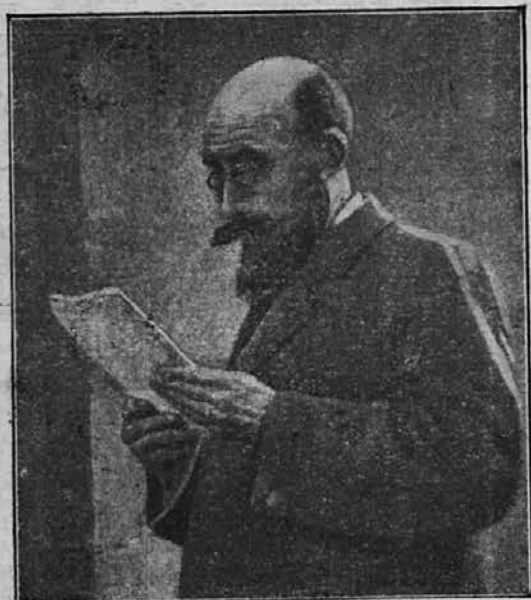

kraljem Aleksandrom, kateri se je o Božiču mudil na
Sinaji in bo postala jugoslovenska kraljica. Naša slika
je predočuje v rumunski narodni noši. Zbližanju oben
vladarskih liš pripisujejo velik politični pomen.

MORILEC LANDRU.

Pred nedolgin je še vzbujal senzacijo po celi Evropi
znani morilec žensk, Landru, ki se je moral zago-
varjati pred pariško poroto. Umril je bajé 11 znank

in se polakomnil njih premoženja, znanje pa je imel z več kot 200 ženskami. Izvabil jih je v svojo vilo, kjer a sta radi politične tendence pogorela. Anatole France je sicer duhovit pisatelj, a ga nezrelim čitateljem nikakor ne priporočamo.

jih je ubil s sekiro in zažgal. Pred sodniki se je vedel drzno. Bil je obsojen na smrt.

ANATOLE FRANCE.

Znani francoski pisatelj, je dobil letos Nobelovo nagrado. Bajé sta tekmovala tudi Gorkij in d'Annunzio,

LAKOTA V RUSIJI.

Veliko Rusijo je to leto zadela ogromna katastrofa, cele gubernije je upropastila lakota, ljudje so zbežali z

rodne grude, na tisoče in tisoče jih umira, pomoč ne zadostuje. Pričujoča slika orisuje samo delec onega velikega trpljenja, ki ga morajo pretrpeti ljudje z nedolžnimi otroci vred.

KNJIŽEVNOST.

Moliérova 300letnica. Letos obhaja Francija 300letnico svojega slovitega dramatika - komediografa Moliérja. V prili. štev. se ga bomo spomnili z daljšim člankom.

Giovanni Verga, znani italijanski pisatelj pretekle dobe, svoječasn romantik - poznejši verist, ki je znan po svojih sicilijanskih novelah, je umrl. Prihodnjic se ga bomo spomnili v članku.

KULTURNI VESTNIK

UVODNA BESEDA.

DR. JOS. BITEŽNIK.

ALO nas je in skromna so naša sredstva. Toda naš narod in naše ljudstvo potrebuje duševno hrano, kakor jo uživajo drugi po številu in kulturi veliki narodi. Vkljub majhnemu številu potrebuje naše pleme duševno hrano, ki odgovarja njegovi kulturi in civilizaciji, ki odgovarja pred vsem njegovemu stremljenju po najširši demokraciji izobrazbe in kulture. V nas Slovencih je hotenje, da bi naš poslednji človek gradil, zidal in doprinal k ponosni stavbi naše kulture, je volja, da bi naše življenje bilo čimbolj bogato, bogato na zdravi in resnični duševni vsebini.

Naš priprosti človek bi rad rešil gospodarske, socialne, verske in tudi najtežavnejše kulturne probleme. O tem duševnem razpoloženju našega ljudstva nam priča bogato in razvito društveno življenje iz predvojne dobe.

Naš človek trpi, da je človeška družba gospodarsko in socialno razklana, da so nekateri v družbi bogati, drugi ubogi; da eni vladajo, drugi pa da morajo pokorno ubogati. Še bolj pa trpi radi tega, ker je duševna kultura tako nepravilno razdeljena med razne stanove. Globokih prepadov v znanju in v srčni kulturi naš človek ne more prenesti.

Utemeljeno lahko trdimo, da je v našem ljudstvu socialnost visoko razvita, socialnost pa stremi po kolikor mogoče večji enakosti, po demokraciji v gospodarstvu, politiki in kulturi. Vsi, ki poznajo zgodovino in duševnost slovenskega ljudstva, trdijo, da je socialnost in čut demokratičnosti bistveni znak slovenskega ljudstva in njegove duševnosti. Zato ni naš narod rodil iz sebe plemstva in aristokracije in tudi »inteligenca«, ki bi se po svojem čustvovanju in obnašanju oddaljila od njega, bi bila po našem ljudstvu zavržena in nepriznana.

To duševno razpoloženje našega ljudstva je vzrok, da postajajo zahteve in potrebe našega ljudstva, po deželi vedno večje. Dežela pa postaja tudi glasna in zahteva od svojega političnega, gospodarskega in kulturnega središča tribut in kliče: Plačajte moj socialni dolg

vi vsi, ki ste v tem središču, plačaj svoj dolg pred vsem ti »inteligenca«. Ne mislite vi, ki se trudite pri politični, gospodarski in kulturni organizaciji, da izkazuje deželi in ljudstvu s svojim delom miloščino — svoj socialni dolg odplačujete s svojim delom. V vas mora biti zavest, da ste iz trpljenja, žaljev dežele in delavnega ljudstva mnogo prejeli — zato morate tudi mnogo dati.

Dežela se je oglasila in zahtevala od svoje osrednje gospodarske organizacije gospodarsko glasilo. Zadruga zveza v Gorici se je tej zahtevi odzvala in danes pošilja v tisočih izvodih svoje glasilo med ljudstvo. Ni dvoma, da bo »Gospodarski list« v veliki meri zadostil potrebam našega ljudstva, ki hoče izboljšati, dvigniti in smotreno organizirati svoje gospodarstvo. Tudi z »Goriško Stražo« ni še ljudstvo zadovoljno. O tem nas je prepričal socialni tečaj Kmetijske in delavske zveze, ki se je pred kratkim vršil v Gorici. Nad sedemdeset mladeničev iz vseh krajev naše dežele je izjavilo, da ne zadostuje več naše politično glasilo »Goriška Straža« potrebam ljudstva. Poskrbite, da bo izhajala »Gor. Straža« v kratkem času trikrat, ali vsaj dvakrat na teden — mnogo mladeničev je celo zahtevalo, da bi morala »Gor. Straža« postati v najkrajšem času dnevnik. To so glasovi z dežele, ki zahtevajo in naravnost silijo središče, da odgovori z dejanjem potrebam ljudstva.

Kaj je z našo kulturno organizacijo? Ali je ta s središčem zadovoljna? Ni! Dežela zahteva središče kulturne organizacije in njeno kulturno glasilo! Kričeča je potreba našega ljudstva po organizacijskem listu, po listu, ki bi bil glasilo naših prosvetnih društev. -- Ravno tako nas sili potreba našega ljudstva, da bi izdajali poljudni znanstveni list, ki bi razpravljal o vseh socialnih, verskih in drugih kulturnih problemih. Toda potrebi našega ljudstva po organizacijskem in kulturnem listu nismo mogli popolnoma ustreči. Naše moči in sredstva so prešibka.

Zato smo hoteli ugoditi zahtevi in potrebi ljudstva na ta način, da smo priredili v »Mladiki« — »Kulturni vestnik«, ki naj bi služil na eni strani našim društvom, na drugi strani pa naj bi »Kulturni vestnik« razpravljal v kratkih poljudno znanstvenih člankih o socialnih in kulturnih vprašanjih.

»Kulturni vestnik« bo skrbel, da bodo naša društva o vsem poučena, kar je za njihov razvoj in razmah potrebno. V prihodnji številki pribočimo članek: »Kako se ustanavlja prosvetno društvo«. Vprašanju knjižnice, čitalnice (listov in časopisov), vprašanju ljudskih odrov in petju bomo posvetili v »Kulturnem vestniku« posebno pozornost. Naša društva prosimo, da nam pošiljajo pregled o svojem letnem, društvenem delovanju — posebno tista društva, ki imajo uzorno urejene knjižnice, čitalnice in najrazličnejše društvene odseke, iz katerih je najbolj razvidno društveno življenje. Društvena poročila bomo v odlomkih priobčevali v »Kulturnem vestniku«.

V drugem delu »Kulturnega vestnika« bomo posvetili posebno pozornost verskemu vprašanju; v prvi vrsti se hočemo prepričati: ali so protiverska gonja, versko sovraštvo in mlačnost, zločin nad delavnim ljudstvom, ki ga izvajajo nad ljudskimi množicami socialisti, komunisti in drugi nasprotniki vere in verske morale, ali je pa bila, je in bo vera največji socialni in kulturni faktor. V drugem delu »K. V.« hočemo pojasniti cili in program vseh socialnih struj — pri tem hočemo biti popolnoma nepristranski in nevsiljivi, ker znamo spoštovati in upoštevati zdrav razum in svobodno voljo čitateljev. Na tem mestu hočemo tudi razpravljati o značaju, bistvu, zgodovinski važnosti ruske komunistične revolucije, o kateri vladaio še vedno pristranske, netočne in krivične sodbe. V Uvodni besedi rečemo o ruski komunistični revoluciji samo to: Po njej stopajo slovanski narodi na svetovno torišče, in postajajo vodilni narod sveta, ker doprinašajo k zidanju človeške družbe dve temeljni značajki svoje osebnosti — socialnost in demokratičnost.

Po vplivu njihove osebnosti se bo odmerila posamezniku, družini, občini, deželi, državi in družbi prava naloga v javnem življenju.

»Kulturni vestnik« bo posvetil tudi drugim kulturnim problemom svojo pozornost — v prvi vrsti vprašanju socialne vzgoje v družini, cerkvi, šoli in v vsem javnem življenju.

»Kulturni vestnik« bo vsakega javnega, kulturnega delavca, vsakega socialnega preosnovatelja človeške družbe prepričal, da ni življenje človekovo in življenje družbe tako enostavno; da ni vprašanje socialne, gospodarske in kulturne preosnove družbe tako priprosto, kakor si ga predstavljajo mnogi današnji »osrečevalci«. Upamo, da bo tudi marsikterega verskega nasprotnika prepričal, da niso tudi najvišji problemi človeka do danes še rešeni po takozvani pozitivni znanosti, problemi Boga, duše, svobodne volje — marveč da stoji človek in družba še vedno pred odločitvijo, da sprejme luč, ki je v krščanstvu — ali pa da ta va v temi in priznava z odkritimi, a resnicoljubnimi nasprotniki krščanstva: Ne znamo in ne bomo znali.

SOCIOLOGIJA IN VERA IZZA 19. STO- LETJA. IVAN REJEC.

1.

TEMELJNA veda je postala sociologija, filozofija je stopila v ozadje. Šele, ko se na podlagi sociologije prerode in preнове vse panoge ved, bo mogoča nova filozofična sinteza. Tako je zapisal g. dr. Tuma v lanskem »Pravnem vestniku«. Ako vzamemo gorjenje besede v nekih mejah, s potrebnimi izjemami, izrekajo važno resnico. Dostavljam pa: prenavljanje znanstvenih strok na podlagi, ali bolje: pod določnim vplivom sociologije, se je vršilo že v 19. in se nadaljuje v 20. veku. V ta veliki proces je že od početka obilno zapletena tudi vera — ali bolj točno znanstveno porečemo religija — in sicer z raznimi svojimi strokami, kakor so zlasti verstvena zgodovina, etika ali pravoslovje in njegov vpliv na človestvo, pa tudi vprašanja o vzniku, bistvu in absolutni vrednoti religije. Nekatera teh vprašanj so se v prejšnjih letih le malo proučavala, ali pa samo z vidika metafizične filozofije in razodete vere.

Devetnajsti vek jilh je pa našel zgledišča sociologije, ki rabi izkustveni način raziskave, kar imenujejo znanstveniki »induktivno in pozitivno metodo«.

Za zgradbo sociologije so nabirale tvari-no različne panoge socialnih ved: zemljepis, narodopis in narodoslovje, jezikoslovje (Friedrik Schlegel, Maks Müller); dušeslovje skupaj s človekoznanstvom; ekonomija v zvezi s političnimi in pravnimi vedami: te so z nečuvno marljivostjo in vedno boljšo točnostjo iskale, znašale in urejevale podatke o individualnem in socialnem življenju človekovem. Opazovali so živeče narode, kulturne in take, ki jih še ni dosegla omika, preiskovali so pisano zgodovino človeštva in segli preko nje po o tankih in pomnikih človeške pradavnine, ki so tisočletja neopaženi počivali pod debelimi drstenimi plastmi. Tako je danes v knjigah, časopisih in muzejih nakopičeno ogromno gradivo. A eno dejstvo je bilo na tem gradivu posebno očitno in za mnoge sodobnike presenetljivo: koderkoli se od pradavnine do danes javlja človeško življenje, je vselej v spremstvu vere ali religije in sicer tako, da je religija izmed naimočnejših činiteljev, ako ne naimočnejši, ki dajejo vsebino in lice človeškemu življenju, zlasti socialnemu. Tako je v širokem okvirju sociologije zgodaj vstala posebna stroka o religiji, ki so jo različno nazivali, največkrat pa »verstveno zgodovino« (histoire des religions - Religionsgeschichte).

Toda človeški duh je že tak, da se ne zadovolji s samim opisom dejstev, pa naj se jih bere še tako velika množina. Duh hoče v

množino dejstev spraviti miselno enoto in red, išče jim vzroka in smisla, — vprašuje naposled: odkod in čemu?

V drugih vekih, ki so bili bolj naklonjeni veri in duhovnemu razmatranju, bi bili religija in filozofija prevzeli nalogo, da s svojo višjo iučjo prešmeta nagrmađeno stvarino ter ji razodeneta vzroke, smisel in vrednost. Zakaj doslednemu mislecu je očitno, da moreta le ti dve vedi z orodjem splošnih, svetu odmišljenih ali razodetih načel najti in pokazati človeškemu življenju zadovoljiv razlog in določno normo. A materialistični 19. vek za tako pot ni imel smisla. Zato je po vplivu »duha časa« sociologija v svojem področju skušala obrazložiti najvišja vprašanja, ki so se vračala in vsiljevala ob novem znanstvenem gradivu. Ob tem delu se je sociologija naravno razrastla v eni smeri v vedo o obstoječem življenju človeške družbe, ali da rečemo po starem: v moralno in socialno filozofijo, v drugi smeri v zgodovino celokupnega razvoja človeške prosvete, v kulturno zgodovino. Predmet je tako prostran, da je resno dvomiti, če ga bo sociologija s pozitivno metodo sploh kdaj obsegla.

Vrhovno vprašanje med sociološkimi problemi je pa še izza sto let: v kakšnem razmerju je do človeške kulture vera? Koliko posega vera v bistvo kulture? Koliko prispeva k njenemu napredku? Ali je pa celo vera, ki razodeva kulturi smisel in smoter ter meri vrednost njenih dobrin?

Gotovo je primerno, da se »Kulturni vestnik« od začetka spomni tega osrednjega vprašanja v kulturnem problemu.

2.

Ob sklonu 18. veka in globoko noter v 19. vek so glasovi veljaki prerokovali veri smrt, ki jo zadene od izkustvenega ali pozitivnega znanstva. A glej: samo izkustveno znanstvo je kmalu v premnogih področjih zadevalo na pojave religije ter moralo pričati o njih. Resnično! Izmed mnogih orjaških pokretov v znanstvenem življenju 10. in 20. veka je pač ta najsijajnejši: kako je znanstveno omikani svet iz pozitivizma in še nižega materializma po mnogih zablodah našel pot nazaj v kraljestvo duha in religije. To se je vršilo obilno po vplivu socialnih ved.

A prvi sociološki sestavi, ki so trajno vplivali na miselno in akcijsko smer evropskih narodov, religiji niso bili kaj prijazni; celo odrekli so ji pravico do obstanka v bodočnosti. Tako Avgust Comte v »Pozitivni filozofiji« (od 1862-1894, 10 zv.). Toda pomniti je, da nobeno kritiki politične ekonomije« (I zv. 1867; zo. II-III, 1885-94), in bistveno nič ugodneje Herbert Spencer v »Sostavu sintetične filozofije« (I. 1862-1894, 10 zv.). Toda pomniti je, da nobeno teh del ni v celoti sad resničnega izkustva po induktivni metodi, ampak uprav v višjih vprašanjih tvorba razmišljanja, ki je sicer v mnogo-

čem duhovito, a zopet v mnogočem zmotno, čem bolj zmotno, ker sloni na očitno pogrešni filozofiji. Če je lani zapisal g. Tuma: »Sele ko se na podlagi sociologije prerde in preнове vse panoge ved, bo mogoča nova filozofska sinteza«, — kaj naj rečemo o takih poskusih — pred petdeset ali sto leti? Tote, da zauene ta ocitek le tiste poskuse sinteze, ki hocejo graditi samo s pozitivnim izkustvom. Drugace tradicionalna filozofija, ki drži od Platona in Aristotela preko sv. Avguština in sv. Tomaža Akvinskega do modernih realistov. Ta sprejema iz čutnih zaznav splošno veljavne ideje, zlasti idejo vzročnosti in zadostnega razloga. Ob vodstvu teh idej se odpira filozofiji pot preko prigodnih čutnih pojavov do absolutnega bitja, ki je Bog, stvarnik prirode in gospodar npravnega reda, zato tudi izvor in norma npravnne dolžnosti: začetnik in smoter vesoljstva.

Toda ta sinteza, podana po tradicionalni filozofiji in krščanskem razodetju, modernim duhovom ni zadostovala. Iskali so sinteze in rešitve zadnjih vprašanj razmišljujočega uma zgolj po izkustvu. Nekaj časa so si laskali, da bodo res prišli po tej poti do rešitve uganke o življenju in svetu, o njih vzniku, vsebini in smislu. A zaman! Danes je očitno, da ta pot ne vodi k temu smotru: sredstvo izkustva je čisto nezadostno za tak uspeh.

Tudi to smatrajo resni misleci za nemogoče, da bi sociologija kdaj podala sestavno, enotno znanstveno sliko o celokupni realnosti življenja, kakor se je zgodovinsko-socialno razvila in dejansko obstoji. Zakaj predmet je preogromen, da bi ga bilo mogoče objeti s primerno natančno raziskavo.

Zasluga sociologije za religijo in vedo tedaj ne obstoji v ostvaritvi novih znanstvenih sestavov, ki bi nosili pečat resnice in imeli trajno vrednost sami na sebi. Nasprotno! Najbolj sloveči sociološki sestavi, ki so jih zgradili Avgust Comte, Herbert Spencer, Viljem Wundt in Karol Marx, so vznikli iz napačnih filozofij. Velika in odločilna pa je zasluga sociologije, da je budila in netila neumorno delo učenih raziskovavcev, proučujočih posamezne stroke brezmejno prostranega in globokega socialnega življenja. Dejstvo je, da se neoporečno dognani podatki socialnih strok dobro skladajo s tradicionalnim sestavom krščanske vere in filozofije, a obračajo pozitivno dokazno silo zoper nove »pozitivne« sisteme, ki se komaj zgrajeni že rušijo po lastnem orodju. Čim bolj se pozitivne socialne vede poglobljajo in metodično popolnjujejo, tem bolj je očitno, da tudi pozitivna metoda — kolikor je sploh mogoča priča za vekotrajno krščansko resnico. Vse te vede so bile ob nastopu krščanstvu tuje ali naravnost sovražne. Prvi navidezno vgotovljeni podatki so se rabili v boju zoper vero. Tako je bilo s prazgodovino, narodoslovjem (etnologijo), verstveno zgodovino, tako tudi z izkustvenim dušeslovjem in vzgojeslovjem. Pozitivne šole zgodopisja in pravožnanstva so se obračale

zoper temelje krščanske etike, kaj šele narodno-gospodarska veda. Danes je orožje teh ved za protiverski boj otopelo: odločno pa je videti njih obrat v smeri duhovnega in verskega idealizma. (Dalje.)

BOJ SOVRAŽNIKU LJUDSTVA! DR. JOS. LIČAN.

S STRAHOTO opazamo, kakó se po naši lepi domovini čimdalje bolj širi pijačevanje. Ni dovolj, da je vojska porušila ljudstvu domove, da mu je razorala njive in travnike ter vničila nasade. Ni dovolj, da je smrt strašno kosila med begunci, ki so se nahajali v raznih taboriščih v tujini. Ni dovolj, da je bojna vihra pomandrala cvet mladencev in mož! Kupa gorja ni še polna! Grozna kuga se širi med našim narodom, ki ga bo vničila, ako ne krene pravočasno na druga pota. Zgodovina jasno priča, da so izumrli narodi, ki so bili vdani nezmernosti. Brez sledu so izginili stari Skiti in Parti, ki so bili vdani alkoholu. Tudi v naši dobi vidimo, kako gmejo in izumirajo vsled pijačevanja. Indijanci v Ameriki in razni rodovi v Afriki. Po drugi strani opazamo, kako postajajo gospodarji sveta in si pridobivajo prvenstvo med narodi uprav Angleži in Amerikanci, ki vodijo neizprosni boj proti alkoholizmu. Temne misli nas obhajajo, ko gledamo žalostne pojave nezmernosti med našim narodom, in po pravici se bojimo za njegovo bodočnost...

Pred vojno se je že precej storilo za zmernost našega ljudstva po društvih, shodih in časopisju. A nove razmere so dovedle ljudstvo do novih nevarnosti. Treba bo toraj z novimi močmi nadaljevati započeto delo. Veseli nas, da so si »Kmečke in delavske zveze« postavile v svoj program tudi točko, »vzgajati ljudstvo k poštenju in treznosti, k delavnosti in požrtvovalni vzajemni ljubezni.« Njih program zahteva, da se morajo odpraviti mnoge brezpotrebne krme. Res, na ta način se bo ljudstvo postavilo v bran vsakemu izkoriščanju. Le po poti treznosti pride narod do kulturnega in gospodarskega blagostanja. Da, potom kulturnih društev, in »Kmetiskih in delavskih zvez« hočemo nadaljevati s podvojeno silo pred vojno započeto delo.

Kot bodrilo k temu naj nam služi kratek pogled na usodepolne posledice nezmernega uživanja alkoholnih pijač.

Povsod, kamorkoli se ozremo, bodisi na družino, šolo ali javno življenje, se nam odpirajo samo rane in grobovi, ki jih povzročata ljudstvu zloraba alkohola.

Iz družine, v kateri razsaja alkohol, je izginil angelj miru. Vgnezdila se je vanjo beda in bolezen. Odveč bi bilo navajati dokaze, kako uničuje alkohol blagostanje družin. Vsakdo dobi dovolj zgledov v svoji neposredni bližini. Statistika je dognala, da se je pred vojno n. pr.

na Nemškem prav toliko izdalo za alkohol, kolikor za vse ljudske šole v državi; več kot dvakrat, kakor so znašali skupni izdatki za vojsko in mornarico! Na eno delavsko družino s sedmimi glavami je prišlo povprečno na leto od vseh izdatkov 30% za hrano, 13% za obleko in 26% za alkoholne pijače! Toraj se je potrosilo za alkohol skoraj ravno toliko kakor za hrano!

Glede Slovenije poroča »Sociaina misel«, l. 1922, str. 36: »Po uradnih podatkih je bilo l. 1920. v Sloveniji 6026 koncesioniranih gostiln in krčem. Na vsakih 185 oseb pride 1 gostilna in povrh na vsakih 308 oseb še 1 točilnica žganil in opojnih pijač. Popile se je v Sloveniji navedenega leta: 270.790 hl vina, 170.000 hl piva 73.664 hl sadjevca in 4200 hl žganja v vrednosti 1.405.100.000 K! Na vsako osebo odpade povprečno na leto 49 litrov opojnih pijač v vrednosti 1312 K. Tu pa še ni všteto žganje, ki se uvaža iz inozemstva. Kazenska sodišča so imela večinoma opraviti z osebami, ki so se pregrešile proti zakonu v pijanosti; med njimi je bilo tudi precej žensk. Izplačalo bi se razmišljati, kaj bi se dalo napraviti s polovico tiste vsote, ki se je v Sloveniji zapila, in koliko zla bi bilo prihranjenega posameznikom in družinam, ako bi se bilo vsaj pol manj izpilo! Poldrugo milijardo in še več poženemo Slovenci skozi gilo...«

Izdatki za opojne pijače so tudi pri nas strašanski. Res je, da so se plače dninarjem zvišale, da je cena kmetiskih pridelkov zrastle, a res je tudi, da so se sorazmerno z boljšimi dohodki silno pomnožili izdatki za opojne pijače. Po tej poti morajo ne le kmet in delavec, temveč vsi stanovi pasti v brezno siromaštva.

Strašni so učinki nezmernosti na zdravje ljudstva. Vsi zdravniki se vjemajo v tem, da je alkoholizem grobokop človeštva. Že l. 1802 je učenjak in zdravnik Hufeland napisal obširno »o zastrupljenju po žganju.«! O škodljivem vplivu alkohola razpravljajo zdravniki skoro na vseh svojih shodih, v vseh svojih časopisih. Resničnost njihovih trditve potrjujejo bolnišnice vsega sveta. Zlasti dokazuje nepobitno statistika, da pripravlja alkohol in povzročata jetiko. Zdravniki: Dickenson, Jaquet, Barbieri, Lancereau, Le Gendre i. dr., so objavili uspehe svojega raziskovanja ter dognali, da je bilo na jetiki bolnih od sto 70—88 alkoholikov. Ni organa v človeškem telesu, na katerega ne bi pijačevanje škodljivo vplivalo. Nešteti prezgodnji grobovi na vseh pokopališčih sveta pričajo, da je alkoholizem največji sovražnik človeštva!

Strašno vpliva nezmernost na potomstvo! Gruber in Denne sta n. pr. ugotovila, da je v desetih družinah:

- alkoholikov: umrlo 50% otrok, v družini zmernih le 8% otrok,
- pokvarjenih in bolnih otrok v družinah pijancev je bilo 38%, v družinah nealkoholikov pa le 9%.
- Telesno in duševno zdravih otrok je bilo v družinah pijancev le 17%, v družinah zmernih pa 82%.

Ako vsled zlorabe alkohola pomrje po družinah polovica otrok in jih ostane zdravih od sto komaj 17, je jasno, kako strašansko škoduje zloraba alkohola družini in celi človeški družbi! Istotako je statistika dognala, da je pretežna večina umobolnih po norišnicah žrtev alkoholizma.

Kako vpliva alkohol po mnenju vzgojiteljev na šolsko mladino? Na Dunaju je na primer Bajer dognal:

- da je od otrok, ki vina sploh niso pili, dobilo dober red v napredku 91%; slab red pa 9%;
- od otrok, ki so pili enkrat na dan alkohol, je dobilo v napredku dober red 86%; slab red 14%;
- od otrok, ki so pili na dan dvakrat alkoholne pijače, je dobilo dober red 82%; slab red 18%;
- od učencev, ki so pili trikrat na dan alkohol je dobilo dober red le 33% in slab red pa 67%.

Iz teh številck je razvidno, kako uničuje alkohol v otroku njegove duševne zmožnosti. Kaj naj pa rečem o strašni in brezvestni navadi, da dajejo po nekod po naših gorah celo dojenčkom žganje!? To napravlja iz zdravih otrok prave bebce!

Kaj mislijo sodniki o učinku alkoholizma? Kupi aktov nam govori o zločinih alkoholikih! Alkohol je bil tisti zli duh, ki je cele trume ljudi pogнал kot zločince v ječe ali na vislice! Pri rokah imamo statistične podatke, ki jih je objavil l. 1878 A. Baier v Berolinu iz 120 nemških jetnišnic. Iz teh povzamemo

- da jih je bilo izmed sto, ki so bili obsojeni vsled umora, 58 pijancev;
- izmed onih, ki so bili obsojeni vsled nasilstev in telesnih poškodb, je bilo od sto — 63 alkoholikov;
- izmed onih, ki so bili obsojeni vsled nenravnih zločinov je bilo izmed sto — 77 pijancev.

Tem številkam pa pridejo še drugi slučaji, ko so se zločini izvršili vsled slučajne zlorabe alkohola. Pa kaj iščemo zgleda v tujini, ali nam ne priča dan za dnem žalostna kronika naše dežele, da dela alkohol iz ljudi prave zveri? Saj so na dnevnem redu pretepi, poboji, umori, tatvine in ropi. Če stikamo po zadnjem vzroku teh pojavov, naletimo skoro povsod na — alkoholizem.

Sklepamo lahko z besedami Dr. Demetr. viteza Bleiweisa - Trsteniškega, predsednika društva zdravnikov na Kranjskem: »Če premislimo, koliko socialnega gorja se kupi z denarjem, izdanim za alkohol, koliko boleznij ima to za posledico, če pfeudarimo, da krajša alkoholizem življenje, da zmanjšuje število porodov in povečuje umrljivost, če uvažujemo, da propada vsled njega ljudski zarod, potem pridemo do prepričanja, da bi nikakor ne bilo v škodo države, ako bi se številke na neposrednem davku na opojne pijače bistveno zmanjšale; da tu-

di tte, ako bi izdatki za alkoholne pijače popolnoma izgubili. Kar bi država v sedajnem času izgubila, bi s stoterimi obrestmi pridobila v bodočnosti. Bistvo praktičnega gospodarstva obstoji v tem, da se ne ozira le na trenutne potrebe, temveč, da gradi za bodočnost.«

Kako bomo zlo alkoholizma odpravili? Tu je treba združenih moči. Vse prizadevanje, ves svoj vpliv mora v ta namen porabiti ne le duhovnik v cerkvi in izven nje, temveč tudi učitelj svojem delokrogu, župan v občini, vsak pošten gospodar v družini, sploh vsak pameten človek v svojem širšem in ožjem delokrogu. Zlasti pa morajo priskočiti temu stremljenju izdatno na pomoč oblasti. Po našem mnenju nimajo novoizvoljeni občinski zastopi po deželi z novo imenovanim deželnim odborom nujnejšega in hvaležnejšega dela, kakor potrebno ukreniti, da se zlo alkoholizma odpravi ali vsaj znatno omeji. To zahteva že gospodarska potreba naših občin in dežele. Saj se kopičijo v ogromne svote deželni in občinski izdatki za žrtve alkoholizma. Koliko se izda bolnišnicam, hiralnicam, ubožnicam i. t. d.? Dežela ima velike izgube na narodnem blagostanju že radi degeneracije prebivalstva, ki jo povzroča alkoholizem.

Prepričani smo pa tudi, da bodo naša kulturna društva ter »Kmetске in delavske zvezе« storile v tem pogledu svojo dolžnost, ter dvignile krepko zastavo boja proti alkoholizmu. Le trezen rod sme pričakovati srečno bodočnost!

DOBRODELNOST V JULIJSKI KRAJINI.

DR. EGIDIJ.

ŽE pred 40 leti je imelo vse javno delovanje v Julski Krajini **izključno narodni značaj**. S spoštovanjem izgovarjamo imena mož, ki so budili naš narod k zavednosti. Takrat je začelo poganjati kulturno življenje izpod mrzle odeje narodne nezavednosti in zasplosti. Kakor se človek veseli prvih pomladnih trobentic, vijolič ali nežnega teloha, ki poganja izpod snežne odeje, prav tako nas veseli spomin na tisto našo detinsko dobo, **ko smo vstajali**. Kdor bi z zaničevanjem gledal na delo teh mož sodeč, da je bilo omejeno, bi sam kazal, da je omejen in da ne razume časov.

Toda polagoma je naš narod prešel v mladeniško in moško dobo. Izključeno narodno delo iz prejšnje dobe se je začelo razvijati v **socialno in gospodarsko delo**, kar je pri vsakem narodu druga kulturna stopinja. Ta doba je vsa prepletena z velikim imenom dr. K r e k a, ki je s pomočjo svojih somišljenikov na Goriškem z gigantsko silo dvignil naš narod na višino drugih narodov, ki imajo za sabo tisočletno kulturo. Dohiteli smo jih in celo preseгли, da gledamo že od zgoraj nanje. Vse delovanje dr.

Kreka je merilo na socialno in gospodarsko okrepitev slov. ljudstva. Gonilna moč dr. Kreka je bila ljubezen do ljudstva, ljubezen do siromašne domovine. V tej dobi se je osnovalo v pomoč trpečemu ljudstvu brez števila zadrug, posojilnic, konsumov, kmetijskih in delavskih društev itd.

Toda vse te genijalne osnove in genijalni nameni se niso še izvrševali v vsej čistoti in vzvišenosti, ki so jo imeli pred očmi dr. Krek in tovariši. Bilo je še veliko kapitalističnih primesi. Toda že se poraja med nami pravo spoznavanje Krekovih načel, pravo spoznavanje velikih kulturnih ciljev, velikih krščanskih vzorov v dobroti. Spoznavati smo začeli, da je mogoče vžgati ogenj pravega navdušenja med ljudstvom le z dobroti. Prijeli smo za edino pravo sredstvo, s katerim se more naš narod vzdržati ob strani največjih evropskih narodov, Nemcev in Italijanov, ki nas obdajajo. Dobroti je iskra, ki naj zapali med nami veliki ogenj ljubezni, ki je nepremagljiva. Vse naše zadruge, posojilnice, konsumi, kmetijska in delavska društva, zlasti naši zavodi morajo služiti tudi dobroti.

V narodih, v katerih ni požrtvovalnosti in nesebične dobroti, ni življenja, ni vzorov, ni moči, ki bi jih spajala in dvigala. Taki narodi gredo narazen, kakor gre narazen družina, v kateri ni ljubezni, v kateri ni dobrote ne skrbi za svoje.

Opozarjamo vse javne delavce pri naših zadrugah, zavodih, konsumnih, narodnih in drugih društvih, podjetjih, naj imajo vedno in povsod pred očmi te velike cilje in vzore krščanske dobroti v najširšem pomenu. Ogenj dobroti naj nas vžiga, da vztrajamo pri težavnem delu naših zadrug, posojilnic in konsumov! To zahteva od nas v Julijski Krajini tudi izreden položaj, v katerem se nahaja naše ljudstvo.

Zavedajmo se, na nastopa tudi za naš narod najvišja kulturna stopnja, ki jo vzdržuje ljubezen in požrtvovalnost do bližnjega, ki je večna in nepremagljiva. Imejmo zaupanje v moč te ljubezni in požrtvovalnosti! Narod ki ga ogreva ta ljubezen, ne bo v kulturi nikoli propadel in ga tudi ne bo zatrla nobena moč.

Te misli so se izražale že na zadnjem občnem zboru Slovenskega sirotišča, ki se ima v kratkem postaviti na širšo podlago po vzorcu dobroti društev kulturnih držav. Organizacija dobroti, ki je cvet vsega našega kulturnega delovanja, se mora zanesti v vse naše občine, ker se drugače ne bo moglo vzdržati niti Slovensko sirotišče v Gorici, niti drugi naši dobroti zavodi.

Ko objavljamo te misli, kličemo: Bodi geslo našega časa. Dobroti, požrtvovalnost in vzajemnost! Po izreku velikega apostola sv. Janeza, evangelista, »je to zapoved Gospodova in je dovolj, če samo to zapoved izpolnjujemo.«

NAŠ VSAKDANJI KRUH. DR. H.

N E vem kako, da me vedno tako čudno zgrabi in včasih sili do solz, če vidim kako staro osebo sedeti kje na klopi ali ob potu in jesti kruh. Takole kos črnega kruha v starih nagubanih rokah, počasno zamišljeno grizenje in par s skrbjo zastrtih, v daljo idočih oči: to mi je prispodoba vse življenske uganke človeka. Tak star človek ne išče nobenega užitka več, njegove bolesti polne, ponižnoudane poteze pripovedujejo o mnogoletnem brezuspešnem prizadevanju, nasititi se na zemlji, kakor bi se človek rad nasitil. Uživanje jedi mu je samo še neprijetna nujnost, da vzdrži betežno telo po koncu, dokler mu Bog veli živeti. In vendar nisem videl nikogar bolj spoštljivo in hvaležno jesti kot te stare ljudi, ki s trepetajočimi rokami oklepajo kos kruha, kakor da bi bil to najslajši dar božji. Oni, ki so premerili življenje od rožnega začetka do tihnega konca, vedo, da je jed najlepša podoba vse dobrote božje in da bi jo zato morali jemati kot nekaj posvečenega.

Nam je morda zato dan občutek lakote, da moramo vsak dan klicati h Bogu: Daj nam danes naš vsakdanji kruh! Vse, kar je Bog razprostrl krog nas po svetu, so samo klici, ki vabijo k njemu: Razsvetljuječa luč dneva, ki valovi krog naših obrazov in črne senče noči, skozi katere žare božje zvezde kot milijoni oči, vse zelenenje in cvetenje, šumenje, življenje in umiranje. Toda noben glas božji in tako glasen in nepremagljiv kot je glas lakote, ki ga nikdar ne preslišimo. Glad nam je dan v opomin, da nas s pravilnostjo, s katero se gibljejo svetovi in solnce, spominja na odvisnost od njega, ki deli kruh vsem bitjem. Kako čudovito je, da morajo dan za dnevom vsa bitja zemlje od drobnega črva in kroščka pa do orjaške zveri dvigati stradaljoč in proseč ustnice h Gospodu sveta, naj jim o prvem času da jedi! To je veliko pregledovanje trum, ki ga vrši Stvarnik vsak dan nad vsem, kar je ustvaril: da morajo priti h njemu vsi, tudi najmanjše korenine in zelišča, ki koprni v senci po žarku solnca ali v razbeljenih tleh po kapljah dežja. Zavoljo gladi se morajo vsak dan skloniti pred Gospodom.

To mi je najbolj skrivnostno, da ni bitja na širnem svetu, ki bi našlo v sebi zadoščenje. Človek more zanikati vse, kar je nad njim; lakota zlomi njegovo napuhnjeno mišljenje. Najslavnejši učenjak, najmodrejši vseh modrih, nepremagljivi osvovjevalec — vsi se čutijo v uri, ko jih zgrabi lakota, umrjoče kot vsak umrljivi človek; stopiti morajo iz blesteče glorie svoje slave, v kateri se zde samim sebi tako veličastni in kot nebogljeni otroci morajo sprejeti kos kruha. Kdor pa gladije, nima vzroka biti ošaben; ker borno ustvarjeno bitje je.

In vendar leži, če to prav doumemo, orjaška veličina v tem, da dnevno sprejemamo iz

božje roke jed in pijačo. Ali je mogoče bolj tesno razmerje? Ali ni to najbolj ganljivi izraz ljubezni; da dete počiva na materinih grudih? Tako počivamo vsi na prsni našega materinskega Boga in se krepčamo z njegovo dobroto; rastlina žival in človek, kamen in zvezda, veter in voda in oblaki nad njo. Nespametni so, ki menijo, da dobivajo kruh od kje druge kot od Boga. Ali zato, ker kmet prideluje kruh za te? Kaj je kmet drugega, kot božji poslanec tebi? Ker nosi klas zlata zrna? Ali ni tudi klas sadika božja? Kmet in klas, ki se ziba na njegovem polju v poletnem solncu, gladujejo kot ti in morajo klicati h Bogu, da jim da jedi in rose z neba. Ne daje kmet in ne klas, ne mastna gruda, ampak Bog sam.

To je, kar povzroča, da je uživanje jedi in pijače velika, sveta stvar: da se zavedamo, da sprejemamo dar božji. In kolikor bolj razmišljamo o tem, da nam je po božjem povelju in volji vse v svetu na razpolago, da nasitimo telo in duha, tembolj jasno se zavedamo naše neskončne premoči nad vsemi ustvarjenimi bitji. Ali se mar ne morajo žrtvovati zelišča v dolini in živali v hlevu, divjačina v gozdih in ribe v vodi, če gladen iztegneš roko in si jih zaželiš! Kako vzvišen si, človek, da ti je vse dano v jed!

Na načinu in mišljenju, kako človek je, moreš spoznati, višino njegove duhovne in verske izobrazbe. Večina ljudi vidi v jedi uživanje, ki se mu brez misli udajajo kot žival pri jaslih, kot polž v travi. Drugi vidijo v tem nespremenljivo, neugodno nujnost, da se okrepijo za delo; ti ljudje jedo hlastno in nevoljno, kot bi jim bilo žal za vsako zapravljeno minuto. Toda mi bi morali slovesno in v vzvišenem razpoloženju stopiti h mizi kot h svetemu delu. In morali bi vstati od kosila s čustvom hvaležnosti, ker smo bili gostie samega Boga. Čital sem rekoč v drobni knjižici človeka, ki je bil pesnik: »Ne spodobi se, a lepo bi bilo, jesti v cerkvi. Bili bi mnogo bolj pripravljani. Tako slovesna mi je milost jedi.« Jed v tem smislu je kot molitev, morda še bolj pristrčna in ponižna. Ker stojimo v svoji lakoti tako otroško, brez moči pred Bogom. Kaj čuda, če se je Bog, zavedajoč se naše revščine in duševne lakote, oblekel v nizkotnost kruha, da nasiti naše duše, potem ko je priustil, da gre vse ustvarjeno skozi naše ustnice in ude našega telesa v nas. Ker kaj bi bilo vse brez njega? Večen bolestopoln glad!

VERA IN KOMUNIZEM. DRAG. GODINA.

O SNOVATELJI komunističnega gibanja so izšli iz liberalne šole. Liberalizem je filozofična podlaga kapitalizma. Pravi, čistokrvni kapitalisti, kakor tudi malomeščani in proletarci, ki želijo postati kapitalisti, morajo biti liberalci; t. j. liberalci ne v pravem smislu besede, ki bi odgovarjal našemu pojmu svo-

bodnjaka, temveč v onem izkvarjenem, ki ga ji je dalo življenje, v pomenu verskega mlačneža, brezverca, sovražnika vere. Brezverec, resnični in zavedni brezverec, more postati le človek, ki je izgubil poslednjo sled morale, ker brez morale ni vere in brez vere ni morale; eno izključuje drugo.

Ako srečujemo moralnega človeka, ki trdi, da je brezverec, mu tega ne smemo verjeti; on si le domišlja, da je brezverec, se sili biti tak, v resnici pa je v njemu vera, toda ona spi, morda jako trdno, ali mogoče jo je vzbuditi. Nasprotno ne smemo verjeti nemoralnemu človeku, da ima vero, pa naj on to še tako kričavo trdi; on je le verski hinavec. »Liberalni«, t. j. brezverski in nemoralni so bili v vseh časih in v vseh narodih vsi brezsrčni egoisti in tlačitelji ljudskih množic, medtem ko si je nemogoče misliti, da so bili ljudje, ki so svoje blagostanje in celo svoje življenje žrtvovali v korist ljudstva, nemoralni in brezverski. Kdo bi jim bil sicer podelil čut požrtvovalnosti, ako ne morala? Kdo silo vztrajnosti v težki borbi za blagor bližnjega, ako ne vera?

Ako pomislimo vse to, potem nam je jasno, zakaj se je moral kapitalizem nasloniti na »liberalno«, t. j. protiversko filozofijo.

Človek, ki strogo živi po načelih krščanske morale, si ne bo nikoli nagraabil onih ogromnih bogastev, ki so potrebna modernemu kapitalistu, ako hoče zmagovati v konkurenčni borbi, ki je neizogiben predpogoj uspešnemu razvoju kapitalizma. Kapitalist mora biti trdosrčen, brezobziren in brezvesten, ako hoče do skrajnih mej izkoriščati ljudske množice, ki spadajo v obseg njegovega izkoriščevanja, ako hoče premagati in vničiti vse njegove konkurente, kar je vse v interesu njegovega lastnega kapitala.

Ali so vsi kapitalisti nemoralni in brezverci? Ne, niso vsi! Ali čim manj je v človeku vere in morale, čim bolj se mu je posrečilo uspravati in potlačiti svojo vest, tem sposobnejši postaja za konkurenčno borbo, za sistematično in dosledno izkoriščevanje da skrajnih mej. Vzemimo le en primer: Večkrat se vsi tovarnarji ene države združijo v tako imenovane karteje; take družbe zaprejo včasih celo vrsto tovarn samo zato, da postane umetno pomanjkanje sladkorja, kar omogoči in opravičuje zvišanje cen. S tem, da so se brez vsake potrebe in celo na škodo celega prebivalstva, zaprle nekatere tovarne, je ostalo brez dela in zaslužka na tisoče delavcev, katerih družine so obsojene na lakoto in najhujšo bedo, in to le raditega, da se za nekoliko milijonov pomnoži kapital tovarnarjev. Ali bi bilo to mogoče, ako bi bila ostala v srcih kapitalistov senca vere in morale? Vendar je to, kar so v tem slučaju napravili kapitalisti, popolnoma v skladu z interesi kapitalističnega narodnega gospodarstva. To se v okviru kapitalizma imenuje pra-

vilno in umno gospodarstvo. Komur vest ne dopušča kaj takega, njega kapitalizem potisne na stran ali pa pregazi, on ni sposoben za vodstvo kapitalističnega gospodarstva.

V kapitalističnem zistemu je v gospodarskem pogledu koristna nemoralnost ne le čistokrvnemu kapitalistu, temveč tudi vsakomur ki prihaja ž njim v dotiko, ker se pošten in gospodarsko slab človek nikakor ne more braniti v borbi z gospodarsko močnim in brezvestnim nasprotnikom.

Socialna demokracija, ki je prevzela obrambo delavskih interesov v okviru kapitalističnega zistema, je zašla v isto, le še bolj dosledno protiversko filozofijo, kakor teoretiki kapitalističnega zistema. Bolj dosledno radi tega, ker dočim je v interesu kapitalistov, da so svobodni od verskih »pedsodkov« le oni sami, medtem ko njim ugaja, da poseduje množica, katero oni izkoriščajo versko moralo, so voditelji socialne demokracije mnenja, da mora brezverstvo veljati za vse in ne le za pripadnike kapitalističnega razreda.

To teorijo so kakor izvorni grehi od socialističnih demokratov podedovali tudi teoretiki današnjih komunističnih strank, ker so prezirali važno dejstvo, da ni njih naloga braniti interese delavskega razreda v okviru kapitalističnega zistema, marveč zrušiti ta sistem in zgraditi na njegovih ruševinah nov sistem komunističnega gospodarstva. Posebno za drugi del te naloge, t. j. za zgradbo komunističnega gospodarstva pa je verska krščanska morala tako neobhodno potrebna, da bi jo bilo treba celo ustvariti, ako bi ona do sedaj še ne bila na svetu.

Doba kapitalizma je bila iz zgoraj navedenih vzrokov doba brezverstva, doba verske mlačnosti, kar pa se je vse prikrivalo s plaščem verske hinavščine in sicer radi tega, ker je bilo v interesu posameznikov, da bi bili le oni brezverski in brezvestni, a vsi drugi strogo verski, moralni in vestni.

Bodoča doba, doba komunizma pa bo, ravno nasprotno od tega, doba največjega triumfa vere in morale. Kakor je človek v kapitalističnem zistemu tem sposobnejši za uspešno vodstvo gospodarstva, čim bolj je nemoralen, bo nasprotno v komunističnem zistemu človek tem bolj sposoben za vodstvo gospodarstva in vseh javnih zadev, čim popolnejša in globokejša bo njegova morala. Sebičnost je v nasprotju s komunizmom. Kdor hoče delovati v interesu komunizma, torej skupnosti, mora zanemarjati svoje lastne osebne interese, v kar je neobhodno potrebna požrtvovalnost. Požrtvovalnost pa je nemogoča brez morale, ki izvira iz vere, ker nam do sedaj še noben modrijan ni mogel pokazati na kak drugi izvor morale. Vsled vsega tega se bo mogel komunizem šele tedaj uspešno razvijati, ko se bo krepko naslonil na versko moralo.

Od svoje strani pa bo razvoj komunizma osvobodil vero od vseh onih gospodarskih za-

prek in okov, ki so posledica kapitalističnega gospodarskega zistema. Človestvo se bo šele tedaj moglo nemoteno posvetiti svojemu duševnemu razvoju, ako ne bodo več vse njegove najboljše moči izčrpane po gospodarski borbi med človekom in človekom, kadar ne bo več »človek človeku volk«, kakor se to dogaja in mora dogajati v zistemu kapitalizmu.

Iz vsega tega sledi jasek zaključek, da se vera in komunizem mejsebojno spopolnjujeta. Ureditev našega duševnega življenja po zakonih vere in ureditev našega materialnega življenja po načelih komunističnega t. j. skupnega gospodarstva, pomeni dosego najlepše harmonije med dušo in telesom človeka.

MATICA NAŠIH DRUŠTEV.

NAŠA društva nimajo svojega središča, svoje matice, zato tudi nimajo enotnega cilja, ne enotnega delovanja, razkosana so na desno in na levo, brez direktiv, brez krepke medsebojne vezi. Mnogo moralnih in praktičnih razlogov govori zato, da se uresniči taka osrednja organizacija, zveza društev.

Izobraževalno društvo se je opisalo v — recimo — »Prosvetno zvezo«. Zato plačuje redni prispevek, ki je določen. Osrednja organizacija ima tvojo pisarno, v kateri sedi človek, ki odgovarja na vsa pisma, ki prihajajo od društev. Osrednja organizacija ima svojo posebno knjižnico, ki vsebuje same igre, tiskane in netiskane, ki se ponavadi ne dobé na književnem trgu. Dalje ima obleke za različne igre. Nekaj vlasulj, skioptikon in še mnogo drugih potrebščin.

Zgodi se, da piše neko izobraževalno društvo: »Prosimo predavatelja za prihodnje nedeljo. Predmet: »Zgodovina socializma«. Tajnik osrednje organizacije pogleda v zapisnik. Društvo je vpisano, članarino je poslalo redno. Nato odgovori: »Prihodnjo nedeljo pride k vam predavat o zaželjenem predmetu g. dr. i. t. d. —«. Drugo društvo piše: »Radi bi igrali, a nimamo primerne igre. Igra naj bi bila resna, ulog je lahko mnogo, a naj bodo kratke, kmečke. Prosim, da nam po možnosti ustrezete.« Tajnik kontrolira kot poprej, nato poišče igro in jo pošlje: »Pošiljam vam igro »Na sodni dan«, da si jo prepišete. Pristojbina znaša — L. Vrniti jo morate v 14. dneh.« — Tretje društvo: »Pri nas nameravamo igrati igro Turški križ, toda nimamo kostumov. Ali bi nam lahko postregli?« — Odgovor: »Vi dolgujete 20 L. na članarini. Kadar jih poravnate, vam lahko posodimo obleko proti odškodnini.« — Tako gre dan za dnem, vsako društvo nekaj rabi, če ne drugega, nasveta, osrednja organizacija pa odgovarja, ustreza na desno in na levo in tvori trdno vez vseh kulturnih organizacij. Če bi bili ob proslavi S. Gregorčiča že imeli tako organizacijo, bi bila ta napravila načrt proslave, zbrala vso gradivo in ga poslala vsem društvom, Marsikomu bi bilo delo olajšano.

SATIRA.

BRUMNA PESEM K SLIKI.

Grk in Turek se lasata,
Žorž in Milrand pa keglata,
njima je za kroglo svet,
zdaj je Žorž premagal spet.

Bo li Nemčija plačala,
bo še krona kaj veljala?
Zdaj krediti, spet vijak,
le naj bi poskusil vsak!

Ali narod skoraj bos
gre, ko vodi ga za nos
diplomat, kot kak lakaj;
zdaj Rapalo prej Verzaj.

Vašington je, prej Rapalo.
A kaj praviš gobezdalo —
zdaj že Ženeva jih kliče,
če že v Nico ju ne miče.

In Neapel in Atene,
morda še med ktere stene
ga popelje naš gospod,
v Meko še na božjo pot.

Ko prebredejo daljavo —
morda da jim kane v glavo:
»Vse je prav, le če bi bili,
volka mi doma pustili,
pa smo ga s seboj vodili...«

KAROL IN STRINDBERG.

Neki Jožef Hein je obiskal bivšega cesarja Karla na Madeiri. Karol je dejal med drugimi: »Jaz vidim v Ogerski mejo pravo domovino.«

Strindberg zaključuje eno svojih parobal z besedami: »Domovina je tam, kjer je kruh.«

SKRIVALNICA.

Kje je orožnik?

Pod planino mlin klopoče,
beli mlinar moko melje,
si že videl ga mogoče? —
pred pol ure z doma šel je.

Beli mlinar je sleparil,
dve vzeli meri, mesto ene,
a po prsih se je udaril,
ali niso li poštene?

I poštene — kaj za vruga,
meniš se bojim pravice?
A se raje umaknem s praga,
kdo bi neki zrl ji v lice?

Tu orožnik — to se vé že,
mlinar šel je do soseda.
Skrije se mu, tiho leže,
da enkrat domov pogleda.

Kje je?

»Veš kaj, Pepe, pojva v Trst; tam je najbolj gotovo, da ne dobiva dela.«

UGANKE.

Tri uganke za nagrado.

1. Zemljepisna uganka.

(Priobčil Domen.)

S A V A
M O R A V A
P E Č O R A
V L T A V A
K U L P A
D N J E P E K
L E N A
V I S L A
D R I N A

Kakšno reko iščejo te slovanske reke?

2. Dva kvadrata.

(Domen.)

I.

II.

a	a	a	a
č	č	e	e
h	l	l	o
o	r	s	t

a	a	e	e
i	i	k	k
l	m	n	o
o	r	r	r

I. Reka, ptič, oddelek vojaštva, tur. bog;

II. Mesto ob morju, tur. dostojanstvenik, težna mera, svetopis. oseba. — Počez in navzdol iste besede.

3. Šarada.

(Priobčil Domen.)

Če prvi sam je: ne dobiš celote —
če drugi sam je: spanec te obide.
Če sta skupaj, si vesel trenutka,
ko božje Dete k nam na zemljo pride.

Kdor razreši pravilno vse tri uganke in pošlje rešitev do 25. februarja in bo izžreban, dobi kot nagrado Čika Jova-Gradnik: Pisani oblaki.

Imena vseh onih, ki bodo poslali pravilno rešitev, bodo natisnjena v prihodnji številki.

Proste uganke.

1. Uganka.

(Pavla Kljuder - Trst).

Če čitaš me naprej,
če bereš me nazaj
Ti značim vedno isto. Kaj?

A ravno „dohtar“ ni,
kdor se kot jaz glasi.
Potem še drugo sem,
koristno vsem ljudem,
ter preskrbim jim jelo,
ki manjkat' ne bi smelo,
tja, dokler svet bo stal.
No si me že spoznal?

2. Zastavica.

(R. Silvester, Vipava).

Eno ime,
stvari pa dve,
ena z drevesa,
ena iz mesa. —
Prva te veseli,
druga ti srd budi,
daleč krog slove —
Kako se zove?

3. Ugani.

Prva beseda je umetnost planšarja, nam dober živež; druga ošabna rdeča cvetlica, ki daje drobno zrnje Zvezi obe s samoglasnikom, dobiš siromaka, ki nima ne prvega ne drugega.

4. Vizitka.

(Priobčil Domen.)

Marie Meutz

Kakšna bolezen muči to Nemko?

5. Uganka.

(Priobčil Domen.)

Hití in teče: človeške ne vidijo ga oči;
ga vstaviti hočeš: ti ne pustí;
ga kupiti hočeš: zanj cene ní;
brez skoka, brez koráka v večnost hití —
Ne vprašáš ga: vendar pove ti skrivne reči.

NA RAZGLEDU.

NA RAZGLEDU.

Evropa je v agoniji. S konference na konferenco jo gonijo diplomati, da bi ozdravili njeno strašno gospodarsko bolezen. Toda ne gre. Ne gre zato, ker bi zdravila, ki jih predlaga eden, lahko škodovala drugemu in nasprotno. Anglija hoče ozdravljenja Nemčije in Rusije za izvozni trg, Francija tega ne mara. Tako stojita dva zavistna zdravnik ob bolnikovi postelji in preišlujeta, bolniku pa gre vsak dan na slabše. Brez žrtev ne bo šlo. Dokler državniki, ki poznajo vse prej nego ljubezen, tega ne bodo spoznali, bomo tavalji s konference na konferenco vsak dan bolj berači. Ali pa naj to spozna ljudstvo Evrope in spregovori.

V naši deželi smo dobili tisto senco avtonomije, ki je vendar boljša kot nič. Med Slovenci so v zbor imenovani: dr. E. Besednjak, dr. A. Gregorčič, Ignacij Križman, Josip Trevan in Henrik Tuma. Prve seje so že bile. Dr. Besednjak je v slovenskem jeziku protestiral proti Slovincem krivični pariteti z italijanskim predsednikom.

Dr. Anton Gregorčič je obhajal v januarju svojo 70 letnico; brez šuma je šel ta jubilej dalje, kot je on sam delavec brez šuma, tih in agilen. Neizmerno mnogo je storil za naše šolstvo, moramo ga šteti med naše prve kulturne delavce.

Dne 15. januarja so se vršile po naši deželi po dolgem času in v ti državi prvič občinske volitve v geslu: »Proč z ljudskimi izkoriščevalci!« Stranke, ki so se stvarile pri tej priliki po vaseh, nimajo širšega pomena, so le vaške stranke, nastale iz gospodarskih in drugih vzrokov. V glavnem so po celi deželi pomedli z medvojnimi gospodarji, s krčmarji, z onimi, ki so prepuščali župansko oblast orožnikom. Za župane je izvoljenih mnogo mladeničev. Komunisti so od zadnjih volitev na splošno nazadovali.

Zanimive so bile volitve v Gorici. Slovenci so izbirali med dvojnim: ali gredò samostojno in stem pomagajo indirektno Bombiču in fašistom na stolec, ali podprejo kako laško skupino in vržejo kamoro. Odločili so se za drugo. Podpirali so skupino »d'Azione«, ki je imela 800 glasov, s 700 glasovi in pripomogli do zmage proti 1100 glasovom. Gorica si je oddahnila.

V Jugoslaviji ni bilo zadnje čase nič posebnega. Valuta ne more ozdraviti, tudi ministerska kriza se pripravlja. — Kralj Aleksander je bil odpotoval na Sinajo in se je zaročil z rumunsko princezino Marijo. Poroka bo bajé o Velikinoči. Nekateri pripisujejo ti zaroki velik politični pomen. Na vsak način je dano s tem večje poročstvo, da bodo odnošaji med obema državama prijateljski.

V Italiji je nastopila tik ob sklicanju parlamenta ministerska kriza. Bonomi ni imel več

KNJIGE.

Cankarjev zbornik. Založila Tiskovna zadruga, izdal »Ljubljanski zvon«. V Ljubljani 1921. — To je gradivo za spoznavanje Cankarja kot človeka in kot umetnika. Najzanimivejši je članek dr. Prijatelja, ki je pokojnega pisatelja gotovo dobro poznal. Med sotrudniki so še Rud. Molé, A. Golar, J. Wester, dr. Serko, dr. Vybiral in drugi. Uredil je knjigo dr. Joža Ulonar. Knjiga je za zrele ljudi.

»Iz Ljubljane čez poljane«, mladinske pesmi Vide Jerajeva. Izdala Slovenska Matica (izredno izdanje). Ilustriral A. G. Kos. 20 pesmi je v knjigi, ki je sijajno opremljena, tiskana na belem kartonu, priporočljiva vsem.

France Zbašnik: Pesmi, Ljubljana 1921. Tiskovna zadruga. — Prijatelj je izdal pesmi umrlega tovariša in jih z uvodom spremil. Knjiga obsega 92 strani.

Bartusse: Ogenj. (Dnevnik desetnije). Poslovenil A. Debeljak. V Ljubljani 1921. Tiskovna zadruga. 338 strani. — Izmed romanov, ki slikajo svetovno vojno, je ta priznано najboljši. Vsaka stran diha strašno resnico in dokazuje osebno doživetje. Kdor je sam sodeloval v svetovni borbi, mu bo delo osvežilo lastne spomine; kdor se je tiščal med zaledniki, utegne tu spoznati gorostasnost ljudskega klanja. Ti preprosti vojaki pripovedujejo, sodijo in obsojajo brezmejno prelihanje krvi. Za dolgimi realističnimi odstavki groze in gorja prisije svetla nada, vera v napredek človeštva. — V dveh letih je bilo te knjige razprodane samo v francoščini v 230 tisoč izvodih. Preveden je že v vse jezike. Naslovno stran je risal S. Šantel.

Istranin, koledar za prostu godinu 1922. Trst 1922 — Hrvatje so izdali svoj koledar za Istru, dokaj lično urejen, z mnogimi zabavnimi in poučnimi sestavki ter s slikami.

potrebne večine za vladanje, ker so mu liberalci obrnili hrbet, zato je moral iti.

Dne 22. jan. je umrl papež Benedikt XV. ki so ga imenovali mirovnega papeža, ker se je mnogo prizadeval, da bi pomiril vojskujoče se narode. Dosegel je mnogo olajšav za ujetnike, pomagal je beguncem. Postavil se je za mučenike v Istri. Njegovo sliko in o pogrebu prihodnjič.

Dne 6. febr. je bil izvoljen za novega papeža milanski nadškof in kardinal Ratti. Več o njem prihodnjič. Prinesli bomo tudi njegovo sliko.

V dnéh 3., 4. in 5. febr. se je vršil v Gorici socialni tečaj »Kmečke in delavske zveze«. Vdeležilo se ga je nad 600 mož in mladeničev, ki so slušali nad 15 predavanj in se živo vdeleževali debate. Danes so ponesli nabrane zaklade med ljudstvo, da vresničijo z delom zlate načrte in ustvarijo lepšo bodočnost sebi in narodu.

KRATKOČASNICE.

HUDOBIJA.

»Kakšno krasno zlato iglo imaš. Kje si jo dobil?« je dejal nekdo svojemu prijatelju zdravniku.

»To sem dobil od svojega prvega zdravljenca.«

»Tedaj — podedoval...«

AMERIKANSKA REKLAMA ZA KRSTE.

Po ulici gre deček in vpije:

»V Mišiganu je stavil te dni nekdo, da pojé petnajst ducatov ostrig eno za drugo. Pojedel jih je in dobil stavo. Njegova krsta je veljala samo dvanajst dolarjev in 30 centimov.«

LEKSIKON.

»Če hočete imeti zelo duhovito in učemo ženo, tedaj Vam toplo priporočam to damo. To je pravi konverzacijski leksikon...«

»Da, da, toda prestara izdaja —!«

ČUDNO.

»Ali je znameniti tenorist kaj pel na Vašem večeru?«

»Cel večer je pridno pil in jedel rekoč, da mora štediti — grlo.«

IZBRANO.

»Jabolka sem ti prinesel. Samo izbrano blago.«

»Res. Najlepša si zase obdržal.«

»ENAKO, GOSPOD PROFESOR!«

Na neki gimnaziji se je profesor poslovil pred božiči od svojih učencev: »Vesele božične praznike vam želim. Naj bi vas srečala pamet v novem letu!«

»Enako, gospod profesor!« je odgovoril razred enoglasno.

NIČ NE DE.

»Doto dobi hči šele po moji smrti.«

»Nič ne de, tedaj jo poročim za zdaj iz ljubezni.«

ALI JE DOMA?

»Ali je doma g. Palčič?«

»Da.«

»Hvala. Prišel bom, kadar ga ne bo doma.«

KAKO JE TO?

»Če zvečer pijem črno kavo, ne morem spati.«

»A če jaz zvečer spim, ne morem piti črno kavo.«

ZELO VLJUDNO.

Natakar je zapazil, da je gost vtaknil prtič v žepo in hotel z njim oditi. Sel je za njim in mu dejal: »Gospod, Vi ste nekaj pozabil.«

»Kaj pa?«

»Prtič pustiti na mizi.«

OBISK.

T e t k a: »Tvojemu očetu, Pepček, sem že povedala. Samo radi tega odpotujem že danes, ker si ti tako poreden.«

P e p č e k: »Se mi je zdelo, ko mi je oče daroval liro.«

TOLAŽBA.

Simček je prišel s slabim izpričevalom domov. »Kaj?« se je razjezil oče. »Ti si zadnji? Vsaj predzanji da bi bil. A?« — Nadebudni kratkohlačnik je odgovoril: »Saj predzanji je že eden.«

DOKAZ.

»Gospod doktor, bojim se, da se ne bom postarala.«

»Toda milostljiva, vaša vnanjost mi dokazuje ravno nasprotno.«

PRIZNANJE.

»Imel sem zelo lepo vožnjo. Samo pol ure sem stal, pa sem dobil zelo lep sedež.«

»To ni še nič. Jaz nekoč samo deset minut stal, pa sem zato sedel dve leti.«

SKRB.

»Ali je Vaše podjetje veliko, gospod ravnatelj?« je vprašal neki gospod tovarnarja.

Ta je vzdihnil: »780 podložnikov imam nad seboj.«

JURIST.

Sin znamenitega državnega pravdnika je bil uslužben pri neki trgovski tvrdki in je že ponovno ustrelil velikega kozla. »Kaj je vaš oče?« se je razkoračil gospodar ves razdražen nad njim. »Državni pravdnik.« — »Čudim se,« je dejal trgovec, »da ni vaš gospod oče takoj po vašem rojstvu napravil rekurza.«

MED MOŽMI.

»Katera je ta grda ženska, ki sedi tu spodaj?«

»Moja žena.«

»Tako — hm — da, da — no, da bi ti videl mojo...«

ČE ŽIVI?

Gospod je zagledal pri bogatinu kip. svetovnoznane Kalipygosove Venere.

Gospod: »Jaz poznam original v Neaplju.«

Bogatin: »Kaj ona živi tam doli?«

SLOVARČEK TUJK.

Sestavljen France Eržen.

A.

Abnormaliteta, nestvor;
abenirati, naročiti, najeti; **alonmà**, naročnina, najem;
abrevacija, skrajšanje;
absoluten, samonaseben, samocbseben, popolen; **absolutizem**, neomejeno vladarstvo;
absolutorij, odveznica, odpustnica;
absolvirati, zvršiti;
absorbirati, vsrkati, vpiti;
abstinenca, zdržnost;
abstrakten, pojmoven, odmišljen od česa; **abstrakcija**, odmišljanje; **abstrahirati** odmišljati;
absurden, nezmisljen, brezumen, nemožen;
adagio, počasi;
adaptirati, priličiti, prilagoditi;
adekvaten, enak;
adjektiv, pridevnik;
adjutant, pribočnik;
adjustirati, obleči se (službeno);
administracija, uprava, upravništvo;
adresa, nadpis, naslov; **adresat**, naslovljenec;
adverb, prislov;
advokat, odvetnik; **advokatura**, odvetništvo;
aeroplan, zrakoplov;
afar, opravek;
afekt, čustveni vzhi; **afektacija**, pačenje, prenavljanje;
afera, zadeva, pravda, spor, stvar, posel;
afirmacija, zatrijevanje;
aforizem, iskrica;
agent, opravnik, opravitelj, zastopnik, potnik;
agilen, gibčen, ročen, uren; **agilnost**, gibčnost, urnost;
agonija, smrtna težava, smrtni boj;
agrarec, poljedelec; **agrikultura**, poljedelstvo;
agronom, poljedelec; **agronomija**, poljedelstvo;
ahromatičen, brezbarven;
akademija, vseučilišče, učenjaško društvo **akademik**, visokošolec;
akcent, naglas;
akcentirati, smešiti;
akcija, delnica, dejanje; **akcionar**, delničar;
akord: sozvočje, skladnost (v baryah);
akreditirati, poveriti, pooblastiti;
aksijom, osnovna resnica; načelo;
akt, dejanje, čin **aktiven**, dejalen; **akti**, spisi; **aktualno** (trenotno) važno;
akustika, zvokoslovje;
akuzativ, tožilnik;
akvarel, vodenobarvna slika;
akvedot, vodovod;
ala, kakor, kakšen;
album, spominska knjiga;
alegorija, prilika;
aleja, dvored;

alfabet, abeceda;
algebra, računstvo s pismenkami;
alkemija, zlatodelstvo;
almanah, letnik, žepna knjiga, koledar;
alternativa, menjava, vrstitev, izbira med dvojim;
ambicija, častihlepnost, častilakomnost;
ambo, dvojica;
amfiteater, polkrožno gledališče;
amrcfen, brezličjen;
amortizacija, razveljavljenje (dolžnega pisma), razdolžba;
amputacija, odrezanje uda;
anahronizem, zmota v štetju let;
analen, leten;
analiza, razkroj, razveza, razglobo; **analizirati**, razkrojiti, razglobiti, rzčleniti;
analogija, nalika, sličnost, podobnost, soglasje;
anarhija, brezvladje, nered;
anatomija, raztelesovanje, razudba;
anekdota, zgodbica;
aneksija, priklopitev, združenje; spojitev;
anemija, malokrvnost;
angina, davica, vratna vnetica;
anketa, razpravljanje;
anomaliya, nepravilnost; **anomalen**, nepravilen;
anonimen, brezimen, brez podpisa;
anonsa, oglas, **anonsin zavod**, oglasni zavod;
antagonizem, nasprotje;
antarktičen, ob južnem tečaju ležeč;
antika, starina; **antikvar**, starinar; **antikvarijat**, starinarnica;
anticipacija, plačenje v naprej;
antipatija, nejevolja, mržnja, mržnost, zamrza; **antipatičen**, zopern;
antalogija, cvetnik, cvetober, zbirka leposlovnih črtic ali pesmi;
antropologija, človekoznanstvo;
anulirati, razveljaviti, uničiti;
aorta, odvodnica;
apatija, brečutje, nezanimanje;
apel, poziv, priziv;
aplavdirati, ploskati, slaviti;
apodiktičen, nujen, neovržen, odločen;
apokrifen, podvržen, podtaknjen;
a posteriori, iz poznejšega, izkustven; **a priori**, iz prejšnjega, umstven;
apozicija, prilastek;

V NEKAJ DNEH IZIDE:

Ivan Pregel: Plebanus Joannus, roman. Trst 1922. Tisk Miroslava Jasperja na Dunaju.
France Bevk: Faraon, novele in črtice. Trst 1922. Tisk. Miroslava Jasperja na Dunaju.

DOBRA PRIČA.

Sodnik. »Opozarjam Vas na kazen, ki zadene tistega, kateri krivo priseže. Ali jo poznate?«

Priča. »Kako ne? Saj sem že trikrat sedel radi tega.«

ZDRAVSTVO.

TREBUŠNI TIFUS.

Provzročitelj tifusa je bacil.

Tifus je znan že iz starega veka; toda pod tem imenom so poznali celo vrsto bolezni, ki je pojavljajo z deliriji.

Okužitev s tem bacilom se izvrši izključno tako, da človek zaužije stvar, na kateri je bacil tifusa. V prvi vrsti moramo imenovati vodo. Kdor je pil vodo iz odprtih vodnjakov, je bil v nevarnosti, da se okuži.

V drugi vrsti so raznašalci tifusa živila. Med temi je zopet mleko tisto živilo, s katerim se zanese največ tifusa. Ako v hiši, kjer prodajajo in raznašajo mleko, kdo zboli za tifusom, ako umavajo posodo za mleko z okuženo vodo, je vsekakor mogoče, da se zanese tifus s takim mlekom v tuje hiše. Mogoče pa je tudi, da se prenesejo bacili z drugimi živili, z nerazkuženim perilom, obleko, orodjem. Osebe, ki so že prebolele tifus, imajo v telesu provzročitelje tifusa, in so največja nevarnost za okolico, da jo okužijo.

Okužijo se pa tudi lahko vsi oni, ki imajo opravila z bolnikom, kateremu strežejo, perejo in znažijo perilo, bolniško sobo.

Inkubacija s tifusom (t. j. čas, ki mine od okužitve do nastopa jasnih bolezenskih znakov) traja do tri tedne. Bolniki tožijo o slabosti; rada jih boli glava; imajo slab tek, malenkostno, vročino; največkrat se pojavi zapeka a časih tudi driska. Bolezen se prične tako, da se toplota zviša; vročina naraste na 39 do 40° ter se drži na tej višini 1 do 2 tedna. Bolniki zelo oslabe, kašljajo, trpe za drisko. V tem stadiju je za laika najbolj značilno znamenje zelo obloženi, suh jezik. Barva je prevlake je umazanostiva. Po vsem životu se pojavijo rdeči madeži; ako jih pritisnemo, poblede. Vranica se poveča. V črevesu se čuje kruljenje. Pri močnem tifusu izgube bolniki zavest in delirirajo lahko 1 do 2 tedne. Najbrže zaradi teh delirijev so imenovali ljudje ob svojem času zelo močan tifus tudi »tifus v glavi«. Po treh tednih bolezni začne vročina pojemati in temperatura postane naposled normalna.

Pri tifusu je najznačilnejši anatomski pojav oteklina limfatičnih žlez v spodnjem delu tankega črevesa. gornja plast teh žlez odmreje in odpade. Napravijo se večje ali manjše rane, iz katerih bolnik lahko krvavi. Odtod prihaja krvavo blato pri tistih, ki so bolni za tifusom.

Najbolj nevarne in največkrat smrtonosne komplikacije pri tifusu so: pljučnica, katera se razvije iz katarja v sapniku, ki se stalno pojavlja pri tifusu, otrp srca in predor omenjenih ran v črevesu, zaradi katerega preide vsebina črev v trebušno votlino ter provzroči gnojno vnetje trebušne mrvne.

ISKRICE.

Iz višine se vidijo ljudje manjši in nesramnosti večje.

Samo ti, ki so nesrečni, vidijo svet tak, kakršen je v resnici.

$2 \times 2 = 4$ pravi računstvo. $2 \times 2 = 5$ nastane, če se ženska vtakne vmes; tedaj se vračuni celo matematika.

Špiritist ti posebno lahko pove kaj misliš tedaj, kadar nič ne misliš. A. E.

Ljudje niso nikoli taki, kot se pokažejo drugim, toda skoro vedno postanejo taki.

Težje je nalagati sebe kot druge. Nič manj niso mnogi bolj odkriti proti drugim kot proti sebi.

Načini vladanja spremené ljudstva samo v toliko, v kolikor spremene vino steklenice, ki ga obdajajo.

Iz sloge raste moč, iz moči raste nesloga. C. P.

Ta ni vselej neumen, ki česa ne more razumeti.

Lažje je tujim mislim hlapčevati kot lastnim gospodovati.

Impresionisti, ekspresionisti in drugi — isti so kakor dame. Ne trpijo kritikov, hočejo samo ljubimcev.

Vsak neolikanec hoče, da ga imajo za pe-sebneža.

Tvoji prijatelji podčrtavajo pogosto tvoje napake z rdečim svinčnikom, tvoji sovražniki delajo to vedno. Tvoje dobre lastnosti pa izbriše zavist obeh.

Potek bolezni je različen. Časih poteče bolezen lahko, časih zopet težko.

Kdor je prebolel tifus, je s tem postal tudi imun za to bolezen; zakaj le malokdaj se zgodi, da tak bolnik zopet dobi to bolezen.

Zoper tifus se imuniziramo s serumom; toda ta imunizacija traja samo malo časa.

Pripomniti je treba, da se dostikrat spozna tifus zelo težko; zato se mora vsakomur kar najnujnejše priporočati, naj vselej, kadar zboli za vročino, drisko, itd., pokliče zdravniška, da ugotovi bolezen in ukrene varnostne odredbe.

TO IN ONO.

KAJ ČLOVEK NE ZNA.

Duval, knjižničar cesarja Franca I. je imei navado, da je na mnoga vprašanja, ki so jih stavili orgovarjal čisto kratko: »Ne vem«. Nekoč mu je dejal nekdo z vso nesramnostjo: »Cesar Vas plača vendar, da bi to znali.« Duval pa je odgovoril popolnoma mirno: »Cesar me plača za tisto kar vem. Če bi me hotel plačevati za stvari, ki jih ne vem, ne bi zadostovali vsi zakladi države.«

GOSPA S CIGARO V USTIH.

Na eni glavnih londonskih ulic se je zgodilo tole: Med množico se je drenjala elegantno oblečana dama, krasotica, za njo je stopal mlad mož, temnega obraza in jo opazoval. Gospa je imela namreč v ustih debelo cigaro in je puhala dim od sebe, da je bilo veselje. Oni mladi mož pa je bil žalosten in temán radi tega, ker je v svoji naivnosti mislil, da se bo krasotica sramovala iti ob belem dnevu s cigaro v ustih na ulico in je stavil ž njo, a se je zmotil. Stavo je moral plačati, izgubljenega sramu ū ni plačal. —

ALKOHOL:

Neki Blomberg iz Stockholma se je napravil nekega jutra na vse zgodaj, da gre obiskat svoje stariše. Ko je vstopil v stanovanje, se mu je nudil strašen prizor. Na postelji sta ležala oče in mati. Oče je bil mrtev, mati pa tako pijana, da se ni mogla ganiti in povedati, kaj se je zgodilo. V sobi sta bili še dve drugi ženski v popolnoma pijanem stanju. Póklical je policijo, ki je ugotovila očetovo smrt, in pazila na ženske, ki se še do večera niso toliko iztreznile, da bi bilo mogoče izvedeti iz njih, če je umrl oče naravne smrti ali od preobilo zavžitega alkohola.

SAMOPREVARA.

Kmet in kmetica sta delala na polju. Kmet je zaslišal daljno brenčanje in pogledal kvišku. Tu je zagledal prvokrat v življenju na obzorju zrakoplov. Brez besede je strmел vanj. Naenkrat ga je opazila tudi kmetica in se je glasno začudila. Tu se je kmet oddahnil rekoč: »Hvala Bogu, da tudi ti vidiš.«

RAZLIKA.

Učenjak in raziskovalec Helmholtz je bil nekoč v večji družbi; neka dama si je srčno zelela, da bi zraven njega sedela. Zgodilo se je. Ker je brala že nekaj učenjakovih knjig, da bi vedela o čem ž njim govoriti, mu je dejala: »Vaša dela berem z zanimanjem, gospod, le ena razlika mi ni jasna, namreč razlika med »konkavno« in »konkretno«. — »Razločevanje ni enostavno, gospa. Morda Vam bo lažje umljivo, če Vam navedem kaj podobnega. Razložek je enak kot med »gospa« in »goska«.

GOSPODINJSTVO.

Divji kostanj za lug in milo. Dosti teh praškov za roke, ki se drago plačujejo, sestoji iz stolčenega divjega kostanja, a dasi je pisalo že toliko listov o tem, tožijo ljudje še vedno, da nimajo mila. Naberite ali kupite kostanja. olupite ga in razrežite ter posušite. Dve pesti na liter vode, kuhano ali ne, pa imate lug za perilo, obleko, tla, posodo. Barva blaga ne blede, če ga pereš s kostanjem, blago ne trpi toliko kakor če ga pereš z milom, ki vsebuje kolikortoliko sode. — dobro posušen kostanj stolci ali zmeljite in imel boš izboren prašek za umivanje rok in posode, posebno stekla in porcelana.

Kava z jajcem. Mleko se včasih težko dobi, jajca so sicer draga, dobe se pa zdaj vendar le. Sama črna vojna kava nima nič redilnega in se tudi ne prilega želodcu. Rumenjak s kavo pa naredi kavo okusno in krepčilno. Rumenjak raztepi s sladkorjem in zalij z vrelo kavo. Pri tem je treba paziti, da je čaša gorka, mrzla kava z rumenjacom ni dobra. Lahko primešavate taki kavi še razpenien beliak, ki stoji na vrhu kakor smetana; toda beljak rabimo za mesitev, če ne, je kava predraga. Najbolje je, če gre en rumeniak na časo, so pa zdaj tako slabi časi, da je treba uporabiti rumeniak za dve, tri osebe. Jajce mora biti sveže, sicer si pokvariš želodec. Pri kupovanju glej na debela jajca, tak rumeniak več zaleže. Sladkorja je treba po žlički na osebo, več ne škoduje — kakor ga ima.

Beliak ki ostane, porabiš lahko za marsikaj. Raztepi vanj kolesce jajčnega nadomestka in vmešaj malo pšeničnega zdroba ali moke, pa imate dobre žličnike. Raztepen z mrvo sladkorja je beljak dober ocvrt, vtepeš ga lahko v juho ali narediš z žličko majhne žličnike, ki se podajo najbolj korenjevi in češpljevi juhi. — S sladkorjem prav na gosto stenen beljak devaj z žličko na namazano pekačo in imela boš fine sladkorčke, ki so v par minutah pečeni. Šarkeli in drugo pecivo zamesiš prav lahko s samim beljakom, zaradi barve primešaj jajčnega nadomestka. Istotako zamesiš lahko z beljakom rezance, krompirjeve jedi in podobno, samo da je treba pri rezancih paziti, da niso presuhi, ker si sicer radi lomijo.

Cunje prihraniš, če umivaš redno svetilnični cilindar, namesto da bi ga izbrisoval kakor je navada. S tem se prihrani mnogo časa in mila. Cilindar oplakni v čisti vodi, postavi po koncu, da se ocedi, in izbriši. Gre zelo hitro. Kronice izkuhaj večkrat v sodi, potem luč ne bo smrdela in bo svetleje gorela. Nekateri ne strižejo izogljenelega stenja, češ da se pri tem mnogo prihrani. Navadno tako gospodarji in gospodinje na drugih krajih dosti v zrak mečete. Pri stenju nie boš dosti prihranil, dr. Klenke pa dokazuje, da je nepristrižen, izogljenele stenj zdravju škodljiv.

LISTI.

ZADNJI LISTI.

»Socialna misel«. Ta nova krščanska socialistična revija je pričela izhajati v Ljubljani z januarjem tega leta. Prinaša krasne članke o najbolj aktualnih vprašanjih domače in svetovne politike, socialnem vprašanju, kulturnih problemih in gospodarstvu v znanstveni, najširšim krogom razumljivi obliki. Vsa vprašanja obravnava s stališča krščanskega svetovnega nazora, dajo v tem okvirju najširšo svobodo. Urejujeta dr. Andrej Gosar in Fr. Terseglav. Stane 15 L na leto. Prva številka je izšla.

»Dom in svet« izhaja letos redno vsak mesec. Urejujeta ga dr. Fr. Stelé in dr. Alojzij Merhar. Prvo številko imamo pred seboj. Oblika je zmanjšana, vsak zvezek ima 48 strani. Naslovno stran je narisal Gojmir Kos; prinaša več umetniških prilog. Ivan Brodar (psevdomim mod. pisatelja) piše zanimivo »Detinstvo«. Med novelisti sta nastopila takrat Narte Velikonja (Petindvajsetletnica) in Franc Bevk (Rablji). Med pesniki so Silvin Sardenko, Anton Vodnik in Miran Jarc. Izidor Cankar ima spis: »Kaj je umetnostno pomembno?«

»Novi rod«, št. 1. Letnik II. — Zdaj ga urejuje Josip Ribičič, znan po svoji lepi igrici »V kraljestvu polčkov«. List si je ohranil stare sotrudnike, le opremo je spremenil. Naslovni list in vinjete je risal nadarjeni A. Černigoj. Najboljši sta zadnji dve vinjeti; naslovna stran ima le deloma enoten stil. Ideja, da ilustrira list več umetnikov, je dobra. Enkrat bo treba pri nas končno povedati, ali je sentimentalnost za mladino ali ne. Iv. Vovk se je v »Edinosti« le lahko dotaknil tega vprašanja. Ali je sentimentalnost v otroški naravi? Če ni, ne spada v spis. Naj se oglasi kdo! Ko imamo svoj list, svoje pisatelje, si moramo biti na jasnem!

»Jadranka«, št. 1. in 2. — Nismo ozkosrčni to tako spričuje več deistev, ki jih ne homo non ali, vendar moramo izreči eno: Veseli sm vsakega literarnega pojava pri nas, če je

zdrav in je izniknil iz notranje potrebe ter misli koristiti ljudstvu. Kdo trdi, da ženskega lista ne potrebujemo. Tudi humorističnega ne odklanjamo, toda biti mora eno ali drugo. Koliko je važnih vprašanj za naše ženstvo — »Jadranka« se jih še ni dotaknila. Ona nima tega namena, ona je zato tudi, da se v njej vadijo ženske pisateljstva. In na kakšen način? Vemo, da bomo bodičastotrpkokrepko zavrnjeni že v eni prihodnjih številki in se tudi nčemo zavarovati proti temu, vendar povemo odkrito, da list ni to, kar bi moral biti. Polno neslovenskega, nelogičnega, neestetičnega je v njem, če pustimo ozir na »šund« in razglobljanje problemov, ki ne spadajo v žensko področje. Če že hoče kdo izdati list za zabavo, prosto mu je. Zato si pridržujemo tudi mi svobodo, da izrazimo svoje misli v njem, kot se sami nismo nikoli bali in se ne bojimo kritike. Članek »Našem ženstvu« v 2. št. je kot norčevanje dasi je v naivnosti resno mišljen. »Pristno ženski list«, ki razpravlja o našem »ženskem vprašanju«? Zda pa poglejmo: koliko je o ženskem vprašanju v ti številki. En sam članek! Članke o celibatu ne štejem v žensko vprašanje. Da, želimo tudi mi, da list postane pristno ženski list, ne pisateljske vaie. Nič ne dč, če bi bil žensko naivno pisan, bi bil vsaj — normalen. Tak list bi mi z veseljem pozdravili.

MLADIK A je najboljši slovenski družinski list. Ona mora v vsako slovensko hišo na Primorskem, v vsako društvo! Širite jo povsod! Cena 20 L letno.

Podružnica Ljubljanske kreditne banke v Gorici

— — — **Corso Verdi „Trgovski Dom“** — — —

Telefon št. 50.

Brzjavni naslov: LIUBLJANSKA BANKA.

Telefon št. 50.

Delniška glavnica SHS kron 50 MILIJONOV.

Centrala: Ljubljana.

— — — Rezerva SHS kron 45 MILIJONOV.

Podružnice: Brežice, Celje, Maribor, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst.

Obreduje vloge na knjižnice po 4 $\frac{1}{2}$ %. Na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru. Nakup in prodaja vsakovrstnega tujeja denarja. Izvršuje vse v bančno stroko spadajoče posle najkulantnejše.